

Series II

Volume 2 (32)

2006

ՀԱՅ

ARMENIAN

ԴՐԱՄԱԳԻՏԱԿԱՆ

NUMISMATIC

ՀԱՆԴԵՍ

JOURNAL

TABLE OF CONTENTS

Vol. 2 (2006)

Announcements (Membership Discount Schedule, <i>Silver Coinage of the Artaxiad Dynasty of Armenia</i> , Արտաշատի II-ի դրամները.....	1
<i>Մահախօսական</i> (Eulogy).....	1
Obituary.....	2
Letters.....	2
NERCESSIAN, Y. T. Concordances.....	3
Armenian Numismatic Literature	18
<i>Silver Coinage of the Artaxiad Dynasty of Armenia</i> , Flyer.....	20+
Excerpts from the Letters Received on Publication of the “Silver Coins Tigranes II of Armenia”.....	20+
Armenian Numismatic Society Publications.....	20+
Announcement: Gosdantin I Copper Coin Project.....	21
Announcement: Numismatic Literature Shipped to Armenia.....	21
Letters	21
Excerpts from the Letters Received on Publication of the <i>Silver Coinage of the Artaxiad Dynasty of Armenia</i>	22
Letters	22
Communique, “Culture of Cilician Armenia”	22
NERCESSIAN, Y. T. Billons of King Hetoum II	23
<i>ԿԱՐԱՊԵՏՆԵԱՆ, Մ.-Լ. Կիլիկիայի Կոստանդին Ա-ի նորայայտ դրամները</i> (GARABEDIAN, M.-L. Newly Discovered Coins of Gosdantin I of Cilicia)	31
SARYAN, L. A. Two Unpublished Armenian Receipts from 1920	37
Letter Addressed to Stephen Lazarian	41
Letter Addressed to Ruben Vardanyan	42
Editorial “Metrology of Cilician Armenian Coinage”.....	43
Excerpts from the Letters Received on Publication of the <i>Silver Coinage of the Artaxiad Dynasty of Armenia</i>	44
Letters	44
NERCESSIAN, Y. T. Metrology of Levon I Double Trams.....	45
Armenian Numismatic Literature	65
<i>Մուղալեան, Գեորգ, Հայաստանի դրամական բողարկումները, գրախօսեց՝ Յակոբ Իշխանեան</i> (Mughalian, Gevorge, <i>The Monetary Issues of Armenia</i> , reviewed by H. Ishkanian)	67
Armenian Numismatic Literature	68
An Armenian Numismatic Society Webpage	69
Letters	70
Donations	70
Supplement, Billons of King Hetoum II	70
NERCESSIAN, Y. T. A Newly Discovered Copper Coin Tigranes II Struck in Damascus	71
NERCESSIAN, Y. T. Tigranes II Counterfeit Tetradrachm with Imperial Countenance Portrait	72
VRTANESYAN, Levon. A Unique Kardez of Levon III (1301-1307) King of Cilician Armenia	73
Armenian Numismatic Literature	74
SARYAN, L. A. An Uncut Partial Sheet of Yerevan City Paper Notes from 1918-1920	75
<i>ԿԱՐԱՊԵՏՆԵԱՆ, Մ.-Լ. Ներսէսեան, Ե. Թ., Արտաշէսեան Հարստութեան դրամահատութիւնը,</i> <i>Արծաթեայ դրամներ, գրախօսեց՝ Մարդո-Լենա Կարապետեան</i>	79
(Nercessian, Y. T. <i>Silver Coinage of the Artaxiad Dynasty of Armenia</i> , reviewed by M.-L. Garabedian)	88
Armenian Numismatic Literature	88
Index	89

Series II

Volume 2 (32), No. 1

March 2006

ՀԱՅ

ARMENIAN

ԴՐԱՄԱԳԻՏԱԿԱՆ

NUMISMATIC

ՀԱՆԴԵՍ

JOURNAL

TABLE OF CONTENTS

Vol. 2 (2006) No. 1

Announcements (Membership discount schedule, <i>Silver Coinage of the Artaxiad Dynasty of Armenia</i> , Արտաշատի Ի-ի դրամագիրք)	1
Euology	1
Letters	2
Obituary, Henry V. Sarkissian	2
NERCESSIAN, Y. T. Concordances.....	3
Armenian Numismatic Literature	18

ՀԱՅ ԴՐԱՄԱԳԻՏԱԿԱՆ ՀԱՆԴԵՍ

ARMENIAN NUMISMATIC JOURNAL

Series II

Vol. 2 (32), No. 1

March 2006

MEMBERSHIP DISCOUNT SCHEDULE

All Armenian Numismatic Society members receive a 20% discount on all available publications: *Armenian Numismatic Journal* issues (bound volumes included), *Special Publications*, Bedoukian publications, and also our silver medals.

Silver Coinage of the Artaxiad Dynasty of Armenia

Pages: x + 212

Plates: 96

Price: To be determined

Status: The printing started on January 5, 2006

Date to be distributed to subscribers: Spring 2006

ԱՐՏԱՎԱԶԴԻ ԻԻ ԴՐԱՄՆԵՐԸ

Ռուբլն Վարդանեան հեղինակն ստացած ենք վերոյիշեալ գիրքէն տահմանափակ օրինակներ մեր առիւթներուն մէկական օրինակ նուէր բաշխելու համար: Փոստի ծախս -- Postage \$3.00

EULOGY

ՄԱՀԱԽՕՍԱԿԱՆ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ՀԱՅ ԴՐԱՄԱԳԵՏ ՀԵՆՐԻ ՎԱՐԴԱՆԻ ՍԱՐԳՍԵԱՆԻՆ

Երևանում իր մահանգնացուն կնքեց Հայաստանի Պատմության Թանգարանի աշխատակից, վաստակաշատ դրամագետ -- Հենրի Վարդանի Սարգսեանը:

Աւարտելով Երևանի պետական համալսարանի պատմության ֆակուլտետը, աշխատանքի անցնելով Պատմության Թանգարանում, իր ողջ գիտակցական կեանքը նուիրեց հայ ժողովրդի մշակույթի կարևորագույն ճիւղերից մէկին՝ դրամագիտությանը:

Ուսումնասիրելով և հրատարակութեան յանձնելով թանգարանում պահուող հայ ժողովրդի պատմությանն առնչուող դրամներն ու մեդալները:

Նա նամակագրական սերտ կապերի մէջ էր և ԱՄՆ-ում նույն հարցերով պլադուող մասնագետների հետ, յատկապէս Կալիֆորնիայում Հայ Դրամագիտական Ընկերակցութեան հետ: Տասնեակ տարիներով հաւաքեց ու Լուս Անճելլոս հրատարակուող Հայ Դրամագիտական Հանրէին ուղարկեց մատենագիտական տուեալներ:

Հենրի Սարգսեանի՝ հմուտ մասնագէտի և ակնուաղույն մարդու յիշատակը, միշտ վստ կը մնայ նրան ճանաչողների սրտերում:

Մեր խորին ցաւակցութիւնն ենք յայտնում նրա քրոջը՝ Լատրային և բոլոր հարապատներին:

Հայ Դրամագիտական Ընկերակցութիւն, Լուս Անճելլոս
Մարց 20-Լենա Կարապետեան

ARMENIAN NUMISMATIC JOURNAL is the quarterly publication of Armenian Numismatic Society, an educational, non-profit organization. Editor, Y. T. Nercessian, 8511 Beverly Park Place, Pico Rivera, CA 90660-1920, USA (e-mail: ArmNumSoc@aol.com). Associate Editors, W. Gevenian and T. Nercessian, Corresponding Editors, L. A. Saryan. Non-member subscriptions US \$50.00 per year.

ISSN 0884-0180—LCCN 85-649443

OBITUARY

Ունեմ տխուր պարտականությունը Ձեզ հաղորդելու, որ 9-12-2005-ի առաօտեան կեանքից հեռացա Հենրիկ Սարգսեանը: Ռուբէն Վարդանեան

It is with deep sorrow that we report the death of Henry V. Sarkissian (12 June 1933 to 9 Dec. 2005) who died in Armenia. He published numerous articles and abstracts in ANJ and was a corresponding editor of the *Armenian Numismatic Journal* for a few decades.

LETTERS AND E-MAILS TO THE EDITOR

...Վաղը մեկնելու եմ Լոնդոն, միայն օրը Երևան: Դեռ չեմ հասցրել Երիտասարդական Թանգարանը տեսնել, ու նաև ուզում եմ այցելել "Coinex" գրամագիստական ցուցահանդէպը, որ բացառելու է վաղը Լոնդոնում:

Ողբերգութիւն արգիւնաւեւ էր, հասցրեցի բաւական նիւթ հուաքել պալատական "Dark Age"-ի վերաբերեալ յօդուածիս համար: Մեծ մասն այստեղ արեցի, բայց պէտք է դեռ շարունակեմ աշխատել Երևանում: Ժամանակ ունեմ, մինչև հրատարակիչին ուղարկելը: Շատ տպաւորուած եմ և Cambridge-ից, որը շատ գեղեցիկ գաղար է, և Fitzwilliam Թանգարանի Գրամագիստութեան բաժնի անձնակազմի բարեհաճ ու չեքմ ընդունելութիւնից, և այն պայմաններից, որ այստեղ ատեղծուած են գիտութեամբ վերադրելու համար: Mark-ը մեր գրադարանի համար որոշ գրականութիւն տուեց, որը տանելու հետս: Կարէն Վարդանեանն, իր հերթին, ինձ առաջարկեց զրաւ տրամադրել մեր գրադարանի համար գրքեր գնելու համար: Spink-ի ցուցակից Mark-ի հետ ընտրեցինք ութը անուն (տասը հատոր) կարկոր գրքեր, որոնք չուտով կը գնուեն և կ'ուղարկուեն Երևան:

Այստեղ ես հնարարութիւն ունիլ ցանկացած պահի անվճար օգտուել Wolfson College-ի համալսարանային սենեակից, որն իմ բնակութեւս վաղից եղիւ թայի վրայ է գտնուում: ... Այնպէս որ, եթէ մի քիչ ուշացումով պատասխանեմ Ձեր նամակներին, ուրեմն պատճառը դա է:

Ruben Vardanyan, Cambridge
History Museum of Armenia

Dr Ruben Vardanyan suggested we contacted you in order to get an informed opinion on the coin of Tigranes the Great which was discovered as a single stray find on the coastal embankment near Leasowe, Wirral (near Liverpool). The circumstances of discovery were that a local person of no particular archaeological or numismatic knowledge found it whilst out walking - the immediate area was disturbed ground, however very close by is the coastal erosion site of Meols (which we are working on publishing) where a large number of unstratified archaeological finds, including imported exotic coins of the later Prehistoric, roman and medieval periods, have been found at various times over the past 200 years. These include 3rd century BC Carthaginian coins. <<Meols 6004 DSCN7719 copy.jpg>> <<Meols 6004 DSCN7722.JPG copy.jpg>>

Our principal concern, apart from verifying the identification, is to establish whether this piece is genuine or possibly a pressure-cast forgery of more recent times. It would be hard to understand why such a forgery might occur as a stray find at this location - a genuine find is perhaps easier to explain given the proximity of Meols. However, please feel free to air any views or doubts which you may have.

Dr Robert Philpott / Dr David Griffiths

Enclosed please find my 2006 dues of \$35.00

We congratulate the Society for the excellent *Journals* it has published on Armenian coins. Without this journal, members would not have the knowledge it has gained over the years for the history of our coins. Keep up the good work.

Stephen T. Dulgarian

My exhibit, "Armenia 1919: The Artistic Banknotes," received the A. P. "Del" Bertschy Memorial Award for Best in Show at the 2005 Milwaukee Numismatic Society annual coin show which took place October 2. The award included a US gold coin as well as a plaque, and was presented at the annual MNS banquet held at Alioto's Restaurant on October 21. The exhibit consisted of the three attractive Waterlow paper currency notes issued by the Republic of Armenia in 1919, with associated historical and numismatic information.

Levon A. Saryan

CONCORDANCES

"Siler Coins of Tigranes II of Armenia" [ANJ 2000] to
Silver Coinage of the Artaxiad Dynasty of Armenia [SCA]

Anvil-Punch Die No.		Anvil-Punch Die No.	
ANJ 2000 Antioch Group 1	SCA Antioch Group 1	ANJ 2000 Antioch Group 1	SCA Antioch Group 1
Group 1	Group 1	A1 P21c	A1 P27c
A1 P1a	A1 P1a	A1 P21d	A1 P27d
A1 P2a	A1 P4a	A1 P21e	A1 P27e
A1 P3a	A1 P5a	A1 P22a	A1 P28a
A1 P4a	A1 P6a	A1 P22b	A1 P28b
A1 P5a	A1 P7a	A1 P23a	A1 P29a
A1 P5b	A1 P7b	A1 P23b	A1 P29b
A1 P5.1	A1 P8a	A1 P24a	A4 P67a
A1 P6a	A1 P27f	A1 P25a	A1 P30a
A1 P7a	A1 P9a	A1 P26a	A1 P31a
A1 P8a	A1 P12a	A1 P27a	A1 P32a
A1 P9a	A1 P13a	A1 P28a	A1 P33a
A1 P9b	A1 P13b	A1 P28b	A1 P33b
A1 P10a	A1 P14a	A1 P29a	A1 P34a
A1 P10b	A1 P14b	A1 P30a	A1 P35a
A1 P10c	A1 P14c	A1 P31a	A1 P36a
A1 P11a	A1 P15a	A1 P32a	A1 P37a
A1 P11b	A1 P15b	A2 P33a	A2 P39a
A1 P11c	A1 P15e	A2 P34a	A2 P40a
A1 P11d	A1 P15d	A2 P35a	A2 P41a
A1 P12a	A1 P17a	A2 P36a	A2 P42a
A1 P13a	A1 P18a	A2 P37a	A2 P43a
A1 P14a	A1 P19a	A2 P38a	A2 P44a
A1 P14b	A1 P19b	A2 P39a	A2 P45a
A1 P15a	A1 P20a	A2 P40a	A2 P46a
A1 P16a	A1 P22a	A2 P40b	A2 P46b
A1 P17a	A1 P23a	A2 P40c	A2 P46c
A1 P18a	A1 P24a	A2 P40d	A2 P46d
A1 P19a	A1 P25a	A2 P41a	A2 P50a
A1 P19b	A1 P25b	A2 P42a	A2 P51a
A1 P20a	A1 P26a	A2 P43a	A2 P52a
A1 P21a	A1 P27a	A2 P43b	A2 P52b
A1 P21b	A1 P27b	A2 P44a	A2 P53a

Anvil-Punch Die No.		Anvil-Punch Die No.	
ANJ 2000 Antioch Group 1		ANJ 2000 Antioch Groups 1,2	
A2 P45a	A2 P54a	A7 P75a	A7 P89a
A2 P45b	A2 P54b	A7 P76a	A7 P90a
A2 P45c	A2 P54c	A8 P77a	A8 P91a
A2 P46a	A2 P55a	A8 P77b	A8 P91b
A2 P47a	A2 P56a	A8 P77c	A8 P91c
A2 P48a	A2 P57a	A8 P78a	A8 P92a
A2 P48b	A2 P57b	A9 P79a	A9 P93a
A2 P49a	A2 P58a	A10 P80a	A10 P94a
A2 P50a	A2 P59a	A10 P81a	A10 P96a
A2 P50b	A2 P59b	A10 P82a	A10 P97a
A2 P51a	A2 P60a	A10 P83a	A10 P98a
A2 P52a	A2 P61a	A10 P84a	A10 P99a
A2 P53a	A3 P65c	A10 P85a	A10 P100a
A2 P54a	A2 P62a	A10 P85b	A10 P100b
A2 P55a	A3 P65d	A10 P86a	A10 P101a
A2 P56a	A2 P63a	A10 P87a	A10 P102a
A2 P57a	A2 P64a	A10 P88a	A10 P103a
A3 P58a	A3 P65a	A10 P88b	A10 P103b
A3 P58b	A3 P65b	A10 P89a	A10 P104a
A3 P59a	A3 P65f	A10 P89b	A10 P104b
A4 P60a	A4 P66a	A10 P90a	A10 P105a
A4 P60b	A4 P66b	A10 P91a	A10 P107a
A4 P61a	A4 P71a	A10 P92a	A10 P106a
A4 P62a	A4 P72a	A10 P92b	A10 P107b
A4 P63a	A4 P73a	A10 P92c	A10 P107c
A5 P64a	A5 P74a	A10 P93a	A10 P108a
A5 P64b	A5 P74b	A10 P94a	A10 P109a
A5 P65a	A5 P75a	A11 P95a	A11 P110a
A6 P66a	A6 P76a	A11 P95b	A11 P111a
A6 P67a	A6 P77a	A12 P96a	A12 P112a
A6 P68a	A6 P80a	A13 P97a	A14 P114a
A6 P68b	A6 P80b	A13 P97b	A14 P114b
A6 P69a	A6 P82a	A13 P98a	A14 P115a
A6 P70a	A6 P83a	A13 P99a	A14 P116a
A7 P71a	A7 P84a	A13 P100a	A14 P117a
A7 P71b	A7 P84b	A13 P100b	A14 P118a
A7 P71c	A7 P84c	A13 P101a	A14 P119a
A7 P72a	A7 P86a		
A7 P72b	A7 P86b	Group 2	Group 2
A7 P72c	A7 P86c	A14 P1a	A15 P1a
A7 P72d	A7 P86d	A14 P1b	A15 P1b
A7 P73a	A7 P87a	A15 P1c	A16 P1e
A7 P74a	A7 P88a	A15 P1d	A16 P1f

Concordances

Anvil-Punch Die No.				Anvil-Punch Die No.			
ANJ 2000 Antioch Group 2		SCA Antioch Group 2		ANJ 2000 Antioch Group 2		SCA Antioch Group 2	
A15	P2a	A17	P3a	A19	P38c	A21	P41c
A15	P3a	A17	P4a	A19	P39a	A21	P42c
A15	P3b	A17	P4b	A19	P39b	A21	P42b
A15	P4a	A26	P75a	A19	P40a	A21	P44b
A15	P5a	A17	P5a	A19	P41a	A21	P43a
A15	P5b	A17	P5b	A19	P42a	A21	P44a
A15	P6a	A17	P5c	A19	P43a	A21	P45a
A15	P7a	A17	P6a	A20	P44a	A21	P41d
A15	P8a	A17	P7a	A20	P45a	A19	P27a
A15	P9a	A17	P10a	A21	P46a	A15	P1c
A15	P10a	A17	P12a	A22	P47a	A22	P55a
A15	P11a	A17	P14a	A22	P48a	A19	P31a
A15	P12a	A17	P15a	A22	P49a	A25	P70a
A15	P13a	A17	P16a	A22	P50a	A22	P57a
A15	P14a	A17	P17a	A22	P50b	A22	P57b
A16	P15a	A18	P19a	A22	P51a	A22	P58a
A16	P16a	A18	P20a	A22	P52a	A19	P27a
A17	P17a	A22	P46a	A22	P53a	A22	P59a
A17	P18a	A19	P21a	A22	P54a	A22	P60a
A17	P19a	A19	P22a	A22	P55a	A25	P71a
A17	P20a	A19	P24a	A22	P56a	A22	P61a
A17	P21a	A19	P25a	A22	P57a	A20	P35a
A17	P22a	A19	P25b	A22	P58a	A26	P77a
A17	P23a	A22	P57c	A22	P59a	A19	P32a
A17	P24a	A19	P28a	A22	P60a	A22	P62a
A17	P25a	A22	P49a	A22	P61a	A22	P63a
A17	P25b	A22	P49b	A22	P62a	A19	P33a
A17	P26a	A22	P50a	A22	P63a	A22	P64a
A17	P27a	A24	P69a	A22	P64a	A22	P65a
A17	P28a	A22	P51a	A23	P65a	A23	P66a
A17	P29a	A24	P68a	A24	P66a	A24	P67a
A17	P30a	A19	P29a	A24	P66b	A24	P67b
A17	P31a	A22	P54a	A25	P67a	A26	P72a
A18	P32a	A20	P34a	A25	P68a	A26	P74a
A19	P33a	A21	P36a	A25	P69a	A26	P76a
A19	P34a	A21	P37a	A25	P70a	A26	P76b
A19	P35a	A21	P38a	A26	P71a	A28	P80a
A19	P35b	A21	P38b	A26	P72a	A28	P81a
A19	P36a	A21	P39a	A26	P73a	A28	P83a
A19	P36b	A21	P39b	A27	P74a	A28	P84a
A19	P37a	A21	P40a	A28	P75a	A29	P85a
A19	P38a	A21	P41a	A28	P76a	A29	P86a
A19	P38b	A21	P41b	A29	P77a	A30	P86b

Anvil-Punch Die No.		Anvil-Punch Die No.	
ANJ 2000 Antioch Groups 2,3	SCA Antioch Groups 2,3	ANJ 2000 Antioch Group 3	SCA Antioch Group 3
A30 P78a	A31 P88a	A32 P30c	A33 P27c
A30 P79a	A31 P87a	A32 P31a	A33 P28a
		A32 P32a	A33 P29a
Group 3	Group 3	A32 P33a	A33 P30a
A31 P1a	A32 P1a	A32 P34a	A33 P31a
A31 P2a	A32 P2a	A32 P34b	A33 P31b
A31 P2b	A32 P2b	A32 P35a	A33 P32a
A31 P2c	A32 P2c	A32 P35b	A33 P32b
A31 P2d	A32 P2d	A32 P36a	A33 P33b
A31 P3a	A32 P3a	A32 P37a	A33 P33a
A31 P4a	A32 P4a	A32 P38a	A33 P34a
A31 P5a	A32 P5c	A32 P39a	A33 P35a
A31 P6a	A32 P5a	A32 P39b	A33 P35b
A31 P6b	A32 P5b	A32 P39c	A33 P35c
A31 P7a	A32 P6a	A32 P40a	A33 P36a
A31 P8a	A32 P7a	A32 P41a	A33 P37a
A31 P9a	A32 P8a	A32 P42a	A33 P38a
A31 P10a	A32 P9a	A32 P43a	A33 P39a
A31 P10b	A32 P9b	A32 P44a	A33 P40a
A31 P11a	A32 P10a	A32 P45a	A33 P41a
A31 P12a	A32 P11a	A32 P46a	A33 P31c
A31 P12b	A34 P62a	A33 P47a	A34 P42a
A31 P13a	A32 P12a	A33 P47b	A34 P42b
A31 P14a	A32 P13a	A33 P47c	A34 P44a
A31 P15a	A32 P14a	A33 P48a	A34 P45a
A31 P16a	A32 P15a	A33 P48b	A34 P45b
A31 P17a	A32 P16a	A33 P49a	A34 P60a
A31 P18a	A32 P9c	A33 P50a	A34 P46a
A31 P19a	A32 P17a	A33 P51a	A34 P47a
A31 P20a	A32 P18a	A33 P52a	A34 P48a
A31 P20b	A32 P18b	A33 P53a	A34 P49a
A31 P21a	A32 P19a	A33 P54a	A34 P50a
A31 P22a	A32 P20a	A33 P54b	A34 P50b
A31 P23a	A32 P21a	A33 P55a	A34 P52a
A31 P24a	A32 P22a	A33 P55b	A34 P52b
A31 P25a	A32 P23a	A33 P55c	A34 P52c
A31 P26a	A32 P24a	A33 P56a	A34 P45c
A31 P27a	A32 P3b	A33 P57a	A34 P53a
A31 P27b	A32 P3c	A33 P57b	A34 P45d
A31 P28a	A32 P25a	A33 P58a	A34 P54a
A31 P29a	A32 P26a	A33 P59a	A34 P55a
A32 P30a	A33 P27a	A33 P60a	A34 P56a
A32 P30b	A33 P27b	A33 P61a	A34 P57a

Concordances

Anvil-Punch Die No.				Anvil-Punch Die No.			
ANJ 2000 Antioch Group 3		SCA Antioch Group 3		ANJ 2000 Antioch Group 3		SCA Antioch Group 3	
A33	P61b	A34	P58a	A39	P92c	A39	P87c
A33	P62a	A34	P59a	A39	P92d	A39	P87d
A33	P63a	A34	P60a	A39	P92e	A39	P87e
A33	P64a	A34	P61a	A39	P93a	A39	P88a
A33	P65a	A34	P66a	A39	P93b	A39	P88b
A33	P66a	A34	P67a	A39	P94a	A39	P89a
A33	P67a	A34	P66c	A39	P94b	A39	P89b
A33	P68a	A34	P68b	A39	P95a	A39	P90a
A33	P69a	A34	P64a	A39	P96a	A39	P82c
A33	P70a	A34	P63a	A39	P97a	A39	P91a
A33	P71a	A34	P68a	A39	P98a	A39	P92a
A33	P72a	A34	P66d	A39	P99a	A39	P93b
A33	P73a	A34	P69a	A39	P100a	A39	P94a
A33	P74a	A34	P66b	A39	P101a	A39	P95a
A34	P75a	A35	P70c	A39	P101b	A39	P95b
A34	P75b	A35	P70b	A39	P102a	A39	P96a
A35	P75c	A35	P70a	A39	P103a	A39	P83d
A35	P76a	A35	P71a	A39	P104a	A39	P93a
A36	P77a	A36	P73b	A39	P105a	A39	P89c
A36	P78a	A36	P74a	A39	P106a	A39	P97a
A36	P79a	A35	P72a	A39	P107a	A39	P98a
A37	P80a	A37	P75a	A40	P108a	A40	P99a
A37	P80b	A37	P75b	A40	P109a	A40	P100a
A37	P81a	A37	P75c	A40	P109b	A40	P100b
A37	P81b	A37	P75d	A41	P110a	A41	P101a
A38	P82a	A38	P76a	A41	P110b	A41	P101b
A38	P82b	A38	P76b	A41	P110c	A41	P101c
A39	P83a	A39	P77a	A41	P111a	A41	P102a
A39	P83b	A39	P77b	A41	P111b	A41	P102b
A39	P84a	A39	P78a	A41	P112a	A41	P103a
A39	P85a	A39	P79a	A41	P113a	A41	P104a
A39	P86a	A39	P80a	A41	P114a	A41	P105a
A39	P87a	A39	P81a	A41	P115a	A41	P106a
A39	P87b	A39	P81b	A41	P116a	A41	P108a
A39	P88a	A39	P82a	A41	P117a	A41	P109a
A39	P88b	A39	P82b	A41	P118a	A41	P110a
A39	P89a	A39	P83a	A41	P119a	A41	P111a
A39	P89b	A39	P83b	A41	P119b	A41	P111b
A39	P89c	A39	P83c	A41	P120a	A41	P112a
A39	P90a	A39	P84a	A41	P121a	A41	P113a
A39	P91a	A39	P84b	A41	P121.1	A41	P113b
A39	P92a	A39	P87a	A41	P122a	A41	P114a
A39	P92b	A39	P87b	A41	P123a	A41	P115a

Anvil-Punch Die No.		Anvil-Punch Die No.	
ANJ 2000 Antioch Group 3	SCA Antioch Groups 3,4	ANJ 2000 Antioch Groups 3,4,5	SCA Antioch Groups 4,5,6
A41 P123b	A41 P113b	A45 P155a	A45 P150a
A41 P124a	A41 P117a	A45 P156a	A45 P151a
A41 P124b	A41 P116a		
A41 P124c	A41 P116b	Group 4	Group 5
A41 P125a	A35 P71b	A46 P1a	A46 P1a
A41 P126a	A41 P118a		
A41 P127a	A41 P119a	Group 5	Group 6
A41 P128a	A41 P120a	A47 P1a	A47 P1a
A41 P128b	A41 P120b	A47 P2a	A47 P2a
A41 P129a	A41 P121a	A47 P3a	A47 P3a
A41 P130a	A41 P122a	A48 P4a	A48 P4a
A41 P131a	A41 P122b	A48 P5a	A48 P5a
A41 P132a	A41 P103b	A48 P6a	A48 P6a
A41 P133a	A41 P124a	A48 P6b	A48 P6b
A41 P134a	A41 P126a	A48 P6c	A48 P6c
A41 P135a	A41 P127a	A48 P7a	A48 P7a
A41 P136a	A41 P127b	A48 P7b	A48 P7b
A41 P137a	A41 P112b	A48 P7c	A48 P7f
A41 P138a	A41 P128a	A48 P7d	A48 P7d
A41 P138b	A41 P128b	A48 P7e	A48 P7e
A41 P139a	A41 P129a	A48 P8a	A48 P9a
A41 P140a	A41 P130a	A48 P9a	A48 P10a
A41 P140b	A41 P130b	A48 P9b	A48 P10b
A41 P140c	A41 P130c	A48 P9c	A48 P10c
A41 P140d	A41 P130d	A48 P10a	A48 P12a
A42 P141a	A42 P131a	A48 P10b	A48 P12b
A42 P142a	A42 P132a	A48 P10c	A48 P12c
A42 P142b	A42 P132b	A48 P10d	A48 P12d
A42 P143a	A42 P134a	A48 P10e	A48 P12e
A42 P144a	A42 P136a	A48 P10f	A48 P12f
A42 P144b	A42 P136b	A48 P10g	A48 P12g
A43 P145a	A43 P137a	A48 P10h	A48 P12h
A43 P146a	A43 P138a	A48 P10i	A48 P12i
A43 P147a	A43 P141a	A48 P10j	A48 P12j
A43 P147b	A43 P141b	A48 P11a	A48 P13a
A43 P148a	A43 P142a	A48 P11b	A48 P13b
A43 P149a	A43 P143b	A48 P11c	A48 P13c
A43 P149b	A43 P143c	A48 P11d	A48 P13d
A43 P150a	A43 P144a	A48 P11e	A48 P13e
A43 P151a	A43 P145a	A48 P12a	A48 P14a
A44 P152a	A44 P146a	A48 P12b	A48 P14b
A45 P153a	A45 P147a	A48 P13a	A48 P15a
A45 P154a	A45 P149a	A48 P13b	A48 P15b

Concordances

[illegible]

Anvil-Punch Die No.				Anvil-Punch Die No.			
ANJ 2000 Antioch Groups 7,8		SCA Antioch Group 8		ANJ 2000 Antioch, Damascus Groups 9,10,11 (Ant.)		SCA Antioch, Damascus Groups 9,10,11 (Ant.)	
A57	P57a	A58	P78a	Group 9		Group 9	
A57	P57b	A58	P78b	A66	P1	A62	P1
A57	P57c	A58	P78c				
A59	P57d	A60	P78d	Group 10		Group 10	
A58	P58a	A59	P79a	A67	P1a	A63	P1a
A59	P58b	A60	P79b	A67	P1b	A63	P1b
A59	P59a	A60	P80a	A67	P1c	A63	P1g
A59	P60a	A60	P81a	A67	P1d	A63	P1d
A59	P60b	A60	P81b	A67	P1e	A63	P1e
A59	P61a	A60	P82a	A67	P1f	A63	P1f
A59	P62a	A60	P83a	A67	P2a	A63	P3a
A59	P63a	A60	P84b	A67	P2b	A63	P3b
A59	P64a	A60	P85a	A67	P2c	A63	P3c
A59	P65a	A60	P86a	A67	P2d	A63	P3d
A59	P66a	A60	P87a	A67	P3a	A63	P4a
A59	P67a	A60	P88a	A67	P3b	A63	P4b
A60	P68a	A61	P90a	A67	P3c	A63	P4c
A60	P68.1	A61	P97a	A67	P3d	A63	P4d
A60	P69a	A61	P91a	A67	P3e	A63	P4e
A60	P70a	A61	P92a	A67	P4a	A63	P5a
A60	P71a	A61	P94a	A67	P4b	A63	P5b
A60	P72a	A61	P95a	A68	P5a	A64	P6a
A60	P73a	A61	P96a	A68	P6a	A64	P7a
A60	P73.1	A61	P98a	A68	P6b	A64	P7b
A60	P74a	A61	P100a	A68	P7a	A64	P8a
Group 8				Group 11		Group 11	
A61	P75a	A61	P101a	A69	P1a	A65	P1a
A61	P76a	A61	P103a	A69	P2a	A65	P2a
A61	P77a	A61	P104a	A69	P3a	A65	P5a
A61	P78a	A61	P105a	A69	P4a	A65	P6a
A61	P79a	A61	P106a	A69	P5a	A65	P7a
A61	P80a	A61	P108a	A69	P6a	A65	P8a
A62	P81a	A52	P14a	A69	P6b	A65	P8b
A63	P82a	A55	P27a	A69	P7a	A65	P9a
A63	P83a	A55	P28a	A69	P8a	A65	P10a
A63	P84a	A55	P31a	A69	P9a	A65	P14a
A63	P85a	A55	P32a	A69	P10a	A65	P16a
A63	P86a	A55	P35a				
A64	P87a	A53	P16b	Damascus		Damascus	
A65	P88a	A53	P17a	A1	P1a	A1	P1a
A65	P88b	A53	P17b	A2	P1a	A2	P1a
				A2	P2a	A2	P2a

Concordances

Anvil-Punch Die No.		Anvil-Punch Die No.	
ANJ 2000 Damascus, Comet, Artaxata		SCA Damascus, Comet, Artaxata	
A3 P1a	A3 P1a	a3 p3a	a3 p3a
A4 P1a	A4 P1a	a3 p3b	a3 p3b
A4 P2a	A4 P2a	a3 p4a	a5 p5b
		a3 p4b	a4 p5a
Comet	Comet	a3 p5a	a3 p4a
A1 P1a	A1 P1a	a4 p6a	a6 p6a
A1 P2a	A1 P2a	a4 p?	a6 p?
A1 P3a	A2 P2b		
A2 P4a	A3 P3a	Grp 2	Grp 2
A3 P1a	A4 P1a	a5 p7a	a7 p7a
A3 P2a	A4 P2a	a5 p8a	a7 p8a
A4 P1a	A4 P3a	a5 p9a	a7 p9a
A4 P1b	A4 P3b		
A4 P2a	A4 P4a	Grp 3	Grp 3
a1 p1a	a1 p1a	a6 p10a	a8 p10a
a1 p1b	a1 p1b	a6 p11a	a8 p11a
a1 p1c	a1 p1c	a6 p11b	a8 p11b
a1 p1d	a1 p1d	a6 p12a	a8 p12a
a2 p1a	a2 p1a	a6 ?	a8 ?
		a6 ?	a8 ?
Artaxata	Artaxata		
Tetradrachms	Tetradrachms	Grp 4	Grp 4
A1 P1a	A1 P1a	a7 p13a	a9 p14a
A2 P1a	A2 P1a	a7 p14a	a9 p15a
A2 P2a	A2 P2a	a7 p15a	a9 p16a
A2 P3a	A2 P3a	a7 p15b	a9 p16b
A3 P1a	A3 P1a	a7 ?	a9 ?
A3 P2a	A3 P2a	a7 ?	a9 ?
A3 P2b	A3 P2b	a7 ?	a9 ?
A3 P3a	A3 P3a	a7 ?	a9 ?
Drachms	Drachms	Grp 5	Grp 5
CA Grp 1	CA Grp 1	a7 p16a	a9 p17a
a1 p1a	a1 p1a	a7 p16b	a9 p17b
		a7 p17a	a9 p18a
ΔA Grp 1	ΔA Grp 1	a7 p18a	a9 p19a
a2 p1a	a2 p1a	a7 p19a	a9 p20a
a2 p2a	a2 p2a	a7 p20a	a9 p21a
a2 p3a	a2 p3a	a7 p21a	a9 p22a
EA Grp 1	EA Grp 1	Grp 6	Grp 6
a3 p1a	a3 p1a	a7 p22a	a9 p23a
a3 p2a	a3 p2a	a7 p23a	a9 p24a

Anvil-Punch Die No.				Anvil-Punch Die No.			
ANJ 2000 Artaxata Drachms		SCA Artaxata Drachms		ANJ 2000 Artaxata Drachms		SCA Artaxata Drachms	
a7	p24a	a9	p25a	a18	p3b	a20	p3b
EΛ	Grp 7	EΛ	Grp 7	a18	p3.1a	a20	p4a
a7	p25a	a9	p26a	a18	p3.1b	a20	p4b
a8	p26a	a10	p28a	a19	p3.2	a21	p5a
a8	p26b	a10	p28b	a19	p3.3	a21	p6a
a8	p26c	a10	p28c	a19	p4a	a21	p7a
a8	p26d	a10	p28d	a19	p4b	a21	p7b
a8	p26e	a10	p28e	a19	p4c	a21	p7c
a8	p27a	a10	p29a	a19	p4d	a21	p7d
				a19	p4e	a21	p7e
				a19	p4f	a21	p7f
	Grp 8		Grp 8				
a9	p28a	a11	p30a		Grp 3		Grp 3
a9	p28b	a11	p30b	a20	p5a	a22	p8a
a9	p29a	a11	p31a	a20	p5b	a22	p8b
a9	p29b	a11	p31b	a20	p5c	a22	p8c
				a20	p6a	a22	p9a
EΛ	Grp 9	EΛ	Grp 9	a21	p7a	a23	p10a
a10	p30a	a12	p32a	a21	p8a	a23	p11a
a10	p30b	a12	p32b				
a10	p31a	a12	p33a		Grp 4		Grp 4
a10	p32a	a12	p34a	a22	p9a	a24	p12a
a10	p33a	a12	p35a	a23	p10	a25	p13a
	Grp 10		Grp 10				
a11	p34a	a13	p36a		Grp 5		Grp 5
a12	p35a	a14	p37a	a23	p11a	a25	p14a
a13	p36a	a15	p38a	a24	p12a	a26	p15a
a13	p37a	a15	p39a				
a14	p38a	a16	p40a		Grp 6		Grp 6
a15	p39a	a17	p41a	a25	p13a	a27	p16a
a15	p40a	a17	p42a				
					Grp 7		Grp 7
	Grp 11		Grp 11	a26	p14a	a28	p17a
a16	p41a	a18	p43a	a27	p15a	a29	p19a
a16	p42a	a18	p44a	a27	p16a	a29	p20a
				a27	p17a	a29	p21a
ϸΛ	Grp 1	ϸΛ	Grp 1				
a17	p1a	a19	p1a		Grp 7		Grp 7
a17	p2a	a19	p2a	a27	p18a	a29	p22a
				a27	p18b	a29	p22b
				a27	p18c	a29	p22c
	Grp 2		Grp 2	a27	p18d	a29	p22d
a18	p3a	a20	p3a	a27	p19a	a29	p23a

Anvil-Punch Die No.				Anvil-Punch Die No.			
ANJ 2000 Artaxata Drachms		SCA Artaxata Drachms		ANJ 2000 Artaxata Drachms, Fract. Drachms, c/f		SCA Artaxata Drachms, Fract. Drachms, c/f	
a27	p20a	a29	p24a	a35	p4b	a37	p4b
				a35	p4c	a37	p4c
ζΛ	Grp 8	ζΛ	Grp 8				
a28	p21a	a30	p25a	HA	Grp 1	HA	Grp 1
a28	p21b	a30	p25b	a36	p1a	a39	p2a
a28	p22a	a30	p26a	a37	p2a	a40	p3a
a28	p23a	a30	p27a				
				ΘΛ	Grp 1	ΘΛ	Grp 1
	Grp 9		Grp 9	a38	p1a	a41	p1a
a29	p24a	a31	p28a				
a29	p24b	a31	p28b	Frct. drach.		Frct. drach.	
a29	p24c	a31	p28c	a39	p1a	a43	p1a
a29	p25a	a31	p29a	a40	p1a	a44	p1a
a29	p26a	a31	p30a	a41	p1a	a45	p1a
	Grp 10		Grp 10	Counterfeits		Counterfeits	
a30	p27a	a32	p32a	Tetradrachms		Tetradrachms	
a30	p28a	a32	p33a	Group 1		Group 1	
a30	p29a	a32	p34a	c/f A1	P1a	c/f A1	P1a
				c/f A1	P1b	c/f A1	P1b
	Grp 11		Grp 11	c/f A1	P1c	c/f A1	P1c
a31	p30a	a33	p35a	c/f A1	P1d	c/f A1	P1d
a31	p31a	a33	p36a	c/f A1	P1e	c/f A1	P1e
a31	p31b	a33	p36b	c/f A1	P1f	c/f A1	P1f
a31	p32a	a33	p37a	c/f A1	P1g	c/f A1	P1g
				c/f A1	P1h	c/f A1	P1h
	Grp 12		Grp 12	c/f A1	P1i	c/f A1	P1i
a32	p33a	a34	p38a	c/f A1	P1j	c/f A1	P1j
				c/f A1	P1k	c/f A1	P1k
	ZΛ	ZΛ	Grp 1	c/f A1	P1l	c/f A1	P1l
a33	p1a	a35	p1a	c/f A1	P1m	c/f A1	P1m
a34	p2a	a36	p2a	c/f A1	P1n	c/f A1	P1n
a34	p2b	a36	p2b				
a34	p2c	a36	p2c	Group 2		Group 2	
a34	p2d	a36	p2d	c/f A2	P1a	c/f A3	P2a
a35	p2e	a37	p2e	c/f A3	P1a	c/f A4	P3a
a35	p2f	a37	p2f				
a35	p3a	a37	p3b	Group 3		Group 3	
a35	p3b	a37	p3a	c/f A4	P1a	c/f A5	P1a
a35	p3c	a37	p3c	c/f A4	P1b	c/f A5	P1b
a35	p3d	a37	p3d	c/f A4	P1c	c/f A5	P1c
a35	p3e	a37	p3e	c/f A4	P1d	c/f A5	P1d
a35	p4a	a37	p4a				

Anvil-Punch Die No.		Anvil-Punch Die No.	
ANJ 2000	SCA	ANJ 2000	SCA
Counterfeits	Counterfeits	Counterfeits	Counterfeits
Group 4	Group 4	c/f A6 P1b	c/f A7 P1b
c/f A4 P2a	c/f A5 P2a	c/f A6 P1c	c/f A7 P1c
c/f A4 P2b	c/f A5 P2b	c/f A6 P1d	c/f A7 P1d
c/f A4 P2c	c/f A5 P2c		
c/f A4 P2d	c/f A5 P2d	Group 5	Group 5
c/f A4 P2e	c/f A5 P2e	c/f A7 P1a	c/f A8 P1a
c/f A4 P2f	c/f A5 P2f	c/f A7 P1b	c/f A8 P1b
c/f A4 P2g	c/f A5 P2g	c/f A7 P1c	c/f A8 P1c
c/f A4 P2h	c/f A5 P2h	c/f A7 P1d	c/f A8 P1d
c/f A5 P2i	c/f A6 P2i		
		Drachms	Drachms
Group 5	Group 5	c/f a1 p1a	c/f a2 p3a
c/f A6 P1a	c/f A7 P1a	c/f a1 p1b	c/f a2 p3b

L'histoire des guerres mithridatiques vue par les monnaies
by François de Callatay to SCA

Anvil-Punch Die No.		Anvil-Punch Die No.	
Callatay Antioch Α, Α	SCA Antioch Group 1	Callatay, Antioch Α, Α	SCA Antioch Group 1
Α, Α	Group 1	D2 R17a	A2 P53a
D1 R1a	A1 P1a	D2 R18a	A2 P54a
D1 R2a	A1 P4a	D2 R18b	A2 P54b
D1 R3a	A1 P6a	D2 R18c	A2 P54c
D1 R4a	A1 P7a	D2 R19a	A2 P56a
D1 R4b	A1 P7b	D2 R20a	A2 P57a
D1 R5a	A1 P12a	D2 R20b	A2 P57b
D1 R6a	A1 P13a	D2 R21a	A2 P58a
D1 R7a	A1 P27b	D2 R22a	A2 P59a
D1 R8a	A1 P28a	D2 R22b	A2 P59b
D1 R9a	A1 P15e	D2 R23a	A2 P60a
D1 R10a	A1 P32a	D3 R24a	A3 A65b
D1 R11a	A1 P14a	D3 R24b	A3 P65a
D1 R12a	A1 P35a	D4 R25a	A4 P66a
D2 R13a	A2 P46a	D4 R25b	A4 P66b
D2 R14a	A2 P50a	D4 R26a	A4 P73a
D2 R15a	A2 P51a	D5 R27a	A5 P74b
D2 R16a	A2 P52a	D5 R27b	A5 P74a
D2 R16b	A2 P52b	D6 R28a	A6 P80a

Concordances

Anvil-Punch Die No.				Anvil-Punch Die No.			
Callataġ Antioch 𐤊, A; 𐤍, Ө		SCA Antioch Groups 1,2		Callataġ, Antioch 𐤊, Ө; †, 𐤍		SCA Antioch Groups 2,3	
D6	R29a	A7	P86c	D16	R27a	A28	P83a
D6	R30a	A6	P77a	†, 𐤍			Group3
D7	R31a	A10	P102a	D17	R1	A32	P1a
D7	R32a	A10	P103a	D17	R2a	A32	P2a
D7	R33a	A10	P106a	D17	R2b	A32	P2b
D7	R34a	A10	P108a	D17	R2c	A32	P2c
D7	R7	A10	P98a	D17	R2d	A32	P2d
D7	R35a	A10	P109a	D17	R3a	A32	P5a
D8	R36a	A14	P114a	D17	R3b	A32	P5b
D8	R37a	A14	P118a	D17	R4a	A32	P7a
𐤊, Ө		Group 2		D17	R5a	A32	P9a
D9	R1a	A15	P1a	D17	R5b	A32	P9b
D10	R1a	A16	P1e	D17	R6a	A32	P12a
D10	R1b	A17	P3a	D17	R7a	A32	P14a
D10	R1c	A16	P1f	D17	R8a	A32	P15a
D10	R2a	A16	P4a	D17	R9a	A32	P17a
D10	R2b	A16	P4b	D17	R10a	A32	P18a
D10	R3a	A16	P5a	D17	R11a	A32	P19a
D10	R3b	A16	P5b	D17	R12a	A32	P20a
D10	R4a	A31	P87a	D18	R13a	A33	P27a
D11	R5a	A19	P22a	D18	R13b	A33	P27b
D11	R6a	A19	P25b	D18	R13c	A33	P27c
D11	R7a	A22	P57c	D18	R14a	A33	P28a
D12	R8a	A21	P36a	D18	R15a	A33	P33a
D12	R9a	A21	P37a	D18	R16a	A33	P35b
D12	R10a	A21	P38a	D18	R17a	A33	P34a
D12	R11a	A21	P41d	D18	R18a	A33	P37a
D12	R12a	A21	P39a	D18	R19a	A33	P39a
D13	R13a	A22	P55a	D19	R20a	A34	P42a
D13	R14a	A19	P31a	D19	R20b	A34	P42b
D13	R15a	A25	P70a	D19	R21a	A34	P45a
D13	R16a	A22	P57a	D19	R21b	A34	P45b
D13	R16b	A22	P57b	D19	R22a	A34	P48a
D13	R17a	A22	P58a	D19	R23a	A34	P49a
D13	R18a	A22	P60a	D19	R24a	A34	P50a
D13	R19a	A22	P61a	D19	R24b	A34	P50b
D13	R20a	A20	P35a	D19	R25a	A34	P52a
D13	R21a	A26	P77a	D19	R25b	A34	P52b
D13	R22a	A19	P32a	D19	R26a	A34	P53a
D14	R23a	A23	P66a	D19	R27a	A34	P55a
D15	R24a	A26	P74a	D19	R28a	A34	P56a
D16	R25a	A28	P80a	D19	R29a	A34	P57a
D16	R26a	A28	P81a	D19	R29b	A34	P58a

Anvil-Punch Die No.				Anvil-Punch Die No.			
Callatay Antioch ‡, Ⓐ, ·		SCA Antioch Group 3		Callatay, Antioch ‡, Ⓐ, ·; ¶; ₤		SCA Antioch Groups 4,6	
D19	R30a	A34	P60a	‡, ·			
D19	R31a	A34	P61a	D26	R1a	A42	P131a
D19	R32a	A34	P66a	D26	R2a	A42	P136a
D20	R33a	A37	P75a	D27	R3a	A43	P137a
D20	R33b	A37	P75b	D27	R4a	A43	P138a
D20	R33c	A37	P75c	D27	R5a	A43	P141a
D21	R34a	A35	P71a	D27	R5b	A43	P141b
D22	R35a	A38	P76a	D27	R6a	A43	P144a
D22	R35b	A38	P76b	D27	R7a	A43	P145a
D23	R36a	A39	P77a	D28	R8a	A45	P147a
D23	R37a	A39	P78a	D28	R9a	A45	P149a
D23	R38a	A39	P79a	D29	R10a	A42	P132a
D23	R39a	A39	P80a				
D23	R40a	A39	P81b	¶		Group 6	
D23	R41a	A39	P83a	D30	R1a	A48	P4a
D23	R41b	A39	P83b	D30	R2a	A48	P24a
D23	R41c	A39	P83c	D30	R2b	A48	P24b
D23	R42a	A39	P84a	D30	R2c	A48	P24c
D23	R43a	A39	P87a	D30	R3a	A48	P5a
D23	R43b	A39	P87b	D30	R4a	A48	P6a
D23	R43c	A39	P87c	D30	R4b	A48	P6b
D23	R44a	A39	P88a	D30	R5a	A48	P7a
D23	R45a	A39	P89a	D30	R5b	A48	P7b
D23	R46a	A39	P90a	D30	R6a	A48	P10a
D24	R47a	A40	P99a	D30	R7a	A48	P12a
D24	R48a	A40	P100a	D30	R7b	A48	P12b
D25	R49a	A41	P101a	D30	R7c	A48	P12c
D25	R49b	A41	P101b	D30	R8a	A48	P13a
D25	R49c	A41	P101c	D30	R9a	A48	P14a
D25	R50a	A41	P102a	D31	R10a	A47	P1a
D25	R50b	A41	P102b				
D25	R51a	A41	P104a	₤		Group 7	
D25	R52a	A41	P112a	D32	R1a	A49	P1a
D25	R53a	A41	P113a	D32	R2a	A49	P2a
D25	R54a	A41	P116a	D32	R3a	A49	P3a
D25	R54b	A41	P116b	D32	R4a	A49	P4a
D25	R55a	A41	P118a	D32	R5a	A50	P12a
D25	R56a	A41	P124a	D33	R6a	A52	P14a
D25	R57a	A41	P127a	D34	R7a	A53	P15a
‡, ·		Group 4		D34	R8a	A53	P16a
D25	R1a	A41	P130a	D35	R9a	A55	P21a
D25	R1b	A41	P130c	D35	R10a	A55	P22a
D25	R1c	A41	P130d	D35	R11a	A55	P23a

Concordances

Anvil-Punch Die No.				Anvil-Punch Die No.			
Callatay Antioch, Comet Σ, Ω		SCA Antioch, Comet Groups 7,8,10,11		Callatay, Artaxata,Damasc. Counterfeits		SCA Artaxata,Damasc. Counterfeits	
D36	R12a	A63	P3c	D45	R1a	A3	P1a
D37	R13a	A56	P38a				
D38	R14a	A57	P39a	Damascus		Damascus	
D38	R15a	A57	P47a	D1	R1a	A1	P1a
D38	R16a	A57	P48a	D2	R1a	A2	P1a
D38	R17a	A57	P40a	D3	R1a	A3	P1a
D38	R18a	A57	P44a	D4	R1a	A4	P1a
D38	R19a	A57	P49d				
D38	R20a	A57	P45a	Becker		Becker	
D38	R21a	A57	P60a	Counterfeits		Counterfeits	
D38	R22a	A64	P7a	D1	R1a	c/f A1	P1a
D39	R23a	A58	P65a	D1	R1b	c/f A1	P1b,c,d
D39	R24a	A58	P67a	D1	R1c	c/f A1	P1e
D39	R25a	A58	P69a	D1	R1d	c/f A1	P1f
D39	R26a	A58	P73a	D1	R1e	c/f A1	P1g
				D1	R1f	c/f A1	P1h
Σ, Ω				†, Ω			
D39	R1a	A58	P76a	D2	R1a	c/f A3	P2a
D40	R2a	A60	P80a	D3	R1a	c/f A4	P3a
D40	R3a	A60	P79b				
D40	R4a	A60	P81a	Baghdad forgeries		Baghdad forgeries	
D40	R4b	A60	P81b	Σ, Δ			
D40	R5a	A60	P82a	D4	R1a	c/f A5	P2a
D40	R6a	A60	P78d	D4	R1b	c/f A5	P2b
D40	R7a	A60	P86a	D4	R1c	c/f A5	P2c
D40	R8a	A61	P90a	D4	R1a	c/f A5	P2d
D40	R9a	A60	P87a	D4	R1e	c/f A5	P2e
D40	R10a	A61	P92a				
D40	R11a	A61	P100a	Σ			
				D4	R1a	c/f A5	P1a
				D4	R1b	c/f A5	P1b
				D4	R1c	c/f A5	P1c
				Σ			
				D4	R1a	c/f A5	P1d
Comet		Comet					
D41	R1a	A1	P1a				
D42	R1a	A4	P1a				
Δ,M,H		Group 11					
D43	R1a	A65	P1a	BAΣ	ΔEO	BAΣ	ΔEO
D43	R2a	A65	P2a	D5	R1a	c/f A7	P1a
D43	R3a	A65	P5a	D5	R1b	c/f A7	P1b
D43	R4a	A65	P8a	D5	R1c	c/f A7	P1c
D43	R5a	A65	P6a	D5	R1d	c/f A7	P1d
				A,M,H		A,M,H	
Artaxata		Artaxata		D6	R1a	c/f A8	P1a
D44	R1a	A2	P1a	D7	R2a	c/f A8	P1c

ARMENIAN NUMISMATIC LITERATURE

- 1 ARMENPRESS. Nerkayats' uets'an hnaguyn Artashati giatsonera [The Excavated Objects of Ancient Artaxata have been Presented] - *Ներկայացուցան հնագույն Արտաշատի պեղումների օգտագործումը*. Asbarez, Vol. 97 (Friday, 2 December 2005), No. 12,599, pp. 4 and 11. In Armenian.

The unearthed material also include coins of Tigranes II period, copper coins of Artaxias II, and coins struck by the later kings of the Artaxiad dynasty of Armenia. YTN

Գտածոները նաև կը պարունակեն Տիգրան Մեծի ժամանակի դրամներ, Արտաշէս Բ-ի պղինձ գրամներ և Արտաշէսեան Հարատւութեան աւելի ուշ իշխան արքաներու հաստանոց գրամները: ԵթՆ

- 2 NERCESSIAN, Y. T. Selected Armenian Numismatic Bibliography of Ancient and Medieval Periods, 1981-2000, compiled by Y. T. Nercessian. *Baznaveb*, Vol. CLXII (2004), Nos. 1-4, pp. 290-317; *Armenian Numismatic Journal*, Series II, Vol. 1 (31), (March 2005), No. 1, pp. 3-20. The list includes bibliographic information of 232 publications relating to ancient and medieval periods of Armenian numismatics.

Author

Ցանկը կը պարունակէ հայ դրամագիտութեան հին ու միջնադարեան շրջաններուն վերաբերեալ 232 հրատարակութեանց մատենագրական տեղեկութիւնները: Հեղինակը

- 3 NERCESSIAN, Y. T. Tigran Metsi k'ani mē antip dramnerē [Some Unpublished Coins of Tigranes the Great of Armenia] - *Տիգրան Մեծի քանի մը անտպ գրամները, զրեց՝ Եղիա Ներսէսեան*. *Haigazian Armenological Review*, Vol. 24 (2004), pp. 363-373, 2 pls. Armenian summary.

Newly discovered coins of Tigranes include silver tetradrachms engraved with different field letters, fractional drachm with quadriga reverse, Heracles where Tigranes has whiskers, Heracles where behind the king's head there is a countermark with four pellets and an eagle, a Tyche where the obverse has a countermark and the king's tiara four peaks, and a copper with Nike design but a fourth of it is cut to make small change as was customary in ancient times, Nike where the outstretched left arm holds an object resembling letter "A."

Author

Տիգրանի նորայայտ դրամները կը պարունակեն արծաթեայ չորեքդրամեան քանդակուած անծանօթ մենագիրներով, փոքրածաւալ դրախմա մը որու ետին դրուագուած է քառաձի մարտակառքով, վահագն ուր Տիգրանը պատկերուած է թեթեւօրէն մօրուսաւոր, վահագն ուր թագաւորի գլխու ետեւի կրկնադրոյմը ունի չորս փոքր շրջանակներ ու արծիւ մը, Անտիոքի Բախտով պղինձ մը ուր թագաւորին գլխու ետին մենագիր մը դրոշմուած է և խոյրը ունի չորս առամներ, պղինձ մը Յաղթանակի պատկերատարով սակաւն մէկ չորրորդը կտրուած է մանրուք դրամ շինելու համար ինչպէս որ սովորութիւն էր հին օրերուն, Յաղթանակ ուր գէպի դուրս երկարած ձախ թիւը բունած է «A» տառին նմանող աւարկայ մը: Հեղինակը

- 4 NORGYANK. Arshil Kork'i nui ruats hushadram [Commemorative Coin Dedicated to Arshil Gorky] - *Արշիլ Կորքիի նուիրուած յուշագրամ*. *Nor Gyank*, Vol. XXVII (14 July 2005), No. 31, p. 1, illus. In Armenian.

The 1,000 dram commemorative coin of Arshil Gorky is illustrated. The Central bank has issued 1,000 copies. YTN

Պատկերուած է Արշիլ Կորքիի նուիրուած 1,000 դրամեան յուշագրամը: Կենտրոնական դրամատուը թողարկած է 1,000 օրինակ: ԵթՆ

ARMENIAN NUMISMATIC LITERATURE

- 5 NORGYANK. Arshil Kork'ii nuiruat hushadram [Commemorative Coin Dedicated to Arshil Gorky] - Արշիլի Կորքիի նուիրում յուշադրամ. *Nor Gyank*, Vol. XXVII (14 July 2005), No. 31, p. 1, illus. In Armenian.

The 1,000 dram commemorative coin of Arshil Gorky is illustrated. The Central bank has issued 1,000 copies. YTN

Պատկերում է Արշիլ Կորքիի նուիրում 1,000 դրամնոց յուշադրամը: Կենտրոնական դրամատունը թողարկած է 1,000 օրինակ: ԵԹՆ

- 6 NOYAN TAPAN. Banakin nuiruat oskeay eu artsat'ey hushadramner [Commemorative Gold and Silver Coins Dedicated to the Army] - Բանակին նուիրում ոսկեայ եւ արծաթեայ յուշադրամներ. *Asbarez*, Vol. 97 (Thursday, 6 October 2005), No. 12,562, p. 5, illus. In Armenian.

The Cental Bank of Armenia issued gold and commemorative coins dedicated to the Republic of Armenia's army. The coat of arms of the Republic of Armenia is displayed on the obverse of these; on the reverse, is "Military Cross" and the symbol of the army. The face value of gold coin is 5000 drams. YTN

Հայաստանի Կեդրոնական Դրամատունը թողարկեց ոսկեայ ու արծաթեայ յուշադրամներ նուիրում Հայաստանի Հանրապետության զինված զորքին: Արժեք երեքսիս վրայ պատկերում է Հայաստանի Հանրապետության զինանշանը, ետին՝ «Մարտական խաչ» և Հայաստանի բանակին խորհրդանշելը: Ոսկեդրամին անուանական արժեքն է 5000 դրամ: ԵԹՆ

- 7 RAINEY, Dennis G. Persian Leopard Dwindles in Caucasus Area, by Dennis G. Rainey. *World Coin News*, Vol. 32 (June 2005), No. 6, p. 67, illus.

A brief background is given on the vanishing wildlife subspecies in the Caucasus. To emphasize the seriousness of the problem, a 1000-dram "wild life protection" commemorative silver coin issued in 2004 by the Republic of Nagorno Karabagh is described. On the obverse is the coat of arms of NKR. The reverse depicts a Persian leopard existing in Karabagh. YTN

Տրում է հակիրճ տեղեկություն մը Կովկասի մէջ անհետացող վայրի անասուններու մասին: «Պահպանենք վայրի կենդանիներին» խնդրին լրջութիւնը շեշտելու համար նկարագրում է 1000 դրամնոց արծաթէ յուշադրամ մը, թողարկում Հարաբազի Հանրապետութեան կողմէ 2004-ին: Երեքսի վրայ պատկերում է Ղարաբաղի զինանշանը: Ետին գրուածում է Ղարաբաղի մէջ գոյութիւն ունեցող պարսկական բնձառու մը: ԵԹՆ

- 8 SARYAN, Levon A. An Armenian Cancelled Check, by L. A. Saryan. *The Check Collector*, (April-June 2005), No. 74, pp. 6-8, illus.

Saryan describes a check drawn on "Southern Illinois National Bank" in 1910, payable to Safar Garabedian and cashed in Trebizonde by Krikor Berberian. The back is stamped with the seals of "Phostiropoulos Brothers" and "Russian Bank for Foreign Trade." YTN

Սարեան կը նկարագրէ փոխդիր մը գրում "Southern Illinois National Bank"-ին կողմէ 1910-ին, Սաֆար Կարապետեանի անունով և փոխդիրը աւրում է Տրապիզոնի մէջ Գրիգոր Պէրպերեանի կողմէ: Ետեւ կնքում է «Phostiropoulos» Եղբայրներու և «Russian Bank for Foreign Trade»-ի կողմէ:

- 9 SARYAN, Levon A. Armenian Notes Used as Receipts in United States, by L. A. Saryan. *Bank Note Reporter*, Vol. 33 (December 2005), No. 12, p. 76, illus.

The article presents two receipts made from the 1919 100 ruble Waterlow and Sons bank note of Armenia. The 1920 receipt is an actual 100 ruble issue, Serial No. U992150, which is overprinted on the back with a

circular overprint in Armenian. These receipts were distributed to donors to the Republic of Armenia who lived in the United States. The 1972 receipt is a facsimile of the same type, serial No. Ա660881. The date on the lower face of this note is altered to read 1918. Most of the back has been bleached out and printed with a notation that the Armenian National Committee of America has received a sum as donation for registration at the Armenian Independence Day celebration held in 1972.

YTN

Յօդուածը կը ներկայացնէ Ուսման Եւ Որդիքի Հայաստանի 1919-ի 100 ուռլինոց թղթադրամէն պատրաստուած երկու ստացադիրներ: 1920-ի ստացադիրը 100 ուռլինոց հարազատ թողարկուած մըն է, սերիայի թիւ Ա.992150, որու ետին հայերէն կրկին տպուած է: Այս ստացադիրները բաժնուած են Ամերիկայի նուիրատուներուն: 1972-ի ստացադիրը նոյն տիպի վերադրուածութիւն մըն է, Սերիայի թիւ Ա.660881: Երեսի վարի թուականը 1918-ի փոխուած է: Ետեւ մեծամասնութեամբ ճերմկուած է և տպուած է, թէ Ամերիկայի Հայ Ազգային Կոմիտէին որոշ դուժար մը ստացած է իրեն նուէր, 1972-ի Հայաստանի Հանրապետութեան անկախութեան տոնակատարութեան արձանագրուելու համար:

ԵԹՆ

- 10 SARYAN, Levon A. Armenian Specimen Notes, by L. A. Saryan. *N. O. W. News*, Vol. 43 (Fall 2005), No. 43, pp. 2y-28, illus.

See the abstract of No. 12.

- 11 SARYAN, Levon A. Checks of Armenian Immigrants, by L. A. Saryan. *Milwaukee Numismatic News*, (June 2005), pp. 6-8; *N. O. W. News*, Vol. 43 (Summer 2005), No. 2, pp. 6-8; *South Shore Shekel Searcher*, (June 2005), illus.

Saryan describes a check drawn on "Southern Illinois National Bank" in 1909, payable to Oskian Hanoian. It was endorsed by numerous Armenians in Armenia and eventually by the "Manchester and Liverpool Banking Co. Limited."

YTN

Սարեան կը նկարագրէ փոխգիր մը գրուած "Southern Illinois National Bank"-ին կողմէ 1909-ին, Ոսկան Յանոյեան առնուով: Ստորագրուած է բազմամիւ հայերու կողմէ ու վերջիվերջոյ Manchester and Liverpool Banking Co. Limited-ին կողմէ:

ԵԹՆ

- 12 SARYAN, Levon A. Some Information about Armenian Specimen Notes, by L. A. Saryan. *Milwaukee Numismatic News*, (May 2005), pp. 5-6; *South Shore Shekel Searcher* (May 2005), pp. 6-7, illus.

A brief background is given about specimen bank notes of Armenia. A specimen note of 50,000 dram of Republic of Armenia is described. The currency is issued in 2001 to denote the 1700th anniversary of Armenia's conversion to Christianity.

YTN

Տրուած է հակիրճ տեղեկութիւն մը Հայաստանի թղթադրամներու մասին: Նկարագրուած է Հայաստանի Հանրապետութեան 50,000 դրամնոց նմուշ թղթադրամ մը: Դրամանիւրը թողարկուած է 2001-ին յիշատակելու Հայաստանի թրիտոնէութեան դարձին 1700-ամեակը:

ԵԹՆ

- 13 SARYAN, Levon A. 1700 Years of Armenian Christianity Commemorated on Armenia's Paper Money, by L. A. Saryan. *Nareg*, (May-September 2005), pp. 6-9, illus.

See abstract of No. 12.

- 14 ZHOUKOV, Alexey. Vladikavkazskaya Rail Way Bonds, by Alexey Zhoukov. *I. B. N. S. Journal*, Vol. 44 (2005), No. 1, pp 43-45 illus.

A brief historical background is given and the Vladikavkaz bonds are illustrated. Some of them show the map of Armenia.

YTN

Պատմական ուրուաղիծ մը տրուած է և Վլատիկովկասի բոններու նկարները ցուցադրուած են: Ոմանք կը ցուցնեն Հայաստանի քարտէսը:

ԵԹՆ

EXCERPTS FROM THE LETTERS
RECEIVED ON PUBLICATION OF THE

"Silver Coins of Tigranes II of Armenia," ANJ (2000)

In fact the paper arrived a week ago. I had a chance to take it with me to New York and read it on the route to and from the New York International [Numismatic Convention]. It is a major study, certainly the last word for many years. I was particularly surprised at how many more dies you had been able to identify that de Callatay had not, and the very impoverished rate of recovery for the coins of Damascus. Thank you for a very fine piece of work. It will be highly useful, and I hope to include some of the data in my Damascus paper, if it is not too late.

Arthur Houghton
Washington DC

I have read yesterday night with enthusiasm your study. Now I can really congratulate you for this extremely fine achievement. With 832 coins (including 39 forgeries), your material would have astonished every numismatist of the late generation. Your comments and hypotheses look prudent and plausible. And you add so much to the understanding of these coinages. Really, you may be assured that this study will hold for long...

François de Callatay
Cabinet de Médailles
Bibliothèque Royale Albert 1er
Brussels

Անհամբերութեամբ սպասում էի Տիգրանի արծաթների վերաբերեալ Ձեր աշխատութեանը և այն գտալ շատ սպաւորիչ ու արժէքաւոր թէ՛ նրանում ընդգրկուած նրութի աննախադէպ ծաւալով, և թէ՛ այդ նրութի հանգամանակի վերլուծութեամբ:

Ruben Vardanyan
History Museum of Armenia
Erevan

Yes, I did receive the offprint of your article - thank you. It is a useful addition to our library - and will certainly be a tremendous help in identifying any new specimens of Tigranes that we may receive in the future.

Douglas Mudd
Smithsonian Institution, NNC
Washington, DC

Mr. Nercessian has become one of the foremost authorities in the field of Armenian numismatics and has labored day and night, creating an ageless work.

Luther Eskjijan, President
Armenian Numismatic Society

The paper looks like quite interesting. I reiterate that it should be published as a separate monograph. If the Society cannot afford this, there are other organizations that could handle the expense I am certain. As you know today there are all kinds of Armenian scholarly books being published on more arcane topics than this one!

Levon Saryan
Greenfield, WI

Շնորհակալութեամբ ստացալ ANJ-ի վերջին թիւը [2000/3&4] և մեծ յափտակութեամբ ու բաւարարուածութեամբ կարդացի Մեծն Տիգրանի չորեքդրամաններուն և արծաթ դրամներուն չուրջ Ձեր ուսումնասիրութիւնը: ... Մարդ կը մտածէ, թէ այնպիսի գործ միայն լայն հնարաւորութիւններով օժտուած ակադեմիական պիտի կարենային զլուխ հանել:

Ինչպէս ըսած էի նախապէս, պէտք է որ սա հրատարակուի որպէս առանձին դիրք: Երևի այդ կ'ընէք երբ Արտաշէսեաններու արծաթ դրամներուն (կամ առհասարակ դրամներուն) ամբողջական ուսումնասիրութիւնը աւարտէք:

V. Barsoumian
Pasadena, CA

SILVER COINAGE OF THE ARTAXIAD DYNASTY OF ARMENIA, by Y. T. Nerecessian. Los Angeles: Armenian Numismatic Society, *Special Publication*, No. 11, 2006, x + 212 pp. and 96 plates, Armenian summary, hardbound. \$60.00 + ship. (US \$5; foreign, surface \$10, air mail \$20).

Ancient coins of the Artaxiad dynasty of Armenia (189 B.C. – A.D. 34) are very important sources for the study of Armenian history and art. These are the only documents which display the engraved effigy of Armenian kings who lived more than two thousand years ago. Silver coins of Armenian kings are national treasures, miniature metallic monuments, and primary sources of Armenian history. They show in detail the profusely ornamented tiara, a broad diadem encircling the head, the royal vestments, and most important of all king's portrait.

The book is the result of many years of research by Y. T. Nerecessian who has devoted a lifetime to the study of the coinage of Armenia, authored several books, and has been the editor of *Armenian Numismatic Journal* since 1975.

In the corpus more than one thousand silver coins, of all Armenian kings who issued them, are catalogued. Virtually all known silver coins or their images that have been submitted to the author are classified in the corpus according to their die study, a more accurate and scientific method to classify a coin.

Chapters in the *Silver Coinage of the Artaxiad Dynasty of Armenia* include "Historical Background," "Survey of Major Numismatic Works," "Survey of Hoards," "Catalogue," "Analysis," "Armenian Summary," "Sale and Auction Catalogue Publishers," an extensive "Bibliography," "Key to Plates," "Index," and the photographic "Plates" which include coin photographs of actual size and two times enlargements.

This is the first time such an extensive undertaking has taken place to catalogue and present the silver coinage of the Artaxiads in die study format, with detailed metrological data, past history, and nearly sixty percent of coins catalogued illustrated.

Silver Coinage of the Artaxiad Dynasty of Armenia is a comprehensive monograph designed to aid the scholar, collector, and dealer as well. The student of numismatics, history, and art will find this book an indispensable reference.

The Armenian Numismatic Society may be contacted at 8511 Beverly Park Place, Pico Rivera, California 90660, U. S. A. or by e-mail at ArmNumSoc@aol.com.

Date .....

ARMENIAN NUMISMATIC SOCIETY

Mr. W. Gewenian, Treasurer

8511 Beverly Park Place

Pico Rivera, CA 90660-1920, U. S. A.

Dear Mr. Gewenian:

Please send me.....copies of the book entitled *Silver Coinage of the Artaxiad Dynasty of Armenia*, by Y. T. Nerecessian, \$60.00 each. Enclosed is a check for \$..... (value of the book + shipping: USA \$5; foreign, surface \$10.00, air mail \$20). California residents please add \$4.95 for sales tax. Foreign remittance may be made by a draft drawn on a branch of a U.S. bank.

Name .....

Address .....

.....Zip .....

ARMENIAN NUMISMATIC SOCIETY

Phone: 562-695-0380, e-mail: ArmNumSoc@aol.com

Mr. W. Gewenian, Treasurer

8511 Beverly Park Place

Pico Rivera, CA 90660-1920, USA

Bedoukian Publications	PRICE
B1. Bedoukian, Paul Z., <i>Coinage of the Artaxiads of Armenia</i> . London: Royal Numismatic Society, <i>Special Publication</i> , No. 10, 1978, 81 pp., 8 pls., clothbound. US shipping \$5.....	30.00
B2. Bedoukian, Paul Z., <i>Coinage of Cilician Armenia</i> . Danbury, CT: 1979, xxxie, 494 pp., 12 pls., clothbound. US shipping \$5.....	45.00
B2S. Bedoukian, Paul Z., <i>Coinage of Cilician Armenia</i> . New York: American Numismatic Society, <i>Numismatic Notes and Monographs</i> , No. 147, 1962, xxxi, 494 pp., 48 pls., 1 map, plus blank sheet inserts in the corpus next to every other sheet (total close to 150 sheets), so that the owner can record his unpublished coin varieties. Specially prepared and clothbound for the author. One of a kind book. US shipping \$7.....	150.00
B3. Bedoukian, Paul Z., <i>Armenian Coins and Medals: An Exhibition from the Collection of Dr. Paul Z. Bedoukian – Յոցահանդէս Տր. Զարեհ Պատկեանի հաւաքածոյէն</i> . New York: Museum of the Diocese of the Armenian Church of America, 1971, [24 pp.], bilingual, illus. in black and white, 8.5"x7", card covers. US shipping \$3.00.....	2.00
B4. Bedoukian, Paul Z., <i>Armenian Books: An Exhibition of Early Printings 1512-1700, from the Collection of Dr. Paul Z. Bedoukian – Յոցահանդէս հայերէն գնաւորարար գրքերու Տրք. Զարեհ Պատկեանի հաւաքածոյէն</i> . New York: Armenian Museum of the Diocese of the Armenian Church of America, 1975, [24 pp.], bilingual, illus. in black and white, 8.5"x7", card covers. US shipping \$3.00.....	2.00
B5. Bedoukian, Paul Z., <i>Thirty Centuries of Armenian Metal Art: An Exhibition from the Collection of Dr. Paul Z. Bedoukian – Երեսուն դարու հայ արուեստ մետաղի. Յոցահանդէս Տր. Փղ Զ. Պատկեանի հաւաքածոյէն</i> . New York: AGBU Gallery, 1978, [24 pp.], bilingual, illus. in black and white, 8.5"x7", card covers. US shipping \$3.00...	2.00
B6. Bedoukian, Paul Z., <i>Armenian Woven Art: An Exhibition from the Collection of Dr. Paul Z. Bedoukian – Հայ հիւստածեղենի արուեստ. Յոցահանդէս Տրք. Փղ Զ. Պատկեանի հաւաքածոյէն</i> . New York: AGBU Gallery, 1980, [24 pp.], bilingual, illus. in color, 8.5"x7", card covers. US shipping \$3.00.....	5.00
B7. Bedoukian, Paul Z., <i>Armenian Ceramic Art: An Exhibition from the Collections of Tina & Harontune Hazarian, Dr. Paul Z. Bedoukian – Հայ յախճատակի արուեստ. Յոցահանդէս Արթիւնու եւ Ծարտիսի Հայտարարի եւ Տրք. Փղ Զ. Պատկեանի հաւաքածոյէն</i> . New York: Armenian Museum, 1982, [24 pp.], bilingual, illus. in color, 8.5"x7", card covers. US shipping \$3.00.....	5.00
B8. Bedoukian, Paul Z., <i>Հզանաւ կոխած 18րդ դարու հայ մետաղները – Eighteenth Century Armenian Medals Struck in Holland</i> . Venice: Mekhitarist Press, 24 pp., 7"x9.5", card covers, 24 pp., illus. in black and white, 3 pp. English summary. Reprinted from <i>Bazmavep</i> , 1977/3-4, pp. 728-751. Card covers. US shipping \$3.00.....	2.00
B9 = B3, B4, B5, B6, B7 Bound with gilt lettering on black cloth. US shipping \$5.00.....	\$62.00

SUPERSEDES ALL PREVIOUS LISTS

US shipping cost, add \$1.5 for each additional title. PREPAYMENT IS REQUIRED. California residents please add appropriate sales tax.

January 3, 2005

ARMENIAN NUMISMATIC SOCIETY

Mr. W. Gewenian, treasurer

8511 Beverly Park Place, Pico Rivera, CA 90660-1920, U.S.A.

Armenian Numismatic Society Publications	PRICE
SP1. Bedoukian, Paul Z. <i>Selected Numismatic Studies [I]</i> . 1981, xxxvi, 570 pp., 72 pls., clothbound (For Vol. II see SP10) US shipping \$5.....	\$35.00
SP2. Nercessian, Y. T. <i>Attribution and Dating of Armenian Bilingual Trans.</i> 1983, 36 pp., 12 pls., card covers. US shipping \$3.00.....	6.75
SP3. Nercessian, Y. T. <i>Armenian Numismatic Bibliography and Literature.</i> 1984, 729 pp., clothbound. US shipping \$5.....	50.00
SP4. Bedoukian, Paul Z. <i>Coinage of the Armenian Kingdoms of Sophene and Commagene.</i> 1985, 37 pp., 2 pls., card covers. US shipping \$3.00.....	6.00
SP5. Bedoukian, Paul Z. <i>Armenian Coin Hoards.</i> 1987, 64 pp., 6 pls., card covers US ship. \$3.....	8.00
SP6. Nercessian, Y. T. <i>Bank Notes of Armenia.</i> 1988, 224 pp., 192 pls., clothbound. US ship. \$5....	30.00
SP7. Bedoukian, Paul Z. <i>A Hoard of Copper Coins of Tigranes the Great and a Hoard of Artaxiad Coins.</i> 1991, 30 pp., 2 pls., card covers. US shipping \$3.00.....	5.50
SP8. Nercessian, Y. T. <i>Armenian Coins and Their Values.</i> 1995, 256 pp., 48 pls., clothbound, US shipping \$5.....	40.00
SP9. Nercessian, Y. T. <i>Armenian Numismatic Studies.</i> 2000, viii, 678 pp., 96 pls., clothbound. US shipping \$7.....	75.00
SP10. Bedoukian, Paul Z. <i>Selected Numismatic Studies II.</i> 2003, viii, 376 pp, 61 pls., clothbound. (For Vol. I see SP1) US shipping \$5.....	57.00
SP11. Nercessian, Y. T. <i>Silver Coinage of the Artaxiad Dynasty of Armenia,</i> 2006, x, 212 pp., 96 pls., clothbound. US shipping \$5.....	60.00
ANJ4. <i>Essays on Armenian Numismatics in Memory of Father Clement Sibilian on the Centennial of His Death, Armenian Numismatic Journal, Series I, Vol. IV (1978),</i> 167 pp., XXI pls., card covers. US shipping \$5.....	30.00
ANJ15. <i>Studies in Honor of Dr. Paul Z. Bedoukian, Armenian Numismatic Journal, Series I, Vol. XV (1989),</i> 192 pp, illus., card covers. US shipping \$5.....	30.00
OP2. "Overstruck and Countermarked Coins of the Artaxiad Dynasty of Armenia," by Nercessian and Saryan, an offprint of ANJ, Vol. XXII (1996), pp. 23-62, pls. I-VI. US 1st class Ship. \$3.	12.50
OP3. "Silver Coins of Tigranes II of Armenia," by Y. T. Nercessian, an offprint of ANJ, Vol. XXVI (2000), Nos. 3-4, pp. 43-108, pls. 1-10. US first class shipping \$3.00	15.00
M1. Bedoukian, P. Z. Silver proof medal, 39 mm diameter, 1 troy ounce. Obv. portrait of Bedoukian; Rev. logo of ArmNS (2000). US shipping \$5.....	42.00
M2. Nercessian, Y. T. Silver proof medal, 39 mm diameter, 1 troy ounce. Obv. portrait of Nercessian; Rev. logo of ArmNS (2005). Numbered, cert. of authenticity. US shipping \$5.....	45.00
Armenian Numismatic Journal	
--Volumes I (1975)	each volume..... 5.00
--Volumes II, III, V to XIV, XVI, XVII	each volume..... 8.00
--Volumes XVIII (1992), XIX (93), XX (94), XXI (95).....	each volume..... 10.00
--Volumes XXII (1996), XXIII (97), XXIV (98), XXV (99).....	each volume..... 25.00
--Volumes XXVI (2000), XXVII (01), XXVIII (02), XXIX (03), XXX (04).....	each volume..... 30.00
--Volumes I (1975) to XXX (2004), thirty volumes, unbound (US Shipping, Ins. \$16.00).....	467.00
--Volumes I-V (1975-1979), cloth bound (one month bindery time), US shipping \$10.....	102.50
--Volumes VI-X (1980-1984), cloth bound (one month bindery time), US shipping \$10.....	76.00
--Volumes XI-XV (1985-1989), cloth bound (one month bindery time), US shipping \$10.....	107.50
--Volumes XVI-XX (1990-1994), cloth bound (one month bindery time), US shipping \$10.....	82.00
--Volumes XXI-XXV (1995-1999), cloth bound (one month bindery time), US shipping \$10.....	146.00
--Volumes XXVI-XXX (2000-2004), cloth bound (one month bindery time), US shipping \$10.....	186.00
--Volumes I (1975) to XXX (2004), thirty volumes, cloth bound (US Ship, Ins. \$20.00).....	700.00
--Volume I of Ser. II (2006).....	each volume..... 30.00

SUPERSEDES ALL PREVIOUS LISTS

US shipping cost, add \$1.5 for each additional title (\$2 for bound journals). PREPAYMENT REQUIRED. California residents please add appropriate sales tax.

March 2006

Series II

Volume 2 (32), No. 2

June 2006

ՀԱՅ

ԴՐԱՄԱԳԻՏԱԿԱՆ

ՀԱՆԴԵՍ

ARMENIAN

NUMISMATIC

JOURNAL

TABLE OF CONTENTS

Vol. 2 (2006) No. 2

Announcement: Gosdantin I Copper Coin Project.....	21
Announcement: Numismatic Literature Shipped to Armenia.....	21
Letters	21
Excerpts from the Letters Received on the Publication of the <i>Silver Coinage of the Artaxiad Dynasty of Armenia</i>	22
Letters	22
Communique, "Culture of Cilician Armenia".....	22
NERCESSIAN, Y. T. Billons of King Hetoum II	23
<i>ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ, Մ.-Լ. Կիլիկիայի Կոստանդին Ա-ի նորայայտ դրամները</i> (GARABEDIAN, M.-L. Newly Discovered Coins of Gosdantin I of Cilicia)	31
SARYAN, L. A. Two Unpublished Armenian Receipts from 1920	37
Letter Addressed to Stephen Lazarian	41
Letter Addressed to Ruben Vardanyan	42

ՀԱՅ ԴՐԱՄԱԳԻՏԱԿԱՆ ՀԱՆԴԻՍ

ARMENIAN NUMISMATIC JOURNAL

Series II

Vol. 2 (32), No. 2

June 2006

ANNOUNCEMENTS

GOSDANTIN I COPPER COIN PROJECT

In his book *Coinage of Cilician Armenia* (1962), the late Paul Bedoukian listed 24 coppers of Gosdantin I classified into 6 varieties (CCA 1728-1733).

Our opinion is that the total coppers extant range somewhere from 50 to 100 pieces. It would be a worthwhile project to offer a new corpus on these coins using Bedoukian's work as the starting point. However, the new corpus would be crowned with success only if our members actively chose to participate in this effort. This is extremely important. If a collector who has a Kardez in his collection and wishes to remain anonymous, this will be honored as "anonymous collector 1."

Information needed for each kardez: weight, diameter, die axis orientation, and a good photograph. With your cooperation I hope that I can catalogue most of the coppers of Gosdantin I. Y. T. Nercessian

- Weight—We place the coin on a digital scale (or analog scale) and measure the weight to 1/100 gram reading.
- Diameter—We place the coin in a plastic circle template hole, and with a plastic ruler measure the largest diameter in millimeters.
- Die axis orientation—We align the obverse of the coin such that the king's head is pointing 12h (o'clock). Rotate the coin on vertical axis 180 degrees. Now we are looking at the reverse and the king's head is on the other side and still pointing 12h. The vertical arm of the cross, aligned with the inscription cross, will be pointing in the direction of the die axis orientation alignment. YN

NUMISMATIC LITERATURE SHIPPED TO ARMENIA

In May 2006, 12 cardboard boxes of Armenian numismatic books and various kind of Fixed Price Lists and auction catalogues have been shipped to History Museum of Armenia. Numismatic books and our Journals will be distributed to academic libraries in Armenia. FPL and Auction catalogues we donated by Warten Gewenian, Hagop Ishkanian, Sarkis Kilindgyan, Carl Mahakian, and Y. T. Nercessian. For additional details about the content see the last two pages in this issue.

LETTERS AND E-MAILS TO THE EDITOR

In view of the considerable rarity of the Baronial Series I don't feel one can make the blanket assertion that the inscriptions are always correct or well formed! I must admit, however that during my research for my Roupenian Armenian paper my main object was to search for confirmation of the 'compass lines', I certainly did not check all the inscriptions thoroughly. It should be pointed out that it is not uncommon for blundered and curious inscriptions to be found in otherwise official issues in other series (i.e. Anglo Saxon and Byzantine to name but two).

I feel that the any comments that the editor of ANJ (Mr. Nercessian) may make on this topic may be considerably more valid than my own. Michael Dennis O'Hara

---

ARMENIAN NUMISMATIC JOURNAL is the quarterly publication of Armenian Numismatic Society, an educational, non-profit organization. Editor, Y. T. Nercessian, 8511 Beverly Park Place, Pico Rivera, CA 90660-1920, USA (e-mail: ArmNumSoc@aol.com). Associate Editors, W. Gewenian and T. Nercessian, Corresponding Editors, L. A. Saryan. Non-member subscriptions US \$50.00 per year. **ISSN 0884-0180—LCN 85-649443**

**EXCERPTS FROM THE LETTERS
RECEIVED ON THE PUBLICATION OF THE
Silver Coinage of the Artaxiad Dynasty of Armenia (2006)**

Received Silver coin book... excellent publication! ...

Carl Mahakian
Rancho Mirage, CA

I just wanted to let you know that I received your new book--*Silver Coinage of the Artaxiad Dynasty of Armenia*--in the mail today. Obviously I haven't had a chance to examine it yet in detail, but just glancing at it quickly I can see it is a fine piece of work, scientific, restrained, and factual. It helps even further to establish your reputation in the field of numismatic research.

Congratulations on successfully bringing it to fruition.

Levon Saryan

It is a masterpiece!

Luther Eskijian

LETTERS AND E-MAILS TO THE EDITOR

Recently, I have come across a greek cross variety kardez of Levon III, apparently unlisted. I have written a little on it on my site, and I thought I would report it to the ArmNS: <http://www.forumancientcoins.com/armeniannumismatics/uklv.html>

I have written a little ad hoc article, but I can polish it up if it would be of interest to publish this type.

Levon Vrtanesyan

"Culture of Cilician Armenia"

COMMUNIQUE

"Culture of Cilician Armenia"--International Conference in Antelias

"Culture of Cilician Armenia" International Conference will take place January 18-20, 2007, in Antelias-Lebanon by the initiation and under patronage of His Holiness Catholicos Aram I, in cooperation with the Catholicosate of the Great House of Cilicia and Yerevan Mashtots Matenadaran.

The Conference will cover the following areas:

1. History: History of culture of the Armenian Kingdom of Cilicia: geopolitical, inter-political and inter-church relations.
2. Medieval Armenian Universities: The influence of Cilician scriptoria in the development of Armenian literature and scripture art. Medieval universities and their cooperation.
3. Law: Medieval law and Cilician Constitution. Inter-state and inter-church relations and the aspect of law. Right to heritage and medieval social relations.
4. Art: Miniature, applied arts, architecture: monasteries, fortresses, secular constructions.
5. Ethnography: Cilician national ceremonies, holidays, dresses, life and traditions.
6. Cilician Holy Relics: Relics of Saints brought to Antelias from Cilicia.
7. Economy: Cilician money, Cilician trade relations, scales and measure units, Cilician marine and overland trade routes.
8. Summary: Cilician phenomenon after the fall of the Armenian Kingdom of Cilicia.

BILLONS OF KING HETOUN II

Plates 1-2

Y. T. NERCESSIAN

Introduction

Paul Z. Bedoukian in his pioneering book, *Coinage of Cilician Armenia*,¹ catalogued 17 billons which are classified into 16 varieties. This classic monograph was originally published in 1962. Since then numerous other varieties have surfaced and a good portion of them have been offered for sale in a multitude of sale and auction catalogues. In our humble opinion, there is a need to catalogue these billons ascribed to King Hetoum II for posterity. Obviously, in a project of this nature, Bedoukian's monumental treatise can serve only as a nucleus.

The regnal period of Hetoum II (1289-1293, 1295-1296, 1299-1305) was a very eventful period in Armenian history. Fratricidal wars took place and four different kings ruled on the throne of Cilician Armenia. Numerous historians have written on the events which transpired during these two decades in Cilician Armenia.²

Description of coins

Hetoum was the elder son of Levon II. Upon Levon's death, Hetoum ascended the throne of Cilician Armenia. He never wanted to be a politician and was never anointed and crowned as king. He issued billons similar to crusaders and two types of copper coins known as kardez (crowned head/long cross, king seated/cross).

Billons struck by Hetoum are not extremely scarce. Because of our cataloguing requirements only a limited number of billons are classified in Table 1 (*Catalogue of Hetoum II Billons*). There are several reasons for this. For example, according to Sibilian in 1892 there were 9 billons in the collection of Mekhitarist Congregation in Vienna;³ however, detailed information is not available. In the Donabedian⁴ and Slocum⁵ auctions there were numerous Hetoum II billons, but they were grouped together into lots with multiple coins without detailed information. Even from Bedoukian's corpus all coins could not be catalogued since the information presented was incomplete.⁶ Also, few collectors heeded our call to participate in the Hetoum II billon project.⁷

¹ Paul Z. Bedoukian, *Coinage of Cilician Armenia* [CCA] (New York, 1962; Vienna, 1963; revised edition, Danbury, Connecticut, 1979), Nos. 1575-1588.

² Der Nersessian, S. "The Kingdom of Cilician Armenia," *A History of the Crusades*, Editor, K. M. Setton. Philadelphia: 1962, Vol. II, pp. 630-659; Bedoukian, CCA, pp. 13-14 and MAC, in SNS I, pp. 226-227.

³ Fr. Clement Sibilian, *Classification of Roupenian Coins* (Vienna, 1892), p. 43 (in Armenian).

⁴ Spink & Son, Ltd., "Ancient and Medieval Coins from the Collection of Professor Asbed Donabedian (1923-1993)," *Coin Auction* 102 (London, March 1994), pp. 25-26, Nos. 349-352.

⁵ Sotheby's, *The John J. Slocum Collection of Coins of the Crusades* (London, 1997), p. 63, Nos. 524 and 525.

⁶ Bedoukian, CCA, 1962, 1963, 1979; pp. 314-315, Nos. 1576, 1577, 1578, and 1584.

⁷ Coins known to us and unclassified in the catalogue include: Armenian Coins and Books *Bulletins* (8 pieces); Torkom Demirjian *Catalogues* (14); Mekhitarist Museum in Vienna, according to *Classification of Roupenian Coins* (9); K. J. Basmadjian (1); Ebeyan (1); Langlois (1); *Classification of Cilician Armenia* (4); Donabedian coin collection auction (11); Slocum coin collection auction (6); various CNG *Auctions* (7); total 62 pieces.

His billons are fairly uniform and have two basic reverse varieties, simple cross and cross with two bars. However, because of minor inscription, crown and cross differences, numerous secondary varieties exist.

Obv.: King's head facing. Clockwise legend,
+ ՀԵԹՈՒՄ ԹԱԳԱՒՐ (Hetoum king).

Rev.: Cross. Clockwise legend,
+ ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ (of all the Armenians).

Cataloguing the Coins

This classification is an attempt to form a catalogue where hitherto unclassified material can be listed. Coins classified in Bedoukian's corpus, the author's collection, sale and auction catalogues (see the abbreviation list at the end of this paper), and other private collections constituted the material for corpus presented. Unfortunately, because of poor preservation of existing specimens and incomplete auction listings (as noted before), many coins could not be classified.

The presentation format in Table 1 is standardized. The first column in the catalogue gives the assigned type number. The second and third columns reference the corpus numbers of Bedoukian's *Coinage of Cilician Armenia* and author's *Armenian Coins and Their Values*. The obverse Armenian legend is at the top of the block of coins, starting with the specimen number. The reverse Armenian inscription is printed in the fourth column. Below the reverse inscription is the corpus which includes metrological data and information where the coin is preserved or was listed for sale. The last two columns indicate the obverse style and the picture of reverse cross patterns. An asterisk indicates the specimen illustrated in the plate.

Table 1. *Catalogue of Hetoum II Billons*

No.	CCA No.	ACV No.	Reverse Legend and Corpus	Obv. Style	Rev. Cross
King's Head/ Latin Cross					
+ ՀԵԹՈՒՄ ԹԱԳԱՒՐ Հ 01*			+ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈ 0.65g PB coll. (MAC 75)*	1a	C1
+ ՀԵԹՈՒՄ ԹԱԳԱՒՐ 02*			+ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ 0.55g-16ø YN4133*	1a	B3
03*	1575a		+ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ 0.56g CNG 27-175*; PB (CCA 1575a); 0.55g-15ø AC&B 20-73	2a	A1
04*		394	+ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ 0.58g-15ø YN3697*	2a	C1
05*	"		+ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ 0.52g-16ø MA 172*	1b	B1
06	"		+ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ 0.68g-16ø JC897	1b	C1
07*	1580V		+ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՐ 0.65g Slocum 525*; 0.49g-15ø AC&B 18-165	1b	B1
08*	"		+ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈ PB coll. (CCA 1979 pl. 1584)*	1a	A1

Billons of King Hetoum II

No.	CCA No.	ACV No.	Reverse Legend and Corpus	Obv. Style	Rev. Cross
King's Head/ Latin Cross					
+ ՀԵԹՈՒՄ ԹԱԳԱՒՈՐ					
09*	»		ՀԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈ 0.62g MM12 823*	1a	A4
10*	»		ՀԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈ CNG 46-756; a) 0.51g CNG 27-174*; b) 0.60-15թ-6h YN5182*; c) 0.64g-15թ-6h YN4911*; d) 0.68g-16թ YN5577*; e) 0.49g-15թ-7h YN5183*; ը 0.51g-16թ YN4106*	1a	B1
11	1580		ՀԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈ MM (CCA 1580)	1b	A1
12*	»		ՀԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈ 0.50g CS 4-807*	1b	A4
13	»		ՀԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈ TD V-186	2b	A4
14*	»		ՀԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈ 0.57g NK (Bourgey 916/Boutin1325)*; Gamalov-Churaev 42	1b	C1
15	»		ՀԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈ 0.71g-16mm Zubov coll. 36	?	A8
16	»		ՀԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈ 0.67g-15թ Zubov coll. 37	?	B4
17	»		ՀԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈ 0.6g-15թ AC&B 17-135	2b	C1
18*			ՀԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅ 0.54g-15թ V.B. coll. *	1a	A1
19	1577a		ՀԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅ PB (CCA 1577a)	1b	A1
20*	1581		ՀԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅ a) 0.48g-16թ YN5578*; WM (CCA 1581); NK (CCA 1582); b) 0.52g NK (Boutin 1326)*	1b	A5
21*		396	ՀԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱ 0.63g CNG 36-831*	1b	B1
+ ՀԵԹՈՄ ԹԱԳԱՒՈՐ					
22*			ՀԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅ 0.52g NK (Bourgey 917/Boutin 1327)*	1a	B2
+ ՀԵԹՈՒՄ ԹԱԳԱՒՈՐ					
23			ՀԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՐ WM (CCA 1579)	1b	C1
+ ՀԵԹՈՒՄ ԹԱԳԱՒ					
24*			ՀԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈ 0.60g NK (Boutin 1328)*	1a	B1
25	1578		ՀԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈ WM (CCA 1584); 0.81g-16թ AC&B 7A-39	1b	A3
26	1578		ՀԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈ 0.53g-15թ JC557	3b	C1
27*			ՀԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅ 0.71g PB coll. (CCA 1575); Jerusalem SNS I, p. 555, No. 1570*	1a	B1
28			ՀԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅ TD V-185	1b	B1
29			ՀԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅ 0.56g -15թ Zubov coll. 39	?	B2
30			ՀԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱ 0.65g-15թ JC653	3b	C1

No.	CCA No.	ACV No.	Reverse Legend and Corpus	Obv. Style	Rev. Cross
King's Head/ Latin Cross					
+ Հեթոնի թագավոր					
31*			+ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՒ 0.57g-15թ YN1309*	1b	B1
+ Հեթոնի թագավոր					
32			+ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅ 0.65g-15թ JC441	1a	A1
33			+ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅ AD coll. (CCA 1583)	1b	A5
34*		395	+ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅ 0.56g-15թ YN2639*; 0.54g-15թ EJ-182	2c	A2
+ Հեթոնի թագավոր					
35*			+ԱՄԵՆԱՅՆ Հ 0.46g-15թ V.B coll.*	1a	B1
King's Head/ Latin Cross, King's name on both sides					
+ Հեթոնի թագավոր					
36*		397	+Հեթոնի թագավոր 0.69g-15թ YN3699*	3b	D2
King's Head/ Byzantine Cross⁸					
+ Հեթոնի թագավոր					
37*	1588		+ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՒՅ a) 0.51g MM12 824*; b) 0.55g-16թ V.B. coll.*; c) 0.45g PB coll. (MAC 76)*; 0.64g PB (CCA 1588); MM (CCA 1588); d) 0.43g-16թ JC222*; Jacob 5; e) Ebeyan, p. 55, No. 52*; TD II-83, V-187, VI-300	3a	D1
38*	1586		+ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՒ a) 0.52g CS 4-806*; b) 0.56g-17թ-7h YN4543*; AD 351/1; BN (CCA 1586)	3a	D1
39*	1587		+ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅ 0.47g-16թ MA-173*; WM (CCA 1587); 0.54g-15թ AC&B 5-82	3a	D1
40	*		+ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱ AD 351/2		
+ Հեթոնի թագավոր					
41	1586		+ԱՄԵՆԱՅՆ Հ... 0.60g-15թ Zubov coll. 40	3a	D2
+ Հեթոնի թագավոր					
42*	1586		+ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅ 0.42g Slocum 524*	3a	D1
+ Հեթոնի թագավոր					
43			+ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՒ 0.65g-15թ Zubov coll. 38	3a	D1

⁸ It is noteworthy that a copper coin of Hetoum II struck with billon die exists (Rev. Byzantine cross). See Paul Z. Bedoukian, SNS II, pl. 15-1.

No.	CCA No.	ACV No.	Reverse Legend and Corpus	Obv. Rev. Style Cross
King's Head/ Byzantine Cross				
44*		396	+ ՀԱՄԵՆԱՅՆ ԶԱ 0.54g-20ϯ YN5185*	3a D1
45		396	+ ՀԱՄԵՆԱՅՆ --- KB (CCA 1585)	3a D1

STYLISTIC ANALYSIS

Billon Obverse Style

Hetoum II billons, as previously indicated, are of two types. Each type is quite uniform. Obverse design differences go parallel with their reverse designs, Latin cross and Byzantine cross. Since the billons are not dated we have no way of knowing which were struck first. However, based on the weight of the coin, we could venture and say that coins with Byzantine cross were struck later since their average weight is lighter than those of Latin cross coins. Additional information on this subject is found in the metrology section. Surprisingly, the latter obverse is more ornamental.

Fig. 1. *Hetoum II billon obverse style patterns*

Minor stylistic variations of crown and ornaments, king's neck and bust help us to classify the coin. For example, some crowns have sharper and higher peaks. Also, some have two or more jewels hanging from pendants originating from the left and right side of the crown. On one example there is a half moon in left field.

The crowns, pendants, and royal vestments of billons with Byzantine cross seem to be more ornamental. The crown seems to have higher three peaks with detailed vestments; where as it seems to be much flatter when the royal garment around the neck is not shown in detail.

Cross Patterns

Hetoum II billon cross patterns are classified into sixteen varieties. The basic pattern is a simple cross (cross pattée) or Latin cross as called by Bedoukian. Some other varieties have dots or rays in various quadrants, a plain cross with a bar at the end of each cross-arm. Others have a half moon in one of the quadrants. Additionally, on some scarcer varieties, there is a cross with two bars or a patriarchal cross. Bedoukian has labeled the latter "Byzantine Cross." The latter design has a star in the lower left quadrant and half moon in the lower right. Normally the half moon is facing up; in one exception it is facing left.

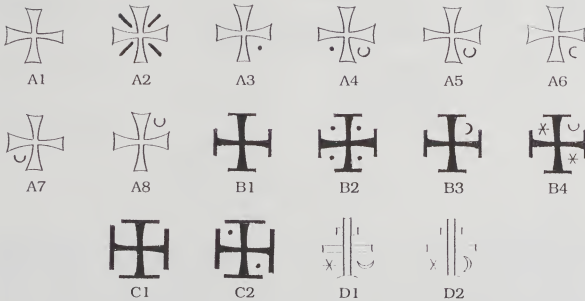

Table 2. Cross patterns of Hetoum II billons

Metrology

Sale and auction catalogues do not have all the metrological data. In fact very few of them publish the weight and diameter of each coin.

Exactly 138 coins were known to us.⁹ Yet we could classify only 76 pieces (55%) in our catalogue because of our requirements; 62 pieces could not be classified. From those that satisfied our classification requirements, 52 pieces (68%) had their weights and 34 pieces (45%) diameters.

Values	Weights			Diameters		
	Latin Cross (39 coins)	Byzantine Cross (13 coins)	Total (52 coins)	Latin Cross (25 coins)	Byzantine Cross (8 coins)	Total (33 coins)
Mode			0.65 g.			15 mm
Median			0.56 g.			15 mm
Average	0.59 g.	0.53 g.	0.57 g.	15.31	16.25 mm	15.53 mm
						15.39 mm (20 mm excl.)

Generally, the metrological data is uniform. The mode value is 0.65 g., the median value is 0.56 g., and the average value is 0.57 g. The average value of Latin cross coins is 0.59 g.

⁹ We suspect the actual inventory of Hetoum II billons should be close to two hundred pieces at the present writing (2006).

and the Byzantine cross coins, 0.53 g. That is, the Byzantine cross coins have a weight of 10% less than the Latin cross coins.

The mode value for diameters is 15 mm, the median value is 15 mm, and the average value is 15.53 mm; if a coin of 20 mm diameter is excluded, the average value drops to 15.39 mm. The average value of Latin cross coin diameter is 15.31 mm, and the Byzantine cross, 16.25 mm. That is, the Byzantine cross coins have 0.94 mm larger diameter than the Latin cross coins.

This data demonstrates that the Byzantine cross coins are lighter and wider (hence thinner) than the Latin cross coins. This more fragile fabric could be one explanation for less surviving Byzantine coins than the Latin cross coins.

Conclusion

The present classification has not uncovered major new discoveries except for a billon where the kin g.'s name is inscribed on both sides.

ABBREVIATIONS

- Abgarians—"Armenian Coin Auction of Dr. Mesrop Abgarians," Y. T. Nercessian, *Auction III: Mail Bid Auction*. Pico Rivera, CA: 2 June 1998.
- ACV—Y. T. Nercessian, *Armenian Coins and Their Values* [ACV]. Los Angeles: Armenian Numismatic Society, *Special Publication*, No. 8, 1995.
- AD—Asbed Donabedian coll. or "Ancient and Medieval Coins from the Collection of Professor Asbed Donabedian," *Spink Coin Auction* 102. London: 2 March 1994.
- Boutin—S. Boutin, *Collection N. K.: Monnaies des Empires de Byzance ... Monnaies de l'Arménie Artaxiate et de l'Arménie Cilicienne*. Maastricht: 1983.
- Bourgey—Bourgey, *Numismatique Collection N. K.* Paris: 27 October 1992.
- Bulletin—Y. T. Nercessian, *Armenian Coins and Books* [AC&B], *Bulletin* 15 (1991), 17 (1994), 18 (1996), 19 (1998), Pico Rivera, CA.
- CCA—Paul Z. Bedoukian, *Coinage of Cilician Armenia* (New York, 1962; Vienna, 1963; revised edition, Danbury, Connecticut, 1979).
- CNG 27—Classical Numismatic Group, Inc. *Auction XXVII; A Mail Bid Auction Sale*. Quarryville, Pennsylvania: 29 September 1993.
- CNG 46—Classical Numismatic Group, Inc., *Auction XLVI; A Public Mail Bid Auction Sale*. Lancaster, Pennsylvania: 24 June 1998.
- CNG 61—Classical Numismatic Group, Inc. *Auction XXVII; A Mail Bid Auction Sale*. Lancaster, Pennsylvania: 25 September 2002.
- CS—Credit Suisse, *Auction 4: Important Ancient & Mediaeval Coins Including an Armenian & Judaean Collection*. Berne: 3 December 1985.
- Demirjian—T. Demirjian, *Catalogue* II (1974), V (1976), VI (1977), Riverdale: NY.
- Jacob—Kenneth A. Jacob, "Coins of Cilician Armenia," *Seaby's Coin and Medal Bulletin* (January February, 1976), Nos. 1, 2 (689, 690), pp. 1-6, 38-43, pls. 7, 20, respectively.
- JC—Jirair Christianian coll.
- Jerusalem—Museum of the Armenian Patriarchate in Jerusalem.
- Joseph—"Numismatic Collection of Emil Joseph," Y. T. Nercessian, *Auction I: Mail Bid Auction*. Pico Rivera, CA: 2 May 1997.
- Gamalov—S. A. Gamalov-Churaev, *Classification of Roupenian Coins (According to C. Sibilian)* (St. Petersburg, 1923) (in Russian).
- KB—K. Baghdadian coll.

MAC—Paul Z. Bedoukian, *Medieval Armenian Coins*. Paris: 1971, reprinted from *Revue des Études Arméniennes*, New Series, Vol. VIII (1971), pp. 365-431; also in SNS [II], pp. 191-268.

MM—Mardikian Museum (now “Cilicia” Museum), Antelias, Lebanon.

MM12—Auctiones AG. *Auktion 12: Münzen der antike, des mittellalters und der neuzeit*. Basel: 29-30 September 1981.

NK—Numismatique Collection N.[adia] K.[apamadjian], see Bourgey and Boutin.

PB—Paul Z. Bedoukian coll.

Slocum—Sotheby's. *The John J. Slocum Collection of Coins of the Crusades*. London: 6-7 March, 1997.

SNS [II]—Paul Z. Bedoukian, *Selected Numismatic Studies [II]*. Los Angeles: Armenian Numismatic Society, *Special Publication*, No. 1, 1981.

VB—V. Barsoumian coll.

YN—Y. T. Nercessian coll.

WM—Mekhitarist Congregation Museum in Vienna.

Zubov—B. V. Zoubov collection preserved in the Historical Museum in Moscow.

ՀԵԹՈՒՄ Բ ԹԱԳԱՒՈՐԻՆ ԲԻԼՈՆՆԵՐԸ

(Դասակարգված է)

[կապիտուլ]

Քառասուն տարի առաջ, 1962-ին լոյս տեսաւ Զարեհ Պտուկեանի կոթողային մենագրութիւնը՝ նիլիկեան Հայաստանի դրամները: Պտուկեան իր գիրքին մէջ Հեթում Բ-ի վերագրուած 17 Բիլլոն, 16 տարբերակներու:

Նկատի առնելով նորայայտ բիլլոնները զանազան վաճառքի կատարողներուն մէջ, յարմար նկատուեցաւ պատրաստել դասակարգութիւն մը ուր տեղեկազորեցան բոլոր բիլլոնները ապագայ հետազոտութեանց համար:

Հեթումի բիլլոնները իրենց ետին քանդակուած ունին երկու տեսակ խաչ՝ պարզ խաչ և երկու թևով խաչ:

Ասոնց երկու կողմերուն վրայ արձանագրուած միօրինակ չրջագրութիւնն է, Հեթում Թագաւոր / Ամենայն Հայոց, իրենց զանազան տարբերակներով: Հեթումի կտրած բիլլոնները հիմնականին մէջ երկու տեսակ են, սակայն երեսին զրուագուած պատկերատպերը զրեթէ միօրինակ են և ունին փոքր տարբերութիւններ թագի կատարի ատամներուն և զարդերուն միջև, ինչպէս նաև թագաւորի թիկնոցին պատճառով:

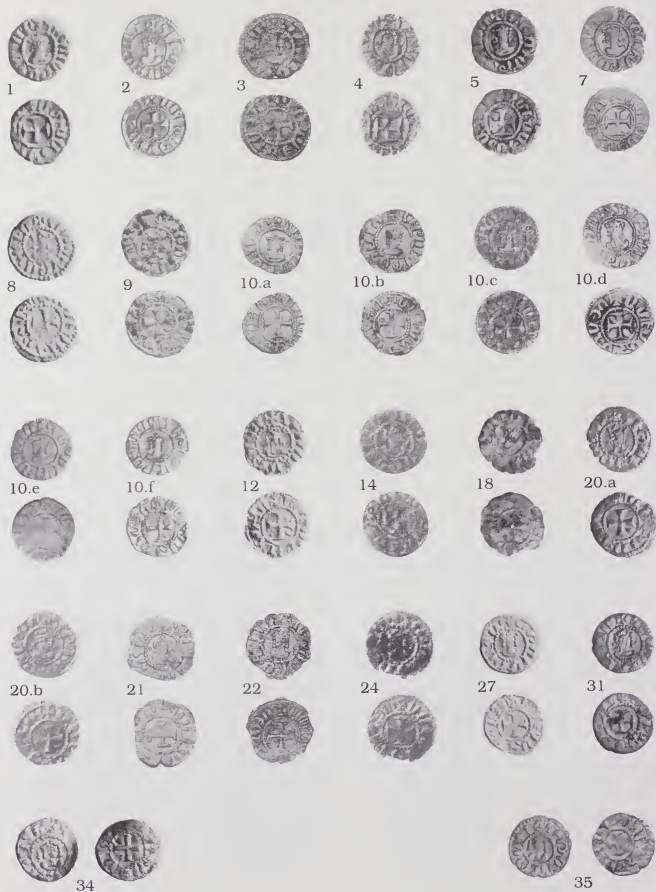
Բիլլոններու խաչանիշերու հիմնական ձևը պարզ խաչն է: Խաչի անկիւնին մէջ կան ճառագայթ, կէտով, և երբեմն կայ կիսալուսին մը:

Բիլլոններու միջին կշիռն է 0.57 գրամ, միջին տրամագիծն է 15.55 մմ: Պէտք է շեշտել, որ մեզի ծանօթ 140 բիլլոններու 78 հատը կարելի եղած է հոս դասակարգել և ասոնց 55 հատը ունին կշիռի տուալ և 33 հատը՝ տրամագիծի:

Այս ցուցակադրութեան մէջ շատ մեծ յայտնաբերում չէ եղած ի բացառել բիլլոնն է մը, ուր երկու կողմերու չրջագրութեանց մէջ թագաւորին անունը արձանագրուած է:

Ե. Թ. Ներսէսեան

Y. T. Nercessian, Billons of King Hetoum II

Y. T. Nercessian, Billons of King Hetoum II

M.-L. Garabedian, Newly discovered coins of Gosdantin I of Cilician Armenia
Մ.-Լ. Գարաբեդեան, Վիլիկիայի Կոստանդին Ա-ի նորայայտ դրամները

ԿԻԼԻԿԻԱՅԻ ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՆ Ա-Ի ՆՈՐԱՅԱՅՏ ԴՐԱՄՆԵՐԸ

(Տախտակ 2)

ԺԳ. դարի կէսերից դեռևս, յաճախակի էին դարձել եղիպտական մամլուքների արչաւանքները Կիլիկիայի թագաւորութեան և Անտիոքի դքսութեան դէմ, որին 1268 թ. Հիմնովին կործանեց սուլթան Բէյբարսը:

Միւս կողմից երկրի համար, մեծ վտանգ էին ներկայացնում, կենտրոնական Ասիայից Մերձաւոր Արևելք ներխուժած թաթար մոնղոլները, որոնք պարտութեան մատնելով Փոքր Ասիայի սելջուկները, սպառնում էին Կիլիկիայի հայկական պետութեան գոյութեանը:

Այդ ժամանակաշրջանում մեծ թոռով աւելացել էին եւրոպացի ասպետներին, առևտրականներին և արհեստագործներին թիւը, որի հետևանքով երկրում ուժեղացել էր և կաթոլիկ եկեղեցու ազդեցութիւնը:

Այդ քաղաքականութիւնը երկրում սրեց կրօնադաւանաբանական վէճերը, ուժեղացնելով լատինամոլ, կենտրոնախոյս ուժերի ձգտումներն ու դահակալական կռիւները: Երկրի անկայուն քաղաքական վիճակն աստիճանաբար քայքայում է տնտեսութիւնը, առևտուրն ու մշակույթը:

Յամառ պաշարից յետոյ թէ՛ և կարճ ժամանակով (1298-1299 թթ.) Կիլիկիայի դահն անցնում է Լևոն Բ-ի երրորդ որդուն՝ Կոստանդինին:

Կոստանդինը Կիլիկիայի տիրակալների մէջ Նշանաւորում է ոչ միայն ժամանակի քաղաքական իրադարձութիւնների հետ կապուած, այլ և դրամների թողարկման նոր և ժամանակը բնորոշող անկրկնելի կնիքների ստեղծումով:

Կոստանդին Ա-ի դրամները պատկանում են դրամադիտական այն եզակի օրինակներին շարքին, որոնց պատկերադրութիւնը զաւիս է հաստատելու և լրացնելու տեղի ունեցած պատմական փաստերը: Կոստանդին Ա թագաւորի դրամներին անդրադառնալուց առաջ, հարկ ենք համարում, մէկ անգամ ևս, զիտարկելու վերջինիս պատմութեանն առնչուող մի կարևոր հանգամանք:

Պատմաբաններից և դրամադէտներից ոմանք Կոստանդին Ա թագաւորին անուանում են Կոստանդին երկրորդ: Սակայն, պատմական փաստերի ճիշդ գնահատման համար պէտք է ասել, որ Կոստանդին առաջինը Ռուբինեան իշխան էր, հալստութեան հիմնադիր Ռուբէնի որդին և յաջորդը: Իշխել էր 1095-1100 թթ.: Նա մեծ դրժունէութիւն էր ծաւալել, Կիլիկիայի տարածքների ընդարձակման համար: Սելջուկ-թուրքերից և բիւզանդացիներից զրաւելով մի շարք քաղաք-քերդեր, ինչպէս ռազմական մեծ Նշանակութեան Վահկա բերդը, որը 1098 թ. գրաւելով, այն դարձրեց իշխանանիստ քաղաք:

1097-1099 թթ. խաչակիրների արչաւանքների ընթացքում, նրանց մեծ օգնութիւն ցուցաբերելու համար, արժանացել էր դուքսի, մարքիզի տիտղոսներին:

Այս Կոստանդինը Հեթումեան արքայուհից է, Լևոն Բ-ի որդին, Հեթում Բ-ի եղբայրը, որ յաղթանակ տանելով յաջորդ եղբոր Սմրատի դէմ, օժուեց որպէս Կոստանդին առաջին (Ա) թագաւոր հայոց¹:

¹ Պատմիչների մօտ Կոստանդին Ա-ի թագաւորութեան կարճատև ժամանակահատուածի վերաբերեալ տեղեկութիւնները շատ սակաւ և կեղտուր են:

Կոստանդին առաջինն իր կարճատև թագաւորութեան ընթացքում զրամներ թողարկեց ոսկուց, արծաթից և պղինձից՝ հարստացնելով Կիլիկիայի հայկական թագաւորութեան զրամների համակարգը պատկերատիպերի նոր ձևերով, միաժամանակ պահպանելով, մինչ այդ կիլիկեան զրամների համար յատուկ աւանդոյթմային դարձած ձևերից յայտնի տարրեր:

Առ այսօր Կիլիկիայի թագաւոր Կոստանդին Ա-ին ոսկէ զրամներէջ, զրամագիտութեանը յայտնի են երկու օրինակներ:

Կոստանդին առաջինի կողմից թողարկուած, ոսկեղրամի առաջին միակ օրինակով² հետաքրքրուել են, հայ և օտարազգի զրամադէտներէջ շատերը, հրատարակելով այն, ինչպէս, Վ. Լանգլուան, Ժ. դը Մորգանը, Հ. Կ. Սիպիլեանը³, Կ. Բասմաջեանը և այլք, որոնք նոյն դամի վրայ եղած խորագրերը ներկայացրել են տարբեր ընթերցանութեամբ:

Նրանց չի յաջողուել աւելցանել որեւէ նոր օրինակի գոյութեան վիստ:

Այստեղ յատկապէս արժանի է յիշատակութեան Հ. Կ. Սիպիլեանին, որն առաջիններից էր հայ զրամագէտների մէջ, որ լրջօրէն զբաղուեց Կիլիկիայի հայկական զրամագիտութեան հարցերով: Մասնաւորապէս քննելով Կոստանդին Ա թագաւորի ոսկէ զրամը և երնելով ժամանակի բիւզանդական և արեւեան ոսկէ զրամներ, միջազգային առևտրում ընդունուած, կշռային միաւորներից, խորագրի և պատկերատիպի առանձնաշատկութիւններից, իրաւացիօրէն յանգեց այն եզրակացութեան, որ Կոստանդին առաջինի կողմից թողարկուած օրինակը չքաղում է, և որ վերջինս առևտրական շրջանառութեան մէջ չի գործածուել: «Կարծում եմ, զրում է Հ. Կ. Սիպիլեանը, որ այս ոսկեղրամը չէ թէ իրրև առևտրոյ մէջ անցնելու զահեկան դրոշմուած է, այլ աւելի շքաղում», որոնք թողարկում էին կարևոր իւրադարձութիւնների հետ կապուած: Տուեալ դէպքում Կոստանդինը կամեցել է նշել Սիսի մօտ Սմարտի դէմ տարած իր յաղթանակը և այդ շքաղումներն իր օծման առիթով իրրև պարգև բաժանել իր կողմնակիցներին:

Պէտք է աւելցանել նաև, որ Կիլիկիայի հայկական թագաւորների ոսկէ զրամների թողարկումը, մինչ և այժմ եղած տուեալներով, աւարտում է Կոստանդին Ա-ի ոսկէ զրամներով:

Նշանաւոր զրամագէտ, Դոկտոր Զ. Պտուկեանն երկար որոնումներից յետոյ, գտնում, հաստատում է ներկայացնում է Կոստանդին առաջինի ոսկեղրամի երկրորդ օրինակը⁴:

Զ. Պտուկեանն⁵ անդրադառնալով, իր նախորդների, յատկապէս Հ. Կ. Սիպիլեանի, Վ. Լանգլուայի⁶ և Կ. Բասմաջեանի կողմից ներկայացրած, զրամի պատկերատիպերում և խորագրերում տեղ գտած տարբերութիւններին և անճշտութիւններին, այն վերագրում է, հեղինակների կողմից գծնակարիչների միջոցով, զրամը արտագծելուն, որը և պատճառ է դարձել բաւական աղաւաղումներին:

Նա անձամբ քննութեան առնելով, վէնետիկի և Կ. Պոլսի թագադրանքներում պահուող երկու ոսկեղրամները, նախ եզրակացնում է, որ երկու զրամները նոյն կնիքից են, խիւռած ոսկու տարբեր կլորակների վրայ: Ապա ներկայացնում է պատկերատիպերի և խորագրերի տարբերակը:

Ա. Երեսին թագաւորը հանդիպահայեաց, թագակիր, նստած է ձիու վրայ, ձին քայլում է աջ, նա աջ ձեռքով բռնել է սուրը, վեր բարձրացրած:

² Դրամը պահուում է Վենետիկի Միսիթարեան Թանգարանում:

³ Հ. Կ. Սիպիլեան, Դասաւորութիւն ռուբինեան զրամոց (Վիեննա, 1892), էջ 49:

⁴ Դրամը պահուում է Իստամբուլի (Կ. Պոլսի) Թանգարանում:

⁵ Զ. Պտուկեան, Դրամագիտական աշխատութիւններու ժողովածու (Ատ Անեճլա, 1981), էջ 442-446:

⁶ V. Langlois, Numismatique de l'Arménie au moyen âge (Փարիզ, 1855), էջ 90-91, թիւ 9:

Դրամի երկրորդ (Բ) երեսին տրուած է երեք աշտարակներով մի բերդ⁷ ուր մէջտեղի աշտարակն ուղղահայեաց է, իսկ երկու կողմերում ելած աշտարակներն ունեն քիչ թէքուածութիւն:

Դրամագէտ Զ. Պոտուկեանն ներկայացնում է, իր կողմից ճշտուած, խորագրերի ընթերցումը՝

Ա. + ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՆ ԹՊ ԸԱՅՈՑ

Բ. + ՍՈՅԵ ԲԵՐԳՆ Է ԹԱԳԱՒՈՐ

Տալով նաև երկու ոսկեղբամների փաշերը՝ Վենետիկինը՝ 3.65 դրամ, Կ. Պոլսինը՝ 3.60 դրամ:

Դրամագէտ Պոտուկեանը նոյնպէս համարում է Կ. Սիպիլեանի այն կարծիքին, որ Կիլիկիայի Ռուբենեան ոսկեղբամները չքաղբամներ են⁸:

Կիլիկիայի թագաւոր Կոստանդին առաջինի զրամներին ուսումնասիրութեան ասպարէզում, մեծ ներդրում ունի նաև, բազմափաստակ զրամագէտ Ե. Թ. Ներսէսեանը, բազմիցս անդրադառնալով նրանց, իր աշխատութիւններում: Յատկապէս ոսկեղբամների իր «Հաշուեկէիւ Կիլիկիոյ Հայոց ոսկեղբամներու» աշխատութեան մէջ⁹, նուիրուած իր լաւ բարեկամ լուսաւորի Զ. Պոտուկեանին, որի ջանքերով ոչ միայն աւելացաւ ոսկէ զրամների շարքը ևս մէկ միաւորով, այլև մանրակրկիտ քննութեամբ հաստատեց, Կիլիկիայի թագաւորութեան կողմից թողարկուած, մեզ յայտնի բոլոր ոսկեղբամների վաւերականութիւնը:

Նշուած աշխատութեան մէջ զրամագէտ Ե. Թ. Ներսէսեանն աւելացնում է նաև, որ Կոստանդին առաջինի ոսկէ դահեկանի առաջին հրատարակողն եղել է Ֆրանսացի Վ. Լանդլուան¹⁰, որն 1850 թ. հրատարակելով զրամը, իրաւացիօրէն այն վերագել է Կոստանդին Ա-ին (1298-1299), սակայն ցաւօք, 1855 թ. վերահրատարակելով նոյն զրամը, սխալմամբ վերագրում է Կոստանդին Դ-ին (1345-1363 թթ.)¹¹,

Վենետիկի Միխիթարեան միարանութիւնից Հ. Սահակ ձեմճեմեանն երկար տարիններ զրադուել է վանքում պահուող ձեռագրերի ցուցակադրութեամբ և արխիւային փաստաթղթերի ժամանակադրութեան ուսումնասիրութեամբ, այդ ժամանակ աշխատանքն հասցնելով մինչև 1837 թ. պատրաստելով հրատարակութեան:

1835 թ. փաստաթղթերից տեղեկանալով, որ վանքի թանգարանում պահուող, Կիլիկիայի թագաւոր Կոստանդին առաջինի, բացառիկ ոսկեղբամը, որը հաստատապէս պատկանել է միաբնութեան մեծ մտաւորական Հ. Դ. Ալիշանի հօրը՝ հնագէտ Պերոս-Մարգար Ալիշանին, նրա մահից յետոյ, նրա հետ միասին լանձնել են հողին:

Հ. Ս. ձեմճեմեանն ապա շարունակում է, տալով նաև զրամի թանգարան մուտք գործելու վերաբերեալ եղած, նոյնիսկ հակասական պատմութիւնը:

Կարևոր ենք համարում նշելու, որ Հ. Սահակ ձեմճեմեանը Կոստանդինի զրամի մասին յիշեալ տեղեկութիւնը, նամակադրութեամբ, ուղարկել է Լուս Անճելլուսում հրատարակուող Հայ Դրամագիտական Հանձնադի պիւսաւոր խմբագիր Ե. Թ. Ներսէսեանին: Ե. Ներսէսեանն այն վերածելով յօդուածի հրատարակել է¹²,

⁷ Հաւանարար ներկայացուած է Սիւրի բերդը:

⁸ Պոտուկեանի նշումն աշխատութեան մէջ, էջ 443:

⁹ Ե. Թ. Ներսէսեան, Հայ զրամագիտական ուսումնասիրութիւններ (Լոս Անճելլոս, 2000), էջ 224:

¹⁰ Վ. Լանդլուանի նշումն աշխատութեան մէջ:

¹¹ Այստեղ ուզում ենք յիշեցնել, որ 1345-1363 թթ. վերաբերում են Կոստանդին Գ-ին, իսկ Կոստանդին Դ-ն զահակայել է 1365-1373 թթ.:

¹² Ե. Թ. Ներսէսեան, Հայ զրամագիտական մատենագրութիւն և գրականութիւն (Լոս Անճելլոս, 1984, էջ 411-412, թիւ 875:

Ուսումնասիրությունները ցույց են տուել, որ Կոստանդին Ա-ի զրամների վրայից ընդհանրապես հանուել է առիւծների հերալտիկ մոթիւը: Կիլիկեան թագաւորների ձեռքում աւանդաբար պատկերուած նիզակն ու շուշանը (կամ զաւազանը), բոլոր զրամների վրայ (ոսկի, արծաթ, պղինձ) փորագրուելով արդիււ ի խաչով:

Պատկերատպերում եղած այդ ընդող մանրամասերն, մէկ անգամ էս, յիշեցնում են այն պատմական անցքերը, որոնց շնորհիւ Կոստանդին Ա-ն տիրացաւ Կիլիկիայի զահին:

Կոստանդին Ա-ի ոսկէ և արծաթէ զրամների առաջին կողմում զրոյմուած է թագաւորի ձիաւոր պատկերը, արծաթէ զրամի երկրորդ կողմում, պատկերատպում եղած նորն այն է, որ թագաւորը ներկայացուած է կանգնած, ողջ հասակով, թագակիր, հանդիպահայեաց արքայական մարգարտագարդ ծիրանիով, վեր պարգած աջ ձեռքում մերկացրած սուրը, պտտաստ հարուածելու, իսկ ձախում՝ խաչը: Խորագրերի հարցում պահելով հիմնականում ընդունուած ձեւ՝ տիրակալի անունն ու թողարկման վայրը:

Կոստանդին առաջինը տուեց պրելաձէի նոր հետաքրքիր տարբերակներ: Այսպէս՝ Կիլիկիայում Կոստանդին անունը կրող թագաւորներից, միայն նա էր, որ ձեռագրերում և յատկապէս զրամների վրայ օգտագործեց իր անուան ԿՈՍՏԱՆԴԻՆՈՍ ձեւը: Միաժամանակ, նա ոչ միայն իրեն անուանեց ԹԱԿԱԽՈՐ ՀԱՅՈՑ, այլ և մասնաւորապէս ոսկէ զրամի վրայ վաւերագրեց, որ ինքը «ՄԻՍԻ ԲԵՐԴԻ ԹԱԿԱԽՈՐՆ» է:

Այլ է վիճակը կապուած Կոստանդին առաջինի արծաթեայ զրամների քննութեան հարցում:

Արծաթեայ զրամներով էս, զրամագէտներից չատերն են զբաղուել Սակայն ոչ բոլորն են մանրակրկիտ ուշադրութեան արժանացրել նրանցում եղած մանրամասներին:

Դրամների պատկերատպային և խորագրերի զրելաձէային փոփոխութիւններն, ինչպէս և նոր տարբերակներն ու տեղագրութեան հարցերը, թէ և ուսումնասիրուած և ներկայացուած են զրամագէտ Զ. Պտուկեանի կողմից, իր դասական աշխատութեան մէջ¹³: Սակայն յատկապէս զրամների դաշտում եղած նշաններն զոյուլթիւնը, վրիպել է գրեթէ բոլոր մասնագէտների աչքից:

Դրամագէտ Ե. Թ. Ներսէսեանն առաջինն էր, որ ուշադրութեան արժանացրեց այն, իր ուսումնասիրութիւններում, բացայայտելով այդ նշաններն, ընդգծեց, զրամահատութեան զարգացման ընթացքի և առհասարակ զրամագիտական ուսումնասիրութիւնների համար:

Կոստանդին առաջին թագաւորի, արծաթեայ զրամներից 1991 թ., մեզ յայտնի էին չորս օրինակ:

Ա. Նրանցից մէկը պահուում է Էմիլտաժում (Մ. Պետերբուրգ)¹⁴ և մանրամասնօրէն քննուած է զրամագէտներ Զ. Պտուկեանի¹⁵ և Ե. Ներսէսեանի¹⁶ հրատարակութիւններում:

Երկրորդ օրինակը պատկերի և խորագրերի ընթերցումը տրուած աճուրդային կատալոգում:

Երրորդ օրինակի լուսանկարը աւանց խորագրերի ընթերցման տրուած է մէկ այլ աճուրդային կատալոգում ուր և նշուած է, որ այն համապատասխանում է Զ. Պտուկեանի կատալոգի 1727 համարի տակ: Սակայն մեր ընթերցմամբ, այն համապատասխանում է Զ. Պտուկեանի կատալոգի 1726-ն և Ե. Ներսէսեանի 10 համարին:

¹³ Զ. Պտուկեանը, Կիլիկիան ձայնասանի զրամները, (Վիեննա, 1963):

¹⁴ Պետական էրմիտաժ, Դրամագիտութեան Բաժին, թիւ 14832:

¹⁵ Զ. Պտուկեանը, Կիլիկիան ձայնասանի զրամները, թիւ 1727:

¹⁶ Ե. Ներսէսեան, ձայն Դրամագիտական ձանդէս, (1988), էջ 16, թիւ 23:

Կոստանդին Ա-ի արժանիքի դրամներինց մեզ յայտնի չորրորդ օրինակը, դրամագէտ Զ. Պտուկեանի կողմից Հայաստանի Պատմութեան Պետական Թանգարանին նուիրաբերած ժողովածոյից¹⁷ է և իր հաստորում տեղ չի գտել: Սակայն մեր կարծիքով այն արժանի է յիշատակութեան, քանի որ Ա-կողմի համար ունի խորագրի գրեւածին նոր տարբերակ, այն է ԿՈՍՏԱՆԴՆԱՆՈՍ անուան ոչ միայն վերջին Ո և Ս (ՈՍ) տառերն են գրուած միացեալ, այլ և առաջին Կ տառից յետոյ եկող Ո և Ս (ՈՍ) տառերը, այսպէս՝ ԿՈՍՏԱՆԴՆԱՆՈՍ, իսկ երկրորդ կողմի համար մարգարտաշար չըջանալով մէջը, դաշտում, թագաւորի աջ կողմում ունի երեք կէտեր (· · ·), որով, բացայայտում է, ևս մէկ նոր կնիքի առկայութիւնը և օգտագործման փաստը:

Սակայն այդ ժամանակ թանգարանի սեփականութիւնն էր, միայն Զ. Պտուկեանի նուիրաբերած ժողովածոյում տեղ գտած դրամը:

Այժմ մեր ձեռքի տակ է դրամագէտ Ե. Ներսէսեանի արժէքաւոր աշխատութիւններինց մէկը (անգլերէնով)¹⁸, ուր տրուած են Կոստանդին Ա-ի ևս երկու նորայայտ արժանիքայ դրամներ: Դրամները ներկայացուած են պատկերասրահի պէրի մանրամասն և լիարժէք նկարագրութեամբ: Ինչպէս և դրամի երկու երեսներում եղած խորագրերը ճշգրիտ ընթերցմամբ՝ հայերէնով և անգլերէն թարգմանութեամբ: Տրուած են նաև քաշերն և պահպանման վայրը:

Մենք ներկայացնում ենք խորագրերի հայերէն տարբերակները:

Թիւ 415 Ա. + ԿՈՍՏԱՆԴՆԱՆ ԹԱԳՈՐ ՀԱՅՈՑ
Բ. + ԿԱՐՈՂՈՒԹԵՆ ԱՅ Է ԹԱԳԱՒՈՐ

Արժաթ քաշը 2.72 գր (FS XII-455) CCA 1727ա/1727բ

Թիւ 416 Ա. + ԿՈՍՏԱՆԴՆԱՆՈՍ ԹԱԳՈՐ ՀԱՅ
Բ. + ԿԱՐՈՂՈՒԹԵՆ ԱՅ Է ԹԱԳՈՐ

Արժաթ քաշը 3.05 գր (YN coll.) CCA 1724V

Դրամագէտ Ե. Ներսէսեանը¹⁹ մեզ էր ուղարկել նաև Զուիցերլանդում աճուրդով վաճառուած ևս մէկ արժանիքայ²⁰ (ամենագեղեցիկ) դրամի մասին տուեալները:

Կոստանդին Ա-ի պղնձի դրամներին վերաբերեալ զիտական միակ մանրակրկիտ ուսումնասիրութիւնը, մնում է Զ. Պտուկեանի գիրքն, ուր նշուած է նրանց հազուադէպ տիպերը²¹:

Մեր ձեռքի տակ, Կոստանդին Ա-ի «քարտէզ» միաւորի պղնձէ չհրատարակուած դրամներինց ունենք ինը (9) դրամ:

1-2. Դրանցից երկուսը պահուած են Մոսկուայի Թանգարանի Դրամագիտութեան Բաժնում²²,

3-6. Զորս օրինակներ Զ. Պ. Պ. Թանգարանում²³,

7-9. Իսկ երեք օրինակ Գրիգոր Մինասեանի ժողովածոյում²⁴:

¹⁷ Զ. Պ. Պ. Թանգարան, Դրամագիտութեան Բաժին, գրանցուած թիւ 17939/193:

¹⁸ Ե. Ներսէսեան, Հայկական դրամներն ու իրենց արժէքները (անգլերէնով, Լոս Անճելէս, 1995), էջ 149, թիւ 415-416:

¹⁹ Դրամագէտ Ե. Ներսէսեանը Լոս Անճելէսում հրատարակուող Հայ Դրամագիտական Հանդէսի գլխաւոր խմբագրին է, աճուրդային յանձնաժողովներին անդամն լաւատեղեակ է դրամներին տեղաշարժերին:

²⁰ Münzauktion Tkalec AG (Ծուրիւ, 19 Փետրուար 2001), թիւ 463:

²¹ Մինչ այդ Կոստանդինի պղնձի դրամներինց, դրամագէտներին յայտնի է եղել 21 օրինակ:

²² Մոսկուայի Պ. Պ. Թանգարանի Պ. Վ. Զուրովի հաւաքածու, թիւ 553131 և 553132:

²³ Հայաստանի Պ. Պ. Թանգարան, Դրամագիտութեան Բաժին, թիւ 19033/35 և 19033/35ա, 17620/55, 17941/68: Համարակազմներինց երևում է, որ նրանք տարբեր ժողովածուներում են:

Պղնձէ դրամներն պատկերատիպերը հետեւեալներն են—

Առաջին երեսի համար ընտրուած է արծաթէ դրամների երկրորդ կողմի համար ընդունուած պատկերը՝ այն է մարգարտաշար շրջագծի մէջ, թագակիր թագաւորը կանդնած ողջ հասակով հանդիպահաշէնաց, հագին արքայական մարգարտազարդ ծիրանին, աջ ձեռքն սուրը, ձախուժ՝ խաչ: խորագիրը՝ ԿՈՍՏԱՆԴԻՆՈՍ ԹԱԳՈՐ—ի տարբերակներ:

Երկրորդ կողմի համար, պատկերը նոյնպէս վերցուած է մարգարտաշար շրջագծի մէջ, դաշտի կենտրոնում հաւասարաթիւ խաչն է թեւամիջեան տարածութիւններում զարդանաչներ: խորագիրն է ՅԻՆԵԼ ՔԱՂԱՔ ՍԻՍ (տարբերակներով): Դրամների եզրագծերը նոյնպէս կէտազարդ են:

Նոյն պատկերատիպի գործածութիւնը (կամ կրկնութիւնը) պղնձէ դրամների վրայ, օգնում է հաստատելու ոսկէ և արծաթէ դրամների վաւերականութիւնը և նրանց կոստանդին առաջինին պատկանելու փաստը:

Կոստանդին Ա-ի բոլոր դրամները բարձրարուեստ են ու ղեղեցիկ: Նրանք ևս ունեն կիլիկեան դրամներին յատուկ խիստ ոճաւորածութիւն, ներկայացուած են գծանկարային հարթաքանդակով: Ունեն ամրողջական բովանդակութեան զրոհարուած և խորագրերի հետ միասին հնարաւորութիւն են տալիս վերլուծելու և պարզարանելու նրանց բովանդակութիւնը և ժամանակի բնորոշող պատմութիւնը:

Այսպիսով ներկայիս տուեալներով յայտնի են Կոստանդին Ա-ի արծաթեայ դրամների 28 օրինակ²⁵ և պղնձէ դրամներէ 30 օրինակ²⁶:

Հետեւաբար Կոստանդին Ա-ի դրամները կիլիկիայի հայկական թագաւորութեան դրամների համակարգում, առանձնակի հետաքրքրութեան և ուսումնասիրութեան առիթ են տալիս: Նրանցում խորագրերի և պատկերատիպերի այնպիսի էական փոփոխութիւններ են կատարուել, որոնք դրամները դարձնել են աւելի խօսուել և ամրողջական:

Դրամները թողարկելով երկրի տնտեսական ծանր իրադարձութիւնների պայմաններում այնուամենայնիւ նրանք իրենց մետաղական մաքրութեամբ և բարձր որակով չեն գիշում թագաւորութեան առաջին շրջանի դրամներին:

ՄԱՐԳՈ-ԼԵՆԱ Ե. ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ

Հայաստանի Պատմութեան Պետական Թանգարանի

Դրամագիտութեան Բաժնի

աւագ աշխատակից (նախկինում)

²⁴ Գրիգոր Միխայելի հաւաքածուից (ԳԵԻՄ. Ֆեդերատիւ Հանրապետութիւն): Մենք օգտուել ենք իր կողմից մէջ ուղարկած լուսանկարներէ:

²⁵ Շիյա Թ. Ներսիսեան, "Inventory of Gosdantin I Trams," Հայ Դրամագիտական Հանդէս, Ա. Շրջան, հատոր 14 (Թուրքիա 1988), թիւ 2, էջ 12-15:

²⁶ Ձ. Պտուկեանը տուել է 12 արծաթ և 21 պղնձ տե'ս Կիլիկիան Հայաստանի դրամները, էջ 334-335, թիւ 1724-1733:

TWO RARE UNPUBLISHED ARMENIAN RECEIPTS FROM 1920

Plate 3

L. A. Saryan, Ph.D.

World War I was a disaster for the Armenian people. In 1915, the government of Turkey initiated what United States Ambassador Henry Morgenthau called "a campaign of race extermination," a genocide, during the course of which nearly one-half of the Armenian people were annihilated.¹ After the collapse of Czarist Russia in 1917, the Turks launched a menacing armed invasion that threatened eastern Armenians with the same fate as their kinsmen in Turkey. Despite the fact that they were poorly equipped and outnumbered, the Armenians succeeded in pushing back the invaders and, on May 28, 1918, declared independence in a small portion of eastern Armenia. Thus was created the Republic of Armenia, the first independent Armenian state in more than 600 years.

From May 28, 1918, until December 2, 1920, a short span of 2-½ years, the tiny impoverished country struggled to get on its feet, recover lost territory, achieve economic and military self-sufficiency, and gain international recognition. Armenia had been devastated during World War I and its aftermath. From the first moment of its existence, the country faced a daunting crisis. Both agriculture and industry (the latter was but a small fraction of the national economy at that time) had suffered repeated looting and brigandage by invading Turkish armies. A huge mass of destitute orphans and refugees (left homeless as a consequence of the 1915 genocide) had crowded into the Republic's small territory. These refugees required food, shelter, and basic necessities, which were already in short supply and far insufficient to the need.

The needs were enormous, even staggering, and Armenians around the world responded generously to the call.² Nowhere was this truer than in the United States, where a small but energetic Armenian community overcame internal divisions to raise more than one million dollars for humanitarian relief, reconstruction, the Armenian army, establishing a gold reserve, and similar essential purposes. By 1920 fund raising efforts to support the fledgling Republic of Armenia were in full swing in the USA.

Historical memorabilia from this era are of great interest and are actively sought by collectors. Prime among these are numerous bank notes³ and postage stamp issues, as well as ephemera such as passports, photographs, and original paper documents.

In this connection there exist a few types of interesting and attractive fund raising receipts associated with relief and reconstruction in Armenia. Some examples from this era have been published.⁴ Among these are the three 1919-dated Waterlow banknotes⁵ which were overprinted on

---

¹ Ambassador Morgenthau's remarks were made in a confidential telegram to the United States Secretary of State on July 16, 1915. The telegram is reproduced on p. 55 of Ara Sarafian (ed.), *United States Official Records on the Armenian Genocide 1915-1917* (Princeton, 2004).

² Simon Vratzian, in his book *Haitsdani Hanrapetutian* (Republic of Armenia), (Paris, 1928), pp. 377-380, discusses loans and gifts to the government of Armenia from Armenians worldwide. This material appears on pp. 421-423 of the second edition of the same work (Beirut, 1958).

³ Y. T. Nerecessian, *Bank Notes of Armenia* (Los Angeles, 1988).

⁴ Y. T. Nerecessian, *Armenian Numismatic Studies* (Los Angeles, 2000), pp. 490-499, also *Bank Notes of Armenia*, pp. 50-54.

⁵ *Standard Catalog of World Paper Money*, 9th ed., Vol. II (Iola, WI: Krause Publications, 2000), p. 84. This catalog does not list the overprinted receipt varieties.

the back and distributed to individuals who made donations to the Republic of Armenia, probably in 1920. An example of the 100-ruble receipt from this set (serial number U992150) is in my collection.⁶ This is a normal banknote that was overprinted on the back in Armenian to indicate its special status. The overprint reads “ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆԸ ԿՈՒՏԱՅ ԱՅՍ, ԻԲՐ ՅԻԾԱՏԱԿ ՁԵՐ \$10.00 ՆՈՒԷԻՐԻՆ ՐՈՒՊԼԻՆ 10 ՍԵՆՏ,” (The Republic of Armenia gives this as a remembrance for your gift of \$10, one ruble for ten cents). We know that these receipts were distributed to Armenians living in the USA, and I suspect that the same receipts were also given to donors in other countries (such as France).⁷

Other rare and important receipts exist from this period. Described and illustrated in this article are two heretofore unpublished fund-raising receipts issued in the USA in 1920 on behalf of Armenia. Both are large multicolored pieces which prominently depict the then brand-new red, blue, and orange tricolor Armenian flag. One of these receipts, that benefiting the Salvation Collection Fund, was signed by the famous General Andranik Ozanian (known simply as Andranik or Antranig).⁸ The second receipt recognized donors to the Armenian Army Fund.⁹

In late 1919, the government of Armenia dispatched a civil and military mission to the United States to plead Armenia's case to the American government, and to rally support for the new country in the Armenian-American community. Members of the civil delegation arrived by steamship in New York on October 9, 1919, where they received a tumultuous welcome, complete with waving Armenian tricolors and a motorcade along Fifth Avenue to the Waldorf Astoria Hotel. The mission consisted of the first premier of Armenia Hovhannes Kachaznuni, his secretary Suren Melikian, economic advisors Ardashes Enfiadjian¹⁰ and Artem Piralian, and the Armenian minister to the United States Garegin Pasdermadjian (Armen Garo).

On November 22, the military contingent of the delegation, consisting of General Andranik (who was “undoubtedly Armenia's most popular living hero” in the words of historian Richard Hovannisian¹¹) and General Hakob Bagratuni, arrived in New York as well.¹² Both delegations met with high officials in Washington to request assistance for Armenia, but were unable to meet with President Wilson (a great champion of the Armenian cause) due to the latter's delicate health.

Fund raising committees were quickly organized. General Andranik assumed the leadership of the Salvation Fund, and to this end he conferred with Premier Kachaznuni, Armen Garo, and Prof. A Der Hagopian (representing the Armenian National Delegation). It was agreed that the proceeds should be divided between the government of Armenia (40%), the Armenian movement in Cilicia (30%), the Armenian Church Patriarchate in Constantinople (20%), and the Armenian

⁶ The 100-ruble Waterlow note also served as the basis for a facsimile receipt issued in Philadelphia by the Armenian National Committee of America in 1972. See L. A. Saryan, “Armenian Banknotes Used as Receipts,” *Bank Note Reporter*, December 2005, p. 76.

⁷ The 50-ruble Waterlow note illustrated in K. J. Basmadjian's *Numismatique Generale de l'Armenie* (Venice, 1936), serial number U982488, shows the overprint. It may be speculated that Basmadjian procured this note in Paris where he lived.

⁸ The published example was a generous gift to the author from Varteni Krikorian of Racine, Wisconsin, the daughter of the original donor. I know of two other examples in a private Racine collection.

⁹ My thanks to Manuel Panossian of Philadelphia who allowed me to publish this item.

¹⁰ L. A. Saryan, “Economic Reconstruction in the Republic of Armenia: Artashes Enfiadjian and the Gold Currency Fund,” *Armenian Numismatic Journal*, Vol. XVII (3), Sept. 1991, pp. 28-35.

¹¹ Richard G. Hovannisian, *The Republic of Armenia*, Vol. II (Berkeley: University of California Press, 1982), p. 384. A good summary of the civil and military mission appears on pp. 383-391.

¹² See Manouk Jizmejian, *Patmutiun Amerikahay Kaghakakan Kousaksoutieants 1890-1925 (History of American-Armenian Political Parties in Armenian)* (Fresno, 1930), pp. 416-419 on the military mission.

General Benevolent Union (10%).¹³ On December 16, 1919, General Andranik sent a letter to several bodies—including the executives of the Armenian Apostolic and Protestant churches, the four political parties (the Armenian Revolutionary Federation (Tashnagsutun), the Social Democrat Hinchakian Party, the reorganized Hinchakians, and the Constitutional Democrats (Ramkavar)), and the regional committee of the Armenian General Benevolent Union—inviting them to a consultative meeting to organize the drive. With General Andranik as president, the following individuals were named to the central committee of the campaign: Very Rev. Shahe Kasbarian, Patrick Gulbenkian, Yervant Mesyaian, Maghak Berberian, Mihran Karageuzian, M. S. Kondazian, Rev. K. Bedrosian, Alexander Kevorkian, Ashod Tiryakian, Avedis Selian, Rev. Andranik Bedikian, Lemuel Gosdigian, Garabed Pushmanian, Hrand Telfeyan, Hagop Tertzagian, Dr. Hovhannes Dzovigian, Rev. H. M. Depoyan, Vahan Dilsizian, and Dikran Donjian. Separate committees were formed to oversee publicity and finances. The finance committee consisted of Hrand Telfeyan, Ashod Tiryakian, and Lemuel Gosdigian, and the publicity committee was composed of Dr. Hovhannes Dzovigian, Hagop Tertzagian, and Boghos Norehad.¹⁴ Many of these men were very prominent in the Armenian community of the northeastern United States.

In his public appeal, General Andranik announced that Prof. Der Hagopian had arranged to have all donations to the campaign (the words *Haireniki Garoudoutantz* were used to describe the drive) from Armenian sources matched by an unnamed non-Armenian organization.

During the next several weeks, General Andranik and Captain Haig Bonapartian traveled from coast to coast to raise funds. Fund raising rallies were held in Armenian communities from Boston to California. Andranik visited Racine, Wisconsin, where a huge rally was held in his honor at Dania Hall on State Street, near the heart of the city's Armenian settlement.¹⁵ He was accompanied by an honor guard of Armenian volunteer soldiers. Everywhere, the fund drive met with an enthusiastic reception and participation.

The Salvation Fund proceeds amounted to over \$532,000, which were divided approximately as originally intended. According to an official report, over \$175,400 went to the Republic of Armenia, over \$109,000 to Cilicia, \$130,600 to the Armenian Patriarchate, and \$45,000 to the AGBU. Some funds were donated to related causes, including Armenian schools in Persia (\$21,000), the Armenian National Delegation at the Paris Peace Conference (\$20,000) and Liberty Bonds (\$4,100). Less than 5% (\$21,400) of the total raised was used to defray expenses of the campaign.¹⁶

Salvation Collection Fund Receipt (Fig. 1): This 240 x 116 mm receipt (printed surface 224 x 103 mm), signed by General Andranik, was issued for the Salvation Collection fund drive. It is uniface (i.e. printed on one side of the paper only) using multicolor lithography, and perforated along the left edge. Enclosed within an ornate blue border is a portrait labeled ՀԱՅՐԻԿ (Catholicos of All Armenians Mgrdich Khrimian, known as Khrimian Hairik, who was a famous and universally beloved church leader) flanked on left and right respectively by the Armenian tricolor and the Stars and Stripes of the USA. To the far left is a depiction of the twin peaks of Mt. Ararat and Lake Van, and to the far right stands a family of Armenian refugees anxiously awaiting aid. Above the portrait in large capital letters are the words ՓՐԿՈՒԹԵԱՆ ՀԱՆԳԱՆԱԿՈՒԹԻՒՆ (Salvation Collection), flanked in the upper left corner by the serial num-

¹³ Jizmejian discusses the organization of the Salvation Fund in detail on pp. 419-423.

¹⁴ Jizmejian, pp. 421-422.

¹⁵ Correspondence to the author from Charles Hardy, dated September 11, 2005.

¹⁶ Jizmejian, p. 422. On p. 420 and 423, Jizmejian claims that Andranik's fund drive was boycotted by both the Hinchak and ARF organizations. The receipt published here, however, reflects the contribution of an individual who was a sympathizer of the Armenian Revolutionary Federation.

ber (No. 11712) in smaller lettering, and in the upper right corner by the words ՏԱՐԻ 1920. Under the flags are the words ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԿԱՐՕՏԵԼՈՑ (longing for Armenia).¹⁷ The month and day of issuance of the receipt are not recorded. Below the portrait the pertinent details are filled in a combination of print and script, as follows: *Տեղը Արմեն Պալատապետան ՆոնիՐեՑ/ ՏՕԼԱՐ քսան և հինգ \$25.00* (Mr. Armen Baghdasarian donated \$25.00). Beneath the word ԳԱՆՁԱԳԵՏ (treasurer) in the lower left appears the purple ink signature of Mihran Boyajian, and beneath the word ՆԱԽԱԳԱՀ (president) on the lower right is the facsimile signature of Andranik. The receipt itself is perforated on the left edge, indicating that the receipts were printed as booklets and individually detached as needed for each donation. The left half of a rubber-stamped oval seal in purple ink (mostly illegible on my example) is visible. The receipts were probably detached from a stub (which was retained to record pertinent information about individual contributions. The receipt and stub were tied using the purple ink seal.

The Armenian Army Fund was organized around the same time under the direct jurisdiction of the Armenian Revolutionary Federation Central Committee. Premier Kachaznuni led the movement, and just as for the Salvation Fund, fund raising events for the army were held in many communities (even with musical bands!) across the country, with the participation of Armenians of various political persuasions. According to a report published in the ARF official organ *Hairenik*, over \$561,200 was raised through this effort.¹⁸ This information is confirmed by the last premier of Armenia, Simon Vratzian.¹⁹

Armenian Army Fund Receipt (Fig. 2): This receipt, printed on fairly heavy paper measuring 194 x 146 mm (printed surface is 176 x 127 mm), was presented to donors to the fund drive benefiting the Armenian Army.²⁰ Like the above receipt, this too is uniface, printed using multi-color lithography, and perforated along the left edge. A light blue field is enclosed within an ornate frame. To the left side of the field, an Armenian soldier in a brown uniform and military cap, stands erect and holds the national tricolor upright. The legend reads (using a combination of print and script) *Թիւ 66 \$15.00 / ՄՍԱՑԱԿԱՆ/ ՄՍԱՑԱՆՔ (Տիրապետի և Արաքս Համալսարանէ Տասն և հինգ Տոլար)/ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԲԱՆԱԿԻՆ ՀԱՄԱՐ/ ՀԱՆԳԱՆԱԿԻՉ ԿԵՂՐ. ՅԱՆՁՆԱՍՈՒՄԻ/ ԹՈՒԱԿԱՆ (Ապրիլի 25, Ռ. Հօսօբըրի Յանձնախումբի Գանձարան Մկրտիչ Խ. Շիրվանեան)*. This receipt, number 66, and dated April 25, 1920, recognized a \$15 donation from Dikranouhi and Araks Hammalian. The receipt is signed by Mgrdich Kh. Kirkanian or Shirvanian [the handwriting is unclear] treasurer of the West Hoboken (New Jersey) fund drive committee. The circular seal of the Armenian Army Fund Drive of the Armenian Revolutionary Federation Central Committee, dated 1920, appears in purple ink in the center of the sheet.

Although these attractive receipts were clearly designed to be mementos, very few of them appear to have been preserved. It is noteworthy that both proudly displayed the new Armenian tricolor, which in 1920 was barely two years old, and which was sometimes an excuse for discord within the community. These receipts are cherished reminders from a turbulent period of Armenian history which reflect the devotion of Armenian-Americans to the protection and reconstruction of their homeland after the devastation of many years of massacre, war, and famine.

¹⁷ Note that almost the identical term was used in General Andranik's public appeal.

¹⁸ See Jizmejian, p. 423.

¹⁹ In *Haikastani Hanrapetutim* (Paris, 1928), p. 380, Vratzian writes that the Armenian Army fund raising drive netted over \$500,000.

²⁰ A pinback issued to commemorate the Armenian Army fund drive is described and illustrated by L. A. Saryan in "Vintage Armenian-American Pins," *Armenian Numismatic Journal*, Vol. XXVII (4), 2001, no. ORG 2.

ARMENIAN NUMISMATIC SOCIETY
Phone 562-695-0380, e-mail ArmNumSoc@aol.com
8511 Beverly Park Place
Pico Rivera, California 90660-1920, U.S.A.

May 2, 2006

Mr. Stephen Lazarian, President
Armenian Relief & Development Assn.
Armenian Gospel Mission, Inc.
P. O. Box 5727
Pasadena, CA 91117

Dear Mr. Lazarian:

Below is the list of the information you requested about the books and numismatic literature to be shipped to the HISTORY MUSEUM OF ARMENIA, Erevan, to be distributed to the libraries of Armenia by the Museum.

The person to be contacted in the Museum is Mr. Ruben Vartanyan (Curator of Numismatics Section) or Ms. Armine Zohrabyan on 52 06 91. If you cannot establish communication on this line you can try Ms. Anelka Grigoryan (President of Museum) or Ms. Iveta Mkrtchyan (Vice President) on 58 27 61.

Sincerely yours,

Y. T. Nercessian,
Secretary

**NUMISMATIC BOOKS AND LITERATURE DONATED TO THE
HISTORY MUSEUM OF ARMENIA IN EREVAN**

Box	Dimensions (DxWxH)	Weight	Value
1	9.75"x13"x12.5"	35 lbs.	\$1080
2	9.75"x13"x12.5"	35 lbs.	\$1020
3	9.75"x13"x12.5"	37 lbs.	\$1278
4	9.75"x13"x12.5"	41 lbs.	\$1240
5	9.75"x13"x12.5"	40 lbs.	\$1255
6	9.75"x13"x12.5"	42 lbs.	\$1340
7	9.75"x13"x12.5"	42 lbs.	\$1240
8	9.75"x13"x12.5"	43 lbs.	\$1130
9	9.25"x11.5"x12.5"	25 lbs.	\$1080
10	9.25"x11.5"x12.5"	40 lbs.	\$0326
11	9.75"x13"x12.5"	43 lbs.	\$0280
12	9.75"x13"x12.5"	33 lbs.	\$0320
TOTAL	around 11 cubic ft.	456 lbs.	\$11,589

ARMENIAN NUMISMATIC SOCIETY
8511 Beverly Park Place
Pico Rivera, California 90660-1920, U.S.A.

Մայիս 2, 2006

Յարգելի Տիար Ռուբեն Վարդանեան, Դրամագիտութեան Բաժնի Վարիչ
Հայաստանի Պատմութեան Թանգարան
Երևան, Հայաստան

Յարգելի Պրն. Վարդանեան,

Պրն. Լազարեանի հիմնարկին (Armenian Gospel Mission) տարի տասներկու տուփ գիրք, որ յաջորդ
բանի մը շարքներու ընթացքին վանոնք Հայաստան գրկեն ծովային ճամբով, բաշխուելու համար
Հայաստանի գրադարաններուն. Վաճառքի ու աճուրդի կատարողները նուիրած են Վարդան
Գեվէնեանի, Յակոբ Իշխանեանի, Բարդ Մահազեանի, Սարգիս Բլիլմէսեանի և Եղիա Ներսէսեանի
կողմէ: Պարունակութիւնը հետևեալն է.–

- Տուփ 1 – Պտուկեանի ԴԱԺ Բ (10 օրինակ), Հայ Դրամագիտական մատենագրութիւն և
գրականութիւն (1 օրինակ), Դարպաս (1 օրինակ), ՀԴՀ 2001 (15 օրինակ):
- Տուփ 2 – Պտուկեանի ԴԱԺ Բ (10 օրինակ), ՀԴՀ 2004 (15 օրինակ):
- Տուփ 3 – Պտուկեանի ԴԱԺ Բ (4 օրինակ), Ներսէսեան ԱՀԴ (10 օրինակ), ՀԴՀ 2005 (15 օրինակ):
- Տուփ 4 – Ներսէսեան ԱՀԴ (20 օրինակ), Genevèsis auction 20-30 Nov. 2004, Asta International 25 21-22
Giugne 1986, Elsen FPL 219, 224, and 226.
- Տուփ 5 – Ներսէսեան ԱՀԴ (18 օրինակ), Album catalogues, ONS newsletters.
- Տուփ 6 – Ներսէսեան ԱՀԴ (22 օրինակ), Elsen auction catalogues 69 and 74.
- Տուփ 7 – Ներսէսեան ԱՀԴ (20 օրինակ), Numismatica ARS Classica auctions 22, 23, 26, M.
- Տուփ 8 – Ներսէսեան ԱՀԴ (18 օրինակ), Pegasi XI, Goldberg 4 June 2002, 23-24 Sept. 2002, 26-27 May
2003, 31 May –2 June 2004.
- Տուփ 9 – PZB Exhibit catalogues, Armenian Coins and Medals (30), Ceramics (30), Woven Art (30), Books
(30), Medals (15).
- Տուփ 10 – PZB Exhibit catalogue 30 Century Metal Art (30). Freeman & Sear 7 (2), 8 (2), 10 (2), 11; FPL 7
and 9, Gemini I. Markov 10, 11, 12. Sotheby's 26 Oct. 1993, 28 Oct. 1993, 14-15 Oct. 2003.
Stack's 23 June 2004, 13-14 June 2005, 7 May 2006 Globus coll., 7 May 2006. Spink New York 11
Oct. 2001. Davisson 12 Feb. 2004. Ponterio 9 Sept. 2005. Superior 6 Jan. 2003, Kingswood 3 March
2005. Malloy LXIV, LXVI and LXIX. Bowers and Merena March 2005 and 26-27 June 2003. CNG
61. Kirk Davis 43, 44, 46, 47. Wayne Phillip 48, Spartan 40. Nercessian offprints *Տիգրան Մեծի
բանի մը անսովոր զրամները* (5).
- Տուփ 11 – Goldberg 24-25 Feb. 2003 and 25-28 June 2004. Bowers 4 Feb. 2006. Salvie Univ. Zaragova 2000.
Heritage 21-24 Sept. 2005, 11 Jan. 2003, Album 212, Antiqua XII, Coin Galleries 13 Apr. 2005 and
19 Apr. 2006, Stack's 10-11 May 2005, CNG 67, 69 and Triton VIII and IX, New York Sale XI,
Freeman & Sear 1, 3, 4, 5, 6, Gorny 146 and 147, Lanz 114, 117, 120, 121, and 123.
- Տուփ 12 – Peus auctions 341, 342, 343, 343, 344, 345, 345, 346, 347, 348, 348, 349, 349, 350, 363, 364, 364,
365, 366, 366, 367, 367, 368, 368, 369, 370, 370, 371, 371, 272, 373, 373.

Լազարոյն մաղթանքներով՝

Համառօտագրութիւններ

Եղիա Թ. Ներսէսեան

ՀԴՀ–Armenian Numismatic Journal–Հայ Դրամագիտական Հանդէս
ԴԱԺ–SNS II–Selected Numismatic Studies II–Դրամագիտական աշխատանքներու ժողովածու II
ԱՀԴ–Silver Coinage of the Artaxiad Dynasty of Armenia–Արտաշէսեան հարստութեան
դրամահատութիւնը, արծաթեայ դրամներ

Series II

Volume 2 (32), No. 3

September 2006

ՀԱՅ

ARMENIAN

ԴՐԱՄԱԳԻՏԱԿԱՆ

NUMISMATIC

ՀԱՆԴԵՍ

JOURNAL

TABLE OF CONTENTS

Vol. 2 (2006) No. 3

Editorial "Metrology of Cilician Armenian Coinage".....	43
Excerpts from the Letters Received on the Publication of the <i>Silver Coinage of the Artaxiad Dynasty of Armenia</i>	44
Letters	44
NERCESSIAN, Y. T. Metrology of Levon I Double Trams.....	45
Armenian Numismatic Literature	65
<i>Մուղալիան, Գևորգ, Հայաստանի դրամական քողարկումները, գրախոսեց՝ Յակոբ Իշխանեան</i> 67 (Mughalian, Gevorge, <i>The Monetary Issues of Armenia</i> , reviewed by H. Ishkanian)	
Armenian Numismatic Literature	68

ՀԱՅ ԴՐԱՄԱԳԻՏԱԿԱՆ ՀԱՆԴԻՍ

ARMENIAN NUMISMATIC JOURNAL

Series II

Vol. 2 (32), No. 3

September 2006

“METROLOGY OF CILICIAN ARMENIAN COINAGE”

On July 16, 1958, the late Paul Z. Bedoukian began his “Numismatic Pilgrimage” (*Selected Numismatic Studies* II, pp. 312-320). During a three-week period he visited most European museums and made aluminum foil rubbings of Roupenian coins. He returned to New York, accompanied by impressions of 5,000 coins. He added 5,000 more rubbings and his corpus listing exceeded 10,000 coins. In 1962, based on this data, Bedoukian’s famous treatise, *Coinage of Cilician Armenia* [CCA] was published by the American Numismatic Society as *Numismatic Notes and Monograph*, No. 147.

Because of the method used, weights and other metrological data were limited. Consequently, when a researcher starts searching for metrological data in CCA, the result is often less than satisfactory.

The purpose of this new project is not to minimize the work Bedoukian accomplished. His work is outstanding where he could present a metrological analysis with sufficient examples. For example, for the common silver trams of King Levon I, the average weight for 161 pieces is 2.88 grams. When this writer studied a 401-piece hoard of the same king, he obtained an average value of 2.89 grams. On the other hand, only 5 double trams were used to obtain Bedoukian’s average of 5.46 grams. Although Bedoukian’s results were scientifically accurate and valid, a larger sample would inspire more confidence in the researcher.

In 2006, nearly half a century later, it is estimated that the Roupenian coins in public and private collections number 100,000. Thus it should be possible to greatly expand the metrological studies that Bedoukian initiated.

Armenian numismatics remains one of those fields where the amount of work to be done is enormous. A scholar is handicapped by the lack of sufficient data. Metrology of Armenian coins is one of those areas. Fortunately, this problem can be remedied. However, the cooperation of public and private collectors is needed to rectify this shortcoming and crown this project with success. If a collector wishes to remain anonymous his name can be withheld.

We are proposing to prepare a major study, to create metrological tables on the coins struck by all rulers of Cilician Armenia. The minimum requirement to be listed in these tables would be the weight of a coin; the diameter and die axis measurements can be added if available. The final product for each ruler will be a tabulated metrological data listing and their averages, designed only to supplement the data provided in CCA; some bar charts can be added to present the data graphically. Suggestions are welcomed!

→

ARMENIAN NUMISMATIC JOURNAL is the quarterly publication of Armenian Numismatic Society, an educational, non-profit organization. Editor, Y. T. Nercessian, 8511 Beverly Park Place, Pico Rivera, CA 90660-1920, USA (e-mail: ArmNumSoc@aol.com). Associate Editors, W. Genewenian and T. Nercessian, Corresponding Editors, L. A. Saryan. Non-member subscriptions US \$50.00 per year.

ISSN 0884-0180—LCCN 85-649443

The information needed for each coin is: weight, diameter, and die-axis orientation. Reference to CCA or ACV would be useful.

- Weight—Place the coin on a digital or analog balance and measure the weight to the nearest 1/100 gram reading.
- Diameter—Place the coin in a plastic circle template hole, and with a plastic ruler measure the largest diameter in millimeters.
- Die axis orientation—Align the obverse of the coin such that the king's head (or the top of the obverse) is pointing 12h (o'clock). Rotate the coin 180 degrees on its vertical axis. Now we are looking at the reverse and the king's head is on the other side and still pointing 12h. The vertical arm of the cross (or the top of the reverse), aligned with the inscription cross, will be pointing in the direction of the die axis orientation alignment.

The Armenian Numismatic Society may be contacted at 8511 Beverly Park Place, Pico Rivera, California 90660, U. S. A. or by e-mail at ArmNumSoc@aol.com.

Y. T. Nercessian

EXCERPTS FROM THE LETTERS RECEIVED ON THE PUBLICATION OF THE *Silver Coinage of the Artaxiad Dynasty of Armenia* (2006)

Your new book *Silver Coinage of the Artaxiad Dynasty of Armenia* is certainly meticulous and all-inclusive and represents a tremendous amount of labor. I should be a standard reference for a very long time.

I was glad to see my counterfeit Artavasdes II tetradrachm included. I knew Nazareth Kuimdjian, the silversmith who made the coin. He was prominent enough to rate an article about himself in the *Soviet Armenian Encyclopedia*. He told me he was employed by the Soviet government to make replicas of museum items that were displayed, for security reasons, instead of the real items.

Perhaps from the publicity gained by your book, someone knowledgeable about the Museum of Moscow and Leningrad will want to give some useful information about Kuimdjian's employment as well as about coins unlike any others.

"P. H. Long Beach"

LETTERS AND E-MAILS TO THE EDITOR

Ես այսօր մեկնելու եմ պեղումների, Արմավիր, որը կը տևի մէկ ամիս. Շաթական մէկ օրով վերադառնալու եմ Երևան...

Ռուբէն Վարդանեան
Yerevan

Հատ իմ համեստ կարծիքին, անուսումնասիրող Տիկին Մարգո-Լենա Կարապետեանի յօդուածը՝ «Կիլիկիայի Կոստանդին Ա-ի նորայայտ դրամները», աւելի ճշգրիտ և լիակատար կրնար ըլլալ եթէ վաստակաշատ յօդուածագիրը նկատի ունենար Կոստանդինի նորայայտ արծաթեայ երկրորդի դրամագիտական տուեալները:

Այս ելակի, չափազանց արժէքաւոր և գրաւիչ երկրամբ արդէն հրատարակուած է աշխարհահռչակ *American Journal of Numismatics* հանդէսին մէջ, հատոր 12 (2000 թ.), էջ 195-204:

Եթէ անհրաժեշտութիւն է, սոյն յօդուածէն օրինակ մը սիրով նուրբ կրնամ զրկել պատուարժան դրամագէտ գիտնականին:

Լևոն Ա. Սարեան

METROLOGICAL ANALYSIS OF LEVON I DOUBLE TRAMS

Plates 4-7

Y. T. NERCESSIAN

Introduction

Recently some unusual double trams of King Levon I (1196-1219) of Cilician Armenia surfaced in European auctions and internationally via the internet. They are being sold as genuine pieces. These coins have two characteristics: (1) strange inscriptions with blundered, corrupted, and pseudo-Armenian letters and (2) abnormally high weight, generally about one gram above expected. Overall, the coins are highly suspect, as the analysis below demonstrates.

The late Dr. Paul Z. Bedoukian¹ and Dr. D. M. Metcalf² composed essays on Levon I double tram hoards. In Bedoukian's paper 167 double trams were recorded, but there was no data on the weights or metrological information. Metcalf recorded the weights of 44 double trams (out of 60) but no legends. Bedoukian's essay is an excellent die study; Metcalf's paper presents a very interesting stylistic analysis. In Bedoukian's pioneering book, *Coinage of Cilician Armenia*,³ the weights of only 11 silver double trams (out of 98) are recorded in the corpus and just five have their silver content given. We do not recall an extensive analysis of double tram weights and metrological data in other numismatic publications. V. Langlois⁴ and M. Brosset⁵ do not display a single double tram in their famous works. Double tram line drawings are illustrated in Fr. C. Sibilian's book⁶ but there is no metrological data. The same is true in the works of S. A. Gamalov-Churaev,⁷ K. J. Basmadjian,⁸ B. Garabetian,⁹ and A. A. Ebeyan.¹⁰ Also, many sale and auction catalogues have listed double trams but unfortunately some of them lack the minimum metrological data, such as the weight¹¹ of the coin.

¹ Paul Z. Bedoukian, "The Double Tram Series of Levon I of Cilician Armenia," *Selected Numismatic Studies* II, (Los Angeles, 1981), pp. 279-297, reprinted from *Numismatic Chronicle*, Seventh Series, Vol. XVI (1976), pp. 98-108, pls. 18-25.

² D. M. Metcalf, "Double Trams of Levon I of Cilician Armenia," *Numismatic Circular*, Vol. LXXXII (May and June 1974), Nos. 5 and 6, pp. 186-188 and 235-237, illus.

³ Paul Z. Bedoukian, *Coinage of Cilician Armenia* [CCA] (New York, 1962; Vienna, 1963; revised edition, Danbury, Connecticut, 1979), pp. 113, 131-134, Nos. 13-36.

⁴ Victor Langlois, *Numismatique de l'Arménie au moyen âge* (Paris, 1855).

⁵ M. Brosset, *Monographie des monnaies arménienne* (St. Petersburg, 1839).

⁶ Fr. Clement Sibilian, *Classification of Roupenian Coins* (Vienna, 1892), p. 8, pl. 1, Nos. 1 and 2 (in Armenian).

⁷ S. A. Gamalov-Churaev, *Classification of Roupenian Coins (According to C. Sibilian)* (St. Petersburg, 1923), p. 21, No. 2, pl. IV, No. 78 (in Russian).

⁸ K. J. Basmadjian, *Numismatique générale de l'Arménie* (Venice, 1936), (in Armenian).

⁹ Berj M. Garabetian, "The Coin Hoard of Daphne," *Bazmahev*, Vol. LVI (November-December 1948), Nos. 11-12, pp. 260-263; *Hask Hayagitakan Taregirk'*, Vol. II (1949-1950), pp. 16-21 (in Armenian).

¹⁰ A. A. Ebeyan, *The Coins of the Armenian Kings of Cilicia* (Beirut, 1973), pp. 117-121, Nos. 88 and 89 (bilingual in Armenian and English).

¹¹ None of the double trams in the Donabedian auction catalogue has metrological data, Spink & Son, Ltd. "Ancient and Medieval Coins from the Collection of Professor Asbed Donabedian (1923-1993)," *Coin Auction 102: Ancient, Foreign and English Coins and Commemorative Medals* (London, 1994). Also, the same is true for the Torkom Demirjian lists and Gerhard Hirsch Nachfolger auction catalogues. They have sold numerous double trams in their catalogues but never published any metrological data.

Since the publication of Bedoukian's and Metcalf's noted studies on the double tram series, numerous other double trams have surfaced and have been offered for sale in thirty or more sale and auction catalogues.¹² Fortunately, most of these catalogues publish the weights of their coins. There is a need to offer a metrological analysis of Levon I double trams. Obviously, in a project of this nature, the studies of Bedoukian and Metcalf would serve as a starting point.

Description of Coins

King Levon issued numerous coins. He struck more coin types than any other Cilician Armenian ruler. He issued gold tahekans with one and two lions, silver coronation trams with one and two lions, double trams, half double trams, quarter double trams, trams, half trams, billons with Latin and Armenian inscription to be used in Antioch, and large copper tanks. His double tram is known as the "king" of Cilician Armenian coinage.

- Obv.: The King is seated on a throne ornamented with lions, wearing a crown and royal mantle on his shoulders. He holds a globus cruciger in his right hand and fleur-de-lys in his left. His feet rest on a footstool. Clockwise legend,
+ ԼԵՒՈՆ ԹԱԳԱՒՈՐ ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ (Levon king of all the Armenians).
- Rev.: Lion crowned, turned left, holding a cross with two bars. Clockwise legend,
+ ԿԱՐՈՂՈՒԹԵԱԲԱՆ ԱՍՏՈՒԾՈՅ (by the will of God).

It should be noted that, due to the limitation of engraving space, most of the coins have their legends abbreviated. For example some coins abbreviate the word "takavor" as "tkr" (king). Also, on some varieties the word "amenayn" (of all) is eliminated. On the reverse, the word "garoghoutiampn" is abbreviated as "garghoutpn" or "garoghoutepn" (by the will of). Furthermore, we see different field marks on most double tram reverses. These field marks are engraved in various locations; and, in addition to inscriptions, serve as a very important feature in cataloguing double trams.

Cataloguing the Coins

The purpose of present study is to attempt, at minimum, to list all known double trams with the weight and an illustration. To prepare Table 1 (*Catalogue of Levon I Double Trams*), all sale and auction catalogues listing Levon I double trams were studied in addition to Bedoukian's and Metcalf's works, as indicated earlier. Also, some collectors and the History Museum of Armenia kindly acknowledged our request and eagerly participated in our appeal.

A serious effort was made to utilize the classification methods of Bedoukian and Metcalf. Bedoukian developed a method primarily for die study. On the other hand, Metcalf favored stylistic analysis. Both of these approaches were modified for our needs, emphasizing metrological analysis.

Cilician Armenian coins, with the exception of bilingual silver trams, bear no date. For this reason a classification based on chronological sequence is out of question. Having this in mind, Bedoukian devised a classification based on the completeness of legend. Double tram classification follows the same principle, that is, first the most complete obverse legend, then the most complete reverse legends for each particular type of coin. Bedoukian utilized this

---

¹² For a list of sale and auction catalogues see the list of abbreviations at the end of this paper.

method of classification for all Armenian coins in his monumental book dedicated to the coinage of Cilician Armenia.

One of the characteristic features of the double tram is comparatively few and uniform groupings of obverse-reverse inscriptions. For this reason, the completeness of legend, was used to catalogue the obverse-reverse inscription which is given on the top of the block of coins. The first column in the catalogue gives the assigned specimen number. The second column references the corpus number of *Coinage of Cilician Armenia*¹³ or *Armenian Coins and Their Values*.¹⁴ The third column, indicates a simplified obverse style where the king is seated on throne; fourth, a simplified lion posture of the reverse. The fifth column indicates the exact field marks located on various positions of the reverse lion. Column six gives the weight of the coin in grams and columns seven, eight, and nine give the maximum coin diameter, die axis orientation and silver content, respectively, if they are available. Column ten is for comments. Column eleven indicates the reference where the coin was originally catalogued — or the source where the coin is preserved. An asterisk next to the assigned catalogue number indicates the specimens illustrated in the plate.

The circular inscription on King Levon's double trams is standardized and uniform even with abbreviations. The obverse and reverse legends can be classified into the following categories:

Obverse legends

- Legend I.   ԼԵՒՈՆ ԹԱԳԱՒՈՐ ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ (Levon king of all the Armenians)
Legend II.   ԼԵՒՈՆ ԹԳՐ ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ (Levon king of all the Armenians)
Legend III.   ԼԵՒՈՆ ԹԱԳԱՒՈՐ ՀԱՅՈՑ (Levon king of the Armenians)
Legend IV.   ԼԵՈՆ ԹԱԳԱՒՈՐ ՀԱՅՈՑ (Levon king of the Armenians)

Reverse legends

- Legend Va.   ԿԱՐՈՂՈՒԹԵԱՄԱՐՆ ԱՍՏՈՒԾՈՑ (by the will of God)
Legend Vb.   ԿԱՐՈՂՈՒԹԵԱՄԱՐՆ ԱՍՏՈՒԾՈ (by the will of God)
Legend VI.   ԿԱՐՈՂՈՒԹԵՐՆ ԱՍՏՈՒԾՈՑ (by the will of God)
Legend VIIa. ԿԱՐՈՂՈՒԹԵՐՆ ԱՍՏՈՒԾՈՑ (by the will of God)
Legend VIIb. ԿԱՐՈՂՈՒԹԵՐՆ ԱՍՏՈՒԾՈ (by the will of God)

Double trams are considered to be the most coveted coins of Cilician Armenia. They are very scarce and extremely attractive. Among the coins of King Levon I, and also all other Roupenian kings, it is the largest and heaviest silver piece. Furthermore, in general, it is executed with more care than other Roupenian coins.

Also, the double tram belongs to one lion series coins of Levon. That means it is believed to have been minted in Tarsus by Paul Bedoukian, Berj Garabetian, and the writer of this note, at the beginning of his royal reign. All single lion silver coins of Levon I (double tram, half double tram, quarter double tram, coronation tram with one lion) were discontinued shortly after Levon was anointed as the first king of Cilician Armenia. From then on, Levon started striking his two-lion series silver trams.

Comparatively speaking, there is less abbreviations in circular legends of double trams than coronation trams or regular trams, where a student may face a multitude of abbrevia-

¹³ Bedoukian, CCA, pp. 131-134, Nos. 13-37.

¹⁴ Y. T. Nercessian, *Armenian Coins and Their Values* (Los Angeles, 1995), pp. 112-114, Nos. 268-273.

tions of numerous types. Of course, there is a good reason for this, the double tram is twice as large and has longer inscription circles.

It is interesting to note that none of the kings who ascended to the throne of Cilician Armenia could continue striking double trams.¹⁵ In fact, even under the rule of King Levon I the double tram was struck for a very short period of time. All double trams were struck with one lion on the reverse. No double tram has been discovered with a "long cross between two lions rampant regardant" reverse design.

Table 1. *Catalogue of Levon I double trams*

No.	CCA ACV	Obv. style	Rev. lion	Field mark	Metrological Data wt.-diam.-die axis	AR%	Comments/Source
Crowned lion left, holding a cross							
I. ԿԵԽԻՆ ԹԱԳԱԽՈՐ ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ/Va. ԿԱՐՈՂՈՒԹԵԱՄԲՆ ԱՍՏՈՒԾՈՑ							
001	13	1	A1	---	5.48g		PB CCA-13
002	13	1	A1	---	5.47g		Woodhead 1
003	13	1	A1	---	5.38g		NK-862
004	13	1	A1	---	5.25g-28ø		AC&B 18-88
005	14	6	A1	g1	5.52g		CNG 46-713
006	13	7	A1	g1	5.62g		M57
007	13	7	A1	---	5.48g-27ø-5h		CNG36-722, YN 5174
008	13	7	A2	---	5.54g-28ø-5h		Erevan 15414/30
009	13	1	A3	---	5.31g		CS 4-693, FS 22-442
010	268	7	A3	e2	5.37g		CNG 36-723
011	14	2	C	g1	5.45g	3 dots in l. field	MM-766
012					5.55g		M34
I. ԿԵԽԻՆ ԹԱԳԱԽՈՐ ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ/Vb. ԿԱՐՈՂՈՒԹԵԱՄԲՆ ԱՍՏՈՒԾՈՑ							
013	15	7	A3	e2	5.38g-27ø-4h		YN 5214
I. ԿԵԽԻՆ ԹԱԳԱԽՈՐ ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ/VI. ԿԱՐՈՂՈՒԹԵԱՄԲՆ ԱՍՏՈՒԾՈՑ							
014	17	1	B1	a2	5.55g		CS 4-694, FS 22-443
015	17	1	B1	a2	5.47g		NK-864
016	17	1	B1	a2	5.42g		NK-865
I. ԿԵԽԻՆ ԹԱԳԱԽՈՐ ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ/VIIa. ԿԱՐՈՂՈՒԹԵԱՄԲՆ ԱՍՏՈՒԾՈՑ							
017	18	3	A1	b1	5.51g		CNG 36-724
018	18V	2	A1	b6	5.54g-27ø-4h		YN 1247
019	18V	1	B2	d1	5.46g-27.3ø-3h		Erevan 15415/31
020	19	1	A1	---	5.55g		KK CCA-19
021	19	1	A1	---	5.54g-27.5ø-3h		Erevan 15413/29
022	19	1	A1	---	5.45g		M60

¹⁵ King Gosdantin I attempted to strike double trams but only a singular example has survived. See L. A. Saryan "An Unpublished Silver Double Tram of Gosdantin I (1298-1299), King of Cilician Armenia," *American Journal of Numismatics*, Second Series, Vol. 12 (2000), pp. 195-204.

No.	CCA ACV	Obv. style	Rev. lion	Field mark	Metrological Data wt.-diam.-die axis	AR%	Comments/Source
I. ԷԼԵԻՈՆ ԹԱԳԱԽՈՐ ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ/VIIa. ԿԱՐՈՂՈՒԹԵՐՆ ԱՍՏՈՒԾՈՑ							
023	19	1	A1	---	5.28g-26ø-10h		AN Coll.
024	19	1	A1	---	5.25g		JS-486
025	19	1	A1	---	5.51g-28ø-1h		YN 5599
026	19	1	A1	---	5.39g-27.4ø-7h		Erevan 17619/53
027	19V	1	A1	b1	5.10g		MAC-10
028	19V	2	A1	b1	5.51g		CS-696
029	19V	1	B1	a2	5.56g		CNG 27-86
030	19V	7	B3	a1	5.34g-27ø-2h		CS 4-695, YN 2725
031	21	6	B1	c1	5.47g		CNG 46-715
II. ԷԼԵԻՈՆ ԹԳՐ ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ/Va. ԿԱՐՈՂՈՒԹԵՐԱՄԵՐՆ ԱՍՏՈՒԾՈՑ							
032	268	8	A1	---	5.39g		CNG51-772
II. ԷԼԵԻՈՆ ԹԳՐ ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ/VI. ԿԱՐՈՂՈՒԹԵՐՆ ԱՍՏՈՒԾՈՑ							
033	20	8	A1	f3	5.49g		MM-768
034	21	8	A1	c1	5.45g-29.5ø		AC&B 10-23
II. ԷԼԵԻՈՆ ԹԳՐ ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ/VI. ԿԱՐՈՂՈՒԹԵՐՆ ԱՍՏՈՒԾՈՑ							
035	270	8	A2	f3	5.29g		CNG 36-727
036	271	10	A2	---	5.58g-28ø-5.5h		Pegasi XIV-857, AN Coll.
037	271	10	A2	---	5.18g-28ø-4h misspelled սասոՒծոց		CNG 36-730, YN 5175
038	22	5	A2	---	5.70g		Woodhead 2
039	22	5	A2	---	5.4g		Mitchiner 2392
II. ԷԼԵԻՈՆ ԹԳՐ ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ/VIIa. ԿԱՐՈՂՈՒԹԵՐՆ ԱՍՏՈՒԾՈՑ							
040	20	5	B1	a2	5.43g	dot in obv. l. field	MM-769
041	20	1	A1	b1	5.47g		CNG 27-89
042	269V	3	A1	b1	5.40g		CNG 46-716
043	22	3	A1	---	5.46g-27ø		AC&B 10-24
044	20	4	A1	f3	5.57g	dot in obv. r. field	CNG 27-88
045	20	8	A2	f3	5.46g	dot in obv. r. field	CNG 27-87
046	20	8	A2	---	5.53g-26.5ø-9h	dot in obv. r. field	AN Coll.
047	269	3	B2	f2	5.40g	dot in obv. l. field	CNG 58-1513
048	20	4	B2	---	5.51g		CNG 46-714
049	269	5	B2	f2	5.20g	dot in obv. l. field	CNG 58-1512
050	268V	5	C	e1	5.34g		CNG 61-2313
051	15?	3	C	e1	5.15g		JS-490
052	22V				5.34g-26ø		AC&B 12E-369
053	23	1	A1	b1	5.28g-28ø-9h		Erevan 15389/5
054	23	2	A1	b1	5.61g-26ø-2h		YN 5622
055	23	2	A1	b1	5.59g		JS-489
056	23	2	A1	b1	5.57g-27ø-1h		AN Coll.
057	23	2	A1	b1	5.56g-26ø-8h		YN 1234
058	23	2	A1	b1	5.55g-28ø		MA-50
059	23	2	A1	b1	5.55g-27ø-4h		YN 1681

No.	CCA ACV	Obv. style	Rev. lion	Field mark	Metrological Data wt.-diam.-die axis	AR%	Comments/Source
II. ՀԵՒՈՆ ԹԳՐ ԱՄԵՆԱՑՆ ՀԱՅՈՑ/VIIa. ԿԱՐՈՂՈՒԹԲՆ ԱՍՏՈՒԾՈՑ							
060	23	2	A1	b1	5.55g-27ø-11h		AN Coll.
061	23	2	A1	b1	5.55g		JS-487
062	23	2	A1	b1	5.55g		M05
063	23	2	A1	b1	5.52g		CS 4-698
064	23	2	A1	b1	5.47g-27.3ø-3h		Erevan 18778/2
065	23	2	A1	b1	5.44g-27ø		MA-49
066	23	2	A1	b1	5.38g-27ø		AC&B 9-18
067	23	2	A1	b1	5.38g-26.5ø-12h		Erevan 15390/6
068	23	2	A1	b1	5.38g-29ø		AC&B 18-89
069	23	3	A1	b1	5.67g-29.7ø-3h		Erevan 15391/7
070	23	3	A1	b1	5.58g-26ø-8h		AC&B 21-22
071	23	3	A1	b1	5.58g-23ø		AC&B 20-32
072	23	3	A1	b1	5.55g-27ø-11h		AN Coll.
073	23	3	A1	b1	5.55g-27ø		AC&B 18-90
074	23	3	A1	b1	5.55g	98% AR	PB CCA-23
075	23	3	A1	b1	5.53g-28.4ø-11h		Erevan 15392/8
076	23	3	A1	b1	5.49g-27.2ø-6h		Erevan 15386/2
077	23	3	A1	b1	5.46g-29.5ø-5h		Erevan 18854/1
078	23	3	A1	b1	5.46g-27ø		AC&B 13-21
079	23	3	A1	b1	5.44g-27.3ø-10h		Erevan 15387/3
080	23	3	A1	b1	5.38g-27ø-1h		AN Coll.
081	23	3	A1	b1	5.38g-29ø		AC&B10-25
082	23	3	A1	b1	5.38g-28ø		AC&B17-72
083	23	3	A1	b1	5.38g		CNG27-90
084	23	3	A1	b1	5.23g		CS 4-697
085	23	3	A1	b1	5.22g		NJ-1230
086	23	3	A1	b1	5.21g-27ø-3h		Erevan 18798/5
087	23	3	A1	b1	5.18g-28.3ø-5h		Erevan 15388/4
088	23	3	A1	b1	4.79g-28.4ø-5h		Erevan 18798/6
089	23	3	A1	b1	4.77g		JS-488
090	23	3	A1	b7	5.46g-26.5ø		AC&B17-75
091	23	1	A1	b1	5.55g-28ø-12h		Erevan 17619/52
092	23	2	A1	b1	5.50g-26ø		Erevan 18392/8
093	23	2	A2	b1	5.54g-29ø		MA-51
094	23	2	A2	b1	5.43g-28.7ø-7h		Erevan 15393/9
095	23	2	A2	b1	5.47g-29ø-6h		Erevan 17619/54
096	23	3	A2	b1	5.16g-28ø-9h		Erevan 18778/8
097	23	9	A2	b1	4.72g-28ø-6h		Erevan 15412/28
The second letter K' of abbreviated word "TKR" misspelled (Զ)							
098	23				5.58g-27ø		AC&B 11C-439
099	23				5.50g		PB CCA-23
100	23				5.45g-27ø		AC&B15-23
101	23				5.44g	98% AR	PB CCA-23

GOSDANTIN I COPPER COIN PROJECT

In his book *Coinage of Cilician Armenia* (1962), the late Paul Bedoukian listed 24 coppers of Gosdantin I classified into 6 varieties (CCA 1728-1733).

Our opinion is that the total coppers extant range somewhere from 50 to 100 pieces. It would be a worthwhile project to offer a new corpus on these coins using Bedoukian's work as the starting point. However, the new corpus would be crowned with success only if our members actively chose to participate in this effort. This is extremely important. If a collector who has a Kardez in his collection and wishes to remain anonymous, this will honored as "anonymous collector 1."

Information needed for each kardez: weight, diameter, die axis orientation, and a good photograph. With your cooperation I hope that I can catalogue most of the coppers of Gosdantin I.

Y. T. Nercessian

- Weight—We place the coin on a digital scale (or analog scale) and measure the weight to 1/100 gram reading.
- Diameter—We place the coin in a plastic circle template hole, and with a plastic ruler measure the largest diameter in millimeters.
- Die axis orientation—We align the obverse of the coin such that the king's head is pointing 12h (o'clock). Rotate the coin on vertical axis 180 degrees. Now we are looking at the reverse and the king's head is on the other side and still pointing 12h. The vertical arm of the cross, aligned with the inscription cross, will be pointing in the direction of the die axis orientation alignment.

DEAR FRIEND:

IF YOU HAVE COPPER COINS OF KING GOSDANTIN I IN YOUR COLLECTION, PLEASE DO NOT IGNORE THIS ANNOUNCEMENT WHICH WAS PUBLISHED IN THE ANJ 2006-2.

Metrological Analysis of Levon I Double Drams

No.	CCA ACV	Obv. style	Rev. lion	Field mark	Metrological Data wt.-diam.-die axis	AR%	Comments/Source
11. ՀԼԵՒՈՆ ԹՊԻ ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ/VIIa. ԿԱՐՈՂՈՒԹՅՆ ԱՍՏՈՒԾՈՑ							
102	23				5.40g		PB CCA-23
103	23				5.42g-27ø		AC&B 11C-441
104	23				5.24g-27ø		AC&B 11C-440
105	23V	8	B2	b3	5.55g	dot in obv. l. field	CNG 46-717
106	23V				5.25g-27ø		AC&B 12E-370
107	270	1	A1	f4	5.56g-27ø		EJ-75
108	24	1	A1	---	5.40g		NK-867
109	24	1	A1	---	5.35g		NK-868
110	24	2	A1	---	5.59g-26ø		AC&B 17-73
111	24	2	A1	---	5.60g-26ø		AC&B 18-91
112	269	3	A1	b1	5.57g-27ø		EJ-74
113	269V	3	A1	b4	5.49g-28ø		EJ-76
114	24	5	A1	---	5.40g-27.7ø-6h		Erevan 15396/12
115	24	2	A1	---	5.29g-27.6ø-6h		Erevan 15395/11
116	270	5	A1	b1	5.34g		CNG 36-728
117	24	3	A2	---	5.37g-27ø-6h		Erevan 18778/6
118	24	4	A2	b1	4.50g-27.4ø-4h	broken	Erevan 18778/11
119	24	3	B2	f2	5.56g-27ø-4h	dot in obv. l. field	YN 5600
120	24	8	B2	f2	5.30g-29ø-12h		YN 5601
121	24V	2	A1	---	5.43g-28ø-3h		YN 5603
122	24V	2	A1	---	5.54g-27ø-6h		YN 5604
123	24				5.47g-28ø		AC&B 11C-442
124	24				5.44g-27ø		AC&B 20-33
125	24				5.43g-26.5ø		AC&B 11C-443
126	24				5.37g-28ø		AC&B 20-34
127	24				5.36g	98% AR	PB CCA-24
128	25	2	A1	b4	5.55g-26ø-7h		AN Coll.
129	25	2	A1	b4	5.54g-27ø-6h		AN Coll.
130	25	2	A1	b4	5.53g-27.4ø-4h		Erevan 15403/19
131	25	2	A1	b4	5.47g-27ø-11h		AN Coll.
132	25	2	A1	b4	5.46g-27.8ø-7h		Erevan 18778/1
133	25	2	A1	b4	5.45g-26ø-11h		AN Coll.
134	25	2	A1	b4	5.43g-28.4ø-6h		Erevan 15404/20
135	25	2	A1	b4	5.42g-28ø-2h		AN Coll.
136	25	2	A1	b4	5.40g-27ø-1h		AN Coll.
137	25	2	A1	b4	5.33g-29.6ø-10h		Erevan 15408/24
138	25	2	A1	b4	5.31g-27ø		MA-52
139	25	2	A1	b4	5.20g-26ø-7h		AN Coll.
140	25	3	A1	b4	5.44g-27ø-1h		AN Coll.
141	25	3	A1	b4	5.25g		KK CCA-25
142	25	3	A1	b4	5.49g-26ø-5h		YN 2713
143	25	3	A1	b4	5.39g-27ø		AC&B 17-74
144	23	3	A1	b4	5.41g-27ø		AC&B 18-93

No.	CCA ACV	Obv. style	Rev. lion	Field mark	Metrological Data		AR%	Comments/Source
					wt.-diam.-die	axis		
II. ԺԵՒՈՆ ԹԳՐ ԱՄԵՆԱՑՆ ՀԱՅՈՑ/VIIa. ԿԱՐՈՂՈՒԹԲՆ ԱՍՏՈՒԾՈՑ								
145	25	3	A1	b4	5.36g-27ø			AC&B19-83
146	25	3	A1	b4	5.28g-30ø-8h			Erevan 15405/21
147	25	3	A1	b4	5.20g-27.5ø-8h			Erevan 18778/5
148	25	4	A1	b4	5.32g-27ø-4h			AN Coll.
149	25	4	A1	b4	5.30g-28ø-4h			Erevan 15385/1
150	25	7	A1	b4	5.46g			M48
151	25	2	A2	b4	5.29g-29ø-12h			Erevan 15406/22
152	25	2	A2	b4	5.28g-27.6ø-12h			Erevan 15407/23
153	25	3	A2	b4	5.36g-29ø-7h			Erevan 17619/51
154	25				5.48g-27ø			AC&B 11C-445
155	25				5.47g	98% AR		PB CCA-25
156	25				5.46g-29ø			AC&B 12E-372
157	25				5.43g-26ø			AC&B 11C-444
158	25				5.41g-27ø			AC&B 12E-371
159	25				5.41g-27ø			AC&B 13-24
160	25				5.29g-27ø			AC&B 11C-446
161	25V	7	A1	b4	5.41g-27ø-9h			YN 2861
162	25V	3	A1	b8	5.45g			NK-869
163	25V	8	B2	b3	5.51g-29ø-8h			YN 2862
164	26	8	B1	c1	5.45g	dot in obv. l. field		NK-870
165	26v	8	B2	c1	5.53g-28ø-12h			Erevan 15402/18
166	27	1	A1	b7	5.66g-27.33ø-12h			Erevan 15399/15
167	27	1	A1	b7	5.47g-26ø-1h			YN 2722
168	27	1	A1	b7	5.33g-27.2ø-9h			Erevan 15398/14
169	27	2	A1	b5	5.17g			M24
170	27	2	A1	b7	5.43g-27ø-12h			AN Coll.
171	27	2	A1	b7	5.38g			NJ-1231
172	27	2	A1	b7	5.26g-27ø-6h			AN Coll.
173	27	2	A1	b7	5.24g-28ø-7h			Erevan 18778/4
174	27	2	A1	b7	5.62g-27.5ø-2h			Erevan 15400/16
175	27	2	A1	b7	5.62g-27ø-3h			AC&B18-92
176	27	3	A1	b7	5.53g-28ø-12h			Erevan 15397/13
177	27	2	A1	b7	5.51g-26.5ø-1h			AN Coll.
178	27	2	A1	b7	5.38g-27.4ø-3h			Erevan 15401/17
179	27	2	A1	b7	5.64g-28ø-10h			AN Coll.
180	27	8	A1	b7	5.46g-26ø			AC&B 19-84
181	27				5.57g-27ø			AC&B 11C-447
182	27				5.44g-26ø			AC&B12E-373
183	27				5.36g-27ø			AC&B11C-448
184	27				5.35g			KK CCA-27
185	27				5.20g-27ø			AC&B15-25
186	27				4.65g			KK CCA-27
187	27V	2	A1	b7	5.55g-28ø-3h			YN 4129

No.	CCA ACV	Obv. style	Rev. lion	Field mark	Metrological Data wt.-diam.-die axis	AR%	Comments/Source
II. ՀԵՒՈՆ ԹՊՐ ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ/VIIa. ԿԱՐՈՂՈՒԹԵՆ ԱՍՏՈՒԾՈՑ							
188.	27V	2	A1	b7	5.46g-28ø-1h		YN 5605
189	27V	2	A1	b7	5.45g-28ø-3h		YN 2857
190.	28	3	A2	e5	5.57g-27.4ø-5h		Erevan 15410/26
191	28	3	A2	e5	5.43g	dot in obv. l. field	M16
192.	28	5	A3	e5	5.55g		NK-871
193	28	5	A3	e5	5.12g-28ø-6h		Erevan 18778/3
194	28	8	B1	e5	5.48g-29ø-7h		YN 5606
195	28V	4	A2	e4	5.55g-27ø-1h		Erevan 15409/25
196.	28V	5	A2	e3	5.55g-28ø-3h		YN 5607
197	29V	4	A2	e3	5.51g		M13
198	30V	2	A1	f1	5.31g-28ø-7h		Erevan 18778/10
199.	30V	8	B2	f2	5.23g	dot in obv. l. field	CS 4-699
200	32V	2	A1	c3	5.24g-26.3ø-2h		Erevan 18778/7
201	32	2	A2	b5	5.03g-27.3ø-1h		Erevan 18778/9
202	271	10	A1	b4	5.23g-28ø-2h		AN Coll.
203	271	10	A1	---	5.52g	92.82% AR	Sib-M1/M1
204.	271	10	A2	---	5.50g-29.3ø-5h		Erevan 15411/27
205	271	10	A2	---	5.31g-28ø		CNG 36-731, AC&B 18-94
206	271	10	B2	---	5.59g		CNG 51-773
207	271	10	B2	---	5.54g		M03
208.	271	10	B2	---	5.30g		NK-866
209	271	10	C	---	5.41g		M04
210	271	10	C	---	5.40g		JS-491
211.	271	10	C	---	5.30g		CS 4-700
212.	271	10	C	e1	5.46g		MM-770
213	271	10	C	e1	5.34g-24ø-6h		AN Coll.
214					5.81g		M15
215					5.66g		M43
216					5.65g		M47
217					5.65g		M18
218					5.65g		M22
219					5.62g		M36
220					5.61g	93.59% AR	Sib-M2/M31
221					5.58g		M38
222					5.57g		M54
223					5.57g		M56
224					5.56g		M32
225					5.54g		M46
226					5.52g		M30
227					5.51g		M49
228					5.49g		M23
229					5.49g		M50
230					5.48g		M21

No.	CCA ACV	Obv. style	Rev. lion	Field mark	Metrological Data wt.-diam.-die axis	AR%	Comments/Source

II. ՀԱՅԻՆ ԹԳՐ ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ/VIIa. ԿԱՐՈՂՈՒԹԵՐՆ ԱՍՏՈՒԾՈՑ

231					5.47g		M44
232					5.47g		M45
233					5.47g		M53
234					5.46g		M55
235					5.45g		M14
236					5.44g		M25
237					5.43g		M27
238					5.40g		M39
239					5.39g	94.19% AR	Sib-M3
240					5.38g		M28
241					5.38g		M42
242					5.31g		M26
243					5.29g		M19
244					5.29g		M35
245					5.13g		M51

III. ՀԱՅԻՆ ԹԱԳԱԽՈՐ ՀԱՅՈՑ/VI. ԿԱՐՈՂՈՒԹԵՐՆ ԱՍՏՈՒԾՈՑ

246	269	8	B1	a2	5.49g-28ø-2h		CNG 36-726, AN Coll.
247	34	8	B2	a2	5.30g		CNG 46-718

III. ՀԱՅԻՆ ԹԱԳԱԽՈՐ ՀԱՅՈՑ/VIIa. ԿԱՐՈՂՈՒԹԵՐՆ ԱՍՏՈՒԾՈՑ

248	34V	8	B2	d1	5.46g-29ø-3h		Erevan 15416/32
249	35	8	A1	a3	5.41g	dot in obv. l. field	CNG 46-719
250	269	8	B1	b2	5.37g		CNG 36-725
251	35V	8	B2	c2	5.44g-27ø-3h		YN 2970
252	35V	8	B2	c2	5.43g-26ø-12h	dot in rev. r. field	CNG 69-1927, AN Coll.
253					5.49g		M11
254					5.34g		M12

IV. ՀԱՅԻՆ ԹԱԳԱԽՈՐ ՀԱՅՈՑ/VI. ԿԱՐՈՂՈՒԹԵՐՆ ԱՍՏՈՒԾՈՑ

255	34V	5	B2	a2	5.47g-27ø-2h		YN 5608

Crowned lion right, holding a cross

I. ՀԱՅԻՆ ԹԱԳԱԽՈՐ ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ/Va. ԿԱՐՈՂՈՒԹԵԱՄԲՆ ԱՍՏՈՒԾՈՑ

256	16	6	R	h1	5.55g		NK-863
257	16	6	R	h1	5.49g		MM-767

Crowned lion walking left

I. ՀԱՅԻՆ ԹԱԳԱԽՈՐ ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ/Va. ԿԱՐՈՂՈՒԹԵԱՄԲՆ ԱՍՏՈՒԾՈՑ

258	36	1	W	---	5.80g		MAC-11
259	36	1	W	---	5.58g		CS 4-701, FS 22-444
260	36	1	W	---	5.57g-27ø-9h		CNG 36-729, YN 5177

No.	CCA ACV	Obv. style	Rev. lion	Field mark	Metrological Data wt.-diam.-dle axis	AR%	Comments/Source

Crowned lion left, holding a cross (Newly discovered coins in 2005)

Obverse and reverse circular inscription has blundered and corrupted letters of

+ԼԵՒՈՍ ՔՈՒՍՍՍՍՍՅԵՄՅՈՅ/ԿԱՐՈՂԻՐԸ ԱՍՈՌԻՈՅ (c/f 01)

+ԼԵՒՈՂ ԳՐԱՍԵՍՅՈՅ/ԿԱՐՈՂԻՐԸ ԱՍՈՌԻՈՅ (c/f 03)

but follows the format of the most common double tram circular inscription

+ԼԵՒՈՆ ԲԳՐ ԱՄԵՆԱՅԻ ԽԱՅԴ/ԿԱՐՈՂԻՐԸ ԱՍՈՌԻՈՅ

c/f01.	2	B2	b4?		Rauch 75 D 1063
c/f02.	2	A2	b1?		Rauch 75 D 1064
c/f03.	2	A2	g1?		Rauch 75 D 1065
c/f04.	2	A2	g1?		Rauch 75 D 1066
c/f05.	2	A2	c4?		Rauch 75 D 1067
c/f06.	2	A2	g1?	6.21g	Rauch 76 D 863
c/f07.	2	A2	b4?	6.48g	Rauch 76 D 864
c/f08.	2	A2	c4?	6.22g	Rauch 76 D 865
c/f09.	2	A2	c4?		L.V. e-mail
c/f10.	2	A2	g1?	6.30g-27ø-5h	dark patina, AN Coll.
c/f11.	3	A2	g1?	6.50g-26ø-5h	light patina, AN Coll.

ANALYSIS

Inscription Analysis

Two basic requirements were utilized to include double trams in Table 1, weight and legend. If the information given us did not include the weight, the coin was excluded from our catalogue and analysis. The weight was essential for this analysis. The legends were important for the purpose of grouping the coins. If the weight was known and somehow it was indicated what type legend was inscribed on the coin, we opted not to exclude from our Table 1. Based on the works of Bedoukian¹⁶ and Metcalf,¹⁷ and various numismatic literature at our disposal, we estimate that there are nearly 500 double trams extant.

A total of 260 double trams have been catalogued in Table 1. Five of these coins (Nos. 256-260), are "crowned lion right" and "crowned lion walking left." Both varieties have complete legends on both sides, I/Va. These varieties are the great rarities of the double tram series. Therefore, our discussion is primarily aimed at "crowned lion left, holding cross" design. Once again it should be emphasized that there are other double trams in addition to the ones catalogued in Table 1, and the only reason they are excluded from our analysis is either lack of metrological data or they were not available to us.

¹⁶ Bedoukian's "The Double Tram Series of Levon I of Cilician Armenia" study includes Metcalf double tram hoards, Poladian Daphne hoard, Bedoukian hoard, and from various museums and private collectors.

¹⁷ Metcalf's "Double Trams of Levon I of Cilician Armenia" study includes the Patrick Finn hoard and the Carl Subak hoard.

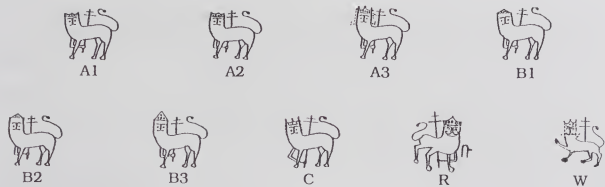

Fig. 2. *Levon I double tram reverse lion patterns*

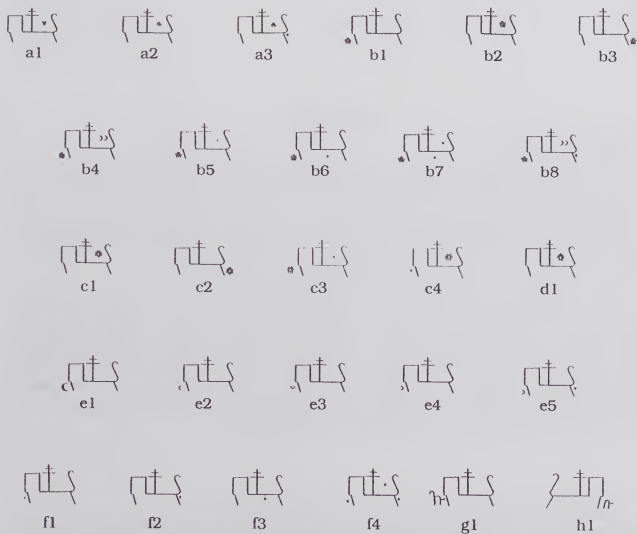

Fig. 3. *Levon I double tram reverse field marks relative to the lion*

Coins having a complete legend on both sides I/Va, (no abbreviation), are the most scarce variety (12 examples of 260 catalogued). Then we have coins with legends I/Vb, I/VI, and I/VIIa, 19 pieces, again very scarce varieties. All coins listed under obverse legend I seem to be, on the average, 0.017 g or 0.31% heavier than the average weight of 260 coins, an extremely minor point.

Most of the double trams seem to have the word “takavor” (king in Armenian) abbreviated with three letters “tkr” (king), legend II. Table 1 lists 214 pieces or 82.3% double trams with “tkr” abbreviation. Obviously their metrological data sets the standard for the double tram series. Obverse legend II is linked with reverse legends Va and VIa as the scarce variety. Legends II/VIIa (Nos. 40 to 245), 79.2% of the coins, constitute the bulk of double trams with most common obverse reverse legends. In legend III the word “amenayn” (of all) is deleted. Only ten coins are grouped under these legends, III/VI. On one of these coins the king’s name is engraved “Leon” (No. 255) instead of “Levon.” Their weights and diameters seem to be normal.

Stylistic Analysis

Double trams of King Levon I have a uniform obverse design but have numerous variations in obverse style.

King’s crown, vestments, cross, fleur-de-lys, footstool and feet constitute the criteria for our obverse stylistic classification which, basically falls into ten varieties. See Fig. 1 (Plate 4), *Levon I double tram obverse style patterns*. In each one of these ten varieties certain elements of the design are different and fairly conspicuous. For example on No. 1 the style has refined features. No. 2 has a perpendicular fleur-de-lys and a small cross. No. 3 has a large cross and both the cross and fleur-de-lys are leaning toward the king’s body which dominates the space; also, the globus cruciger sits in his right hand and the fingers are closed around it. In No. 4 and 5, king’s feet are pointed outside but in No. 4 the king is slender, where as in No. 5 king’s body dominates the space. Nos. 6 and 7 have a small cross and different shape but narrow fleur-de-lys, and both feet barely can be seen, no footstool. No. 8 has a very distinguished looking fleur-de-lys and both feet are pointed outside; also, king’s right hand fingers are opened like a scissor and holds the globus cruciger. No. 9 has an oval shaped globe below the cross. In No. 10 the king is wearing a very distinctive looking and completely different vestments; also, observe the king’s left hand fingers holding fleur-de-lys.

The reverse stylistic classification of double trams is more objective, the style of lion’s crown and the position of lion’s head, the position of the cross and the relative location of field marks. See Fig. 2, *Levon I double tram reverse lion patterns* and Fig. 3, *Levon I double tram reverse field marks relative to the lion*.

There are numerous field marks, as can be seen from Fig. 3. Some of these field marks consist of trefoils, cinquefoils, rosettes, dots, crescents, monograms resembling combination of capital Armenian letter “R” (Ր) and lower case “h.” They can be found in one or more positions relative to the lion. Combinations of different field marks are common, such as crescent to the left together with a dot to the right, or cinquefoil to the left and two crescents above, etc. It is worthy mentioning that some of these field marks and monograms have been noticed on half double trams and trams, though sparingly due to the lack of space. These could be some kind of control marks by die-cutters or a system of accounting used by the mint masters. Also, some of these field marks can be seen on the coins of succeeding Roupinian kings.

The exact meaning of these field marks remains unknown. Historical sources make no mention of the mint activities in Cilician Armenia.

The great rarities of double trams seem to have more uniform obverse-reverse styles and reverse field mark combinations. Group I/VIIa has nine different obverse-reverse style and reverse field mark combinations; the largest group, II/VIIa legends, has more than fifty. It seems larger groups have more stylistic variations and their combinations.

Table 2. *Metrological data of Levon I double tram weights*

Values	Weights				Grand Total (260 coins)
	I/V, VI, VII (31 coins)	II/V, VI, VII (214 coins)	III, IV/VI, VII (10 coins)	Total (255 coins)	
Mode	5.47g 5.51g 5.54g 5.55g	5.55g	5.49g		5.55
Median	5.47g	5.45g	5.43g 5.44g		5.46
Mean	5.44g	5.42g	5.42g	5.42g	5.42g

Obviously, there may be other obverse and reverse varieties unknown to us. Based on the examples catalogued in this paper, the presented variations are the major stylistic groupings. One could try to make an analysis of anvil and punch dies and create very precise and numerous additional varieties of obverse and reverse style patterns. Studies perhaps similar to what were undertaken by Bedoukian and Metcalf, even though their sources of subject coins were limited compared to material catalogued here. A similar study, an exact combination of Bedoukian and Metcalf works, could easily double the size of this paper and distract the study from its present objective. Furthermore, hoards catalogued by Bedoukian¹⁸ and Metcalf¹⁹ have not been presented in totality because of our classification requirements. Also, to present a die study good photographs of all coins are required, something which is not possible after three decades. Since the aim of this paper is metrological analysis, a more detailed stylistic classification is not attempted here.

Metrology

Generally sale and auction catalogues publish the weights of double trams but not the diameters. Since the sale catalogue illustrations are of actual size, dealers see no need to publish diameters. This could be one reason why the coins that have their weights recorded are 260 pieces, and those with diameter measurement, 145. However, a published picture may not have an exact one to one ratio, during printing the catalogue, the size of camera ready page may change. Reported weights are comparatively more accurate than the one to one pic-

¹⁸ See above, note 16.

¹⁹ See above, note 17.

ture ratio. Here, the accuracy of a measured weight is limited by the calibration and tolerance of measuring instrument and the skill of measuring technician (human error).

Coins catalogued in Table 1, have their mode readings for all of the coins as 5.55 g, median reading as 5.46 g, and the average for most of the coins is 5.42g. If we include all of the coins catalogued in the averaging process, again, the mean weight for 260 double trams is 5.42 grams.

Table 3. *Metrological data of Levon I double tram diameters*

Values	Diameters				
	I/V,VI,VII (11 coins)	II/V,VI,VII (128 coins)	III,IV/VI,VII (5 coins)	Total (144 coins)	Grand Total (145 coins)
Mode	27mm	27mm	27mm		
Median	27.3mm	27.3mm 27.4mm	27mm		
Mean	27.29mm	27.40mm	27.40mm	27.39mm	27.39mm

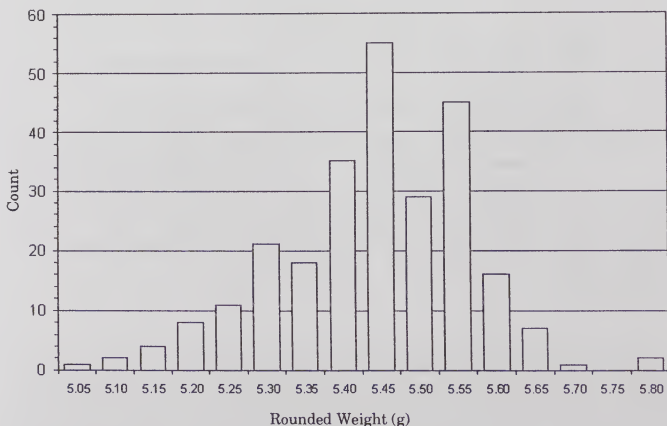

Chart 1. *Double tram weight histogram*

One double tram is broken and few others are either chipped, clipped, or damaged. These 5 lowest reading pieces do not belong with the remaining 255. Hence, the average for the remaining 255 is 5.44 grams. Based on our calculations the (SD) standard deviation is 0.13 g (2SD = 0.25 g, 3SD = 0.38 g). Of the 255 double trams, the distribution is somewhat normal. 175 of the weights (68.6%) lie within 1SD of the mean. Another 68 weights (for a total of 95.3%) lie within 2SD. Another 11 weights (99.6% total) lie within 3SD. A single piece lies outside 3SD (the lightest piece, which may also be an outlier and possibly should be excluded along with the other 5 pieces). The calculated coefficient of variation for 255 double trams is 2.39%. That means that the double tram weights fall within a very tight range, as indicated by the coefficient of variation (Chart 1, *Double tram weight histogram*).

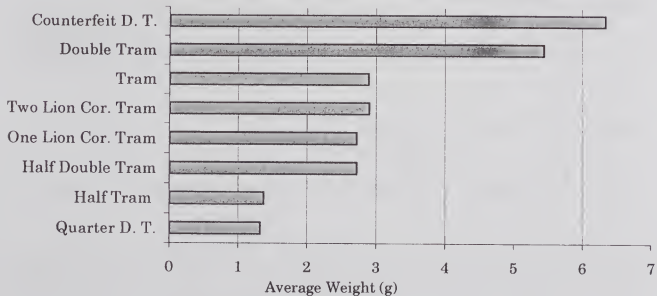

Chart 2. Comparative weight representation of Levon I silver coin types

Table 4. Weights and number of coins used to calculate the averages²⁰

Coins	Quarter Double Tram	Half Tram	Half Double Tram	Tram	Double Tram	One Lion Coronation Tram	Two Lion Coronation Tram	c/f Double Tram
Average value	1.32g	1.37g	2.72g	2.89g	5.42g	2.72g	2.90g	6.34g
Number of coins used to calculate the averages	3	24	77	401	260	8	57	5

²⁰ Average value calculations of quarter double tram, half tram, half double tram, and one and two lion coronation trams are based on author's collection, coins listed in the Bedoukian's CCA corpus, and coins catalogued in the Zoubov collection. For the Zoubov coins refer to Margo-Lena Garabedian, "B. V. Zoubov's Roupenian Coin Collection," *Armenian Numismatic Journal*, Series I, Vol. XXVIII (Sept. 2002), No. 3, pp. 67-84 (in Armenian). For trams see Y. T. Nercessian, "Tram Hoards of Levon I," *Armenian Numismatic Studies* (Los Angeles, 2000), pp. 243-275, reprinted from *Armenian Numismatic Journal*, Series I, Vol. XIX (1993), No. 1, pp. 3-24 where the average weight of 401 trams is 2.89 grams. Also see Bedoukian, CCA, p. 112, Graph II, where the average weight of 161 trams is 2.88 grams.

This data corroborates Bedoukian's metrological data which is given only for five examples.²¹ It should be noted that in our Table 1, the lightest double tram weighs 4.50 grams and the heaviest, 5.81 grams. If we ignore the five very low weights, the range is from 5.03 grams to 5.81 grams. Chart 2 (and Table 4) comparatively represents Levon I quarter double tram and half tram, half double tram and tram, one and two lion coronation trams, double tram, and counterfeit double tram. It is very interesting to note that, the weights of quarter double tram and half tram are very close to each other; half double tram (2.712 g) and one lion coronation tram (2.721 g) are extremely close to each other; two lion coronation tram (2.90 g) and two lion regular tram (2.89 g) are extremely close to each other. The extremely close weights of these contemporary²² coins within the same weight range and also the above noted coefficient of variation indicate that the mint workers of Armenia exercised and kept the weight of their coins within an extremely tight tolerance, something that they had to maintain in order to expedite international trade through their seaports.²³

Die axis orientations of Armenian coins are irregular. Stylistic and metrological analysis would not derive any value from this analysis.

The diameters seem to be quite uniform. The mode reading for most of the coins is 27 mm, the median reading for most of the coins is 27.3 to 27.4 mm, the average for most of the coins is 27.40 mm and for 145 double trams the average diameter is 27.39 mm.

Observations Newly Discovered Double Trams (2005)

So far eleven examples of these newly surfaced coins are known to us. As mentioned earlier, they look suspicious to a person who has handled hundreds of Levon I double trams. Inherently, these "new double trams" possess some features which offer grounds for very serious concern.²⁴

1. The style of lettering does not match the high epigraphical quality of genuine double trams, half double trams, coronation trams and finally two-lion trams struck by Levon I. One only needs to compare with the double tram photographic illustrations in the plates.
2. The circular inscriptions on both sides of each "new" coin is full of blundered and corrupted letters and field marks. Compare the legends of new coins and genuine coins illustrated in the plates.
3. The style of obverse and reverse are poor imitations: crowns, fleur-de-lys, field marks and field letters. Compare the fleur-de-lys, cinquefoils, rosettes, crowns of king and

²¹ Bedoukian, CCA, p. 120 of 1963 edition. In the 1962 and 1978 editions (p. 109), there is a typographical error which has been corrected in the Armenian edition printed in 1963 (low 5.36 g, high 5.55 g, average 5.46 g).

²² In 1196 when Levon was promised a crown by Emperor Henry VI, he assumed the title of king. Armenian historians also attest to this. Levon started striking his one-lion silver coinage. For his anointment as king, Levon received also a second crown from Alexius III. Then Levon started striking his two-lion coin series. See Paul Z. Bedoukian, "The Single Lion Coronation Coins of Levon I," *Selected Numismatic Studies II* (Los Angeles, 2003), pp. 99-107, reprinted from *Journal of the Society of Armenian Studies*, Vol. 2 (1985-1986), pp. 97-105; also, "A Large Hoard of Coronation Trams of Levon I," SNS (II), pp. 302-317, reprinted from *Handes Amsorya*, Vol. XC (Jan.-Dec. 1976), Nos. 1-12, pp. 409-440; Y. T. Nercessian, "Coinage of the Barony of Cilician Armenia," *Armenian Numismatic Journal*, Series I, Vol. XXVII (June 2001), No. 2, pp. 33-55.

²³ Levon's regular silver coins, known as trams, were accepted in international markets on equal footing with the Islamic dirhams because of their size, weight, and silver content.

²⁴ When the coins were posted on the internet, a few collectors brought to the attention of the auction house that the weight is very excessive for a genuine double tram. Since then, double tram weights have been eliminated from the dealer web site and never published in the auction catalogue.

lion, and pellets of "new" coins with those of genuine pieces. For example, on most double trams the head of the lion and the cross on the back of the lion are not ninety degrees vertical. On all of these "new" coins both of them are perfectly vertical.

4. We know the weights of only five pieces of "new double trams" purchased by California collectors (average of five = 6.342 g, range 6.21 g, 6.22 g, 6.30 g, 6.48g, and 6.50 g). All of them seem to have the same common feature; they seem to be extremely heavy. Based on data obtained from Chart 1, *Double tram weight histogram*, the 6.21 g lowest weight of these counterfeits, is 0.39 g above the 3SD range (exactly 6SD above the mean); the 6.50 g heaviest is 0.68 g above the 3SD range (more than 8SD above the mean).

The above histogram indicates that 99.6% of double trams are within 3SD range (554 out of 555). Table 2 comparative representation bar chart displays that the workers controlled the weights of the coins struck in their mint extremely tightly. Now suddenly, 800 years later for the first time, these "new double trams" surfaced in international markets, with 8SD above the mean value of double trams.

In the late twelfth century, if the international trading community had heard about excessively heavy double trams 15% to 20% (lowest 14.6%, average 17%, heaviest 19.95%), there would be a run on the double trams and immediately they would disappear from the market.²⁵ This writer does not think that the mint workers of Tarsus or Sis (wherever the silver alloys were prepared) were technically incompetent to make such a major blunder. In fact 5.42 g (or 5.44 g) average weight for the double tram, when you consider 2.89 g average weight for the tram, is a very good choice and would prevent the merchants hoarding it and melting it down for its silver bullion content.²⁶ Even without that, because of economic reality, King Levon I discontinued striking the double trams or silver coins twice the weight of the standard tram.

Table 5. *Dies of counterfeit double trams*

Die	c/f 01	c/f 02	c/f 03	c/f 04	c/f 05	c/f 06	c/f 07	c/f 08	c/f 09	c/f 10	c/f 11
Anvil	A1	A1	A1	A3	A2	A4	A4	A2	A1	A3	A5
Punch	P1	P2	P3	P4	P5	P3	P1	P5	P2	P4	P4

²⁵ Estimating the number of coins per die is a controversial subject. However, in simplified terms we would like to impress on our readers in terms of modern standards and present (2006) market value. Some numismatists have proposed various figures ranging from c. 2,000 to 78,000 for one obverse die (F. de Callatay, "Calculating Ancient Coin Production: Seeking a Balance," *Numismatic Chronicle*, Vol. 155 (1995), pp. 289-311; W. W. Esty and G. F. Carter, "The Distribution of the Numbers of Coins Struck by Dies," *American Journal of Numismatics*, Second series, Vols. 3-4 (1992), pp. 165-186).

Bedoukian analyzed 167 double trams and concluded that his hoards had 46 anvil dies and 74 punch dies (see above, note 1). If assumed 25,000 double trams per anvil die, this will yield (46x25,000) 1,150,000 pieces of coins. If each double tram had one gram of excess silver (weighing 6.44 grams instead of 5.44 grams), it would have close to \$500,000 worth excess monetary value in addition to the face value of the currency.

²⁶ See above, note 23.

To defend the authenticity of these “new double trams” one could argue and present the following points.

1. All coins are struck and look very sharp as if in mint state. There is no cast piece.
2. All known eleven pieces seem to share ten dies, five anvil and five punch dies (see Table 5. *Dies of counterfeit double trams*). Why would a forger waste his engraving talent and make ten dies to strike eleven pieces of double trams?
3. A few of the examples seem to have mediocre workmanship, poor strike, and quite a bit off-center. Why would a forger manufacture only a handful examples and a few of them in mediocre condition? Why not counterfeit rare Greek or Roman coins? Comparatively, Greek or Roman coins have more collectors, hence a bigger market and would “earn” more money, each one in thousands of dollars rather than a double tram which would sell only in hundreds.

Conclusion

Regardless of arguments in favor of the authenticity, especially the number of dies engraved, of these newly discovered double trams, based on our observations and analysis, our conclusion is that these new double trams cannot be genuine. Most likely the forger engraved several dies and manufactured numerous examples of these counterfeit double trams. It gives us great pain to see that collectors waste their hard-earned money on modern forgeries. and encourage counterfeiting. It would not surprise us if many of these forgeries are being held back from the market for future sales.²⁷

ABBREVIATIONS

- AC&B—Y. T. Nercessian, *Armenian Coins and Books* [AC&B], *Bulletin* 9 (1979), 10 (1980), 11 (1985), 12 (1986), 13 (1989), 15 (1991), 17 (1994), 18 (1996), 19 (1998), 20 (2001), 21 (2001), Pico Rivera, CA.
- ACV—Y. T. Nercessian, *Armenian Coins and Their Values* [ACV]. Los Angeles: Armenian Numismatic Society, *Special Publication*, No. 8, 1995.
- AD—Spink & Son, Ltd. “Ancient and Medieval Coins from the Collection of Professor Asbed Donabedian (1923-1993),” *Coin Auction 102: Ancient, Foreign and English Coins and Commemorative Medals*. London: March 1994, pp. 12-32.
- AN—Armen Nercissiantz Coll.
- CCA—Paul Z. Bedoukian, *Coinage of Cilician Armenia* (New York, 1962; Vienna, 1963; revised edition, Danbury, Connecticut, 1979).
- CNG—Classical Numismatic Group, Inc. *Auction* 27 (Sept. 29, 1993), 36 (Dec. 5-6, 1995), 46 (June 24, 1998), 51 (Sept. 15, 1999), 58 (Sept. 19, 2001), 61 (Sept. 25, 2002), 69 (June 8, 2005), Lancaster, Pennsylvania
- CS—Credit Suisse, *Auction 4: Important Ancient & Mediaeval Coins Including an Armenian & Judaeae Collection*. Berne: 3 December 1985.

²⁷ I would like to extend my thanks to Ruben Vardanyan and Armine Zohrabian of the Numismatics Section of the History Museum of Armenia, Erevan, for sending me a list and a complete set of photographs of their holdings; also, Sarkis Kilimdgyan and Armen Nercissians for their participation in this study and placing their collections and photographs of their double trams at my disposal for this study.

- Demirjian—T. Demirjian, Catalogue II (1974), V (1976), VI (1977), Riverdale, New York.
- EJ—"Numismatic Collection of Emil [Edward] Joseph," Y. T. Nercessian, *Auction I: Mail Bid Auction*. Pico Rivera, CA: 2 May 1997.
- Erevan—History Museum of Armenia, Erevan.
- FS—Sternberg, Frank. *Auktion XXII*. Zurich: November, 1989.
- Hirsch—Gerhard Hirsch Nachfolger, *Auktion 161: Münzen und Medaillen Antiken* (Munich, February 1989, September 1989, May 1990).
- JS—Sotheby's. *The John J. Slocum Collection of Coins of the Crusades*. London: 6-7 March, 1997.
- M—D. M. Metcalf, "Double Trams of Levon I of Cilician Armenia," *Spink Numismatic Circular*, Vol. LXXXII (May and June 1974), Nos. 5 and 6, pp. 186-188 and 235-237, illus.
- MA—"Armenian Coin Auction of Dr. Mesrop Abgarians," Y. T. Nercessian, *Auction III: Mail Bid Auction*. Pico Rivera, CA: 2 June 1998.
- MAC—Paul Z. Bedoukian, *Medieval Armenian Coins*. Paris: 1971, reprinted from *Revue des Études Arméniennes*, New Series, Vol. VIII (1971), pp. 365-431; also in SNS [I], pp. 191-268.
- Mitchiner—Michael Mitchiner, *Oriental Coins and Their Values; The World of Islam*. London: Hawkins Publications, 1977.
- MM12—Auctiones AG. *Auktion 12: Münzen der antike, des mittellalters und der neuzeit*. Basel: 29-30 September 1981.
- NJ—Peus, Busso. *Auktion, Katalog 340: Sammlung Nicholas V. Jamgochian*. Frankfurt: November 1994.
- NK—E. Bourgey, *Numismatique Collection N. K.: Monnaies Byzantines, Barbares, Orient Latin, Arméniennes* (Paris, 1992). E. Bourgey, *Numismatique Collection N. K.: Monnaies Byzantines, Barbares, Orient Latin, Arméniennes* (Paris, 1992).
- PB—Paul Z. Bedoukian Coll.
- Pegasi—*Pegasi Autions XIV* (Apr. 11, 2006), Ann Arbor, MI.
- Rauch—Rauch, *Münzenauktion 75, Teil II* (May 6-7, 2005); 76 (Oct. 17-18, 2005), Vienna, Austria.
- Sib—Fr. Clement Sibilian, *Classification of Roupenian Coins* (Vienna, 1892), (in Armenian).
- SNS [I]—Paul Z. Bedoukian, *Selected Numismatic Studies [I]* (Los Angeles, 1981).
- Woodhead—P. Woodhead, "Two Small Armenian Hoard Groups," *Spink Numismatic Circular*, Vol. XCV (May 1987), No. 4, pp. 107-109, Nos. 1 (3238) and 2 (3239), illus.
- YN—Y. T. Nercessian Coll.

ՋԱՓԱԳԻՏԱԿԱՆ ՎԵՐԼՈՒԾՈՒՄ ԼԵՒՈՆ Ա-Ի ԵՐԿԻՐԱՄՆԵՐՈՒՆ

[Ամփոփում]

Վերջերս (2005 թ.) Լևոն Ա թագաւորին (1196-1219) վերադրուած որոշ երկղրամներ յայտնաբերուեցան, որոնք կը վաճառուին իբրեւ հարազատ դրամներ Ասոնք ունին երկու յատկանշական առանձնայատկութիւններ՝ տարօրինակ, խեղաղլւրուած և հայերէնի նմանող անյարիր տառեր ու չափազանց բարձր կշիռ: Արտաքին երևոյթով թէ՛ն կեղծ չեն երևիր, սակայն՝ խորհրդաւոր ու կասկածոտ:

Յարզ մեծաքանակ երկղրամներ և ասոնց զրամագիտերը ուսումնասիրող միայն երկու յօդուածները գրուած են: Մին Դոկտ. Դ. Մ. Մէթքալֆի կողմէ, միւսը՝ Դոկտ. Զ. Պտուկեանի կողմէ: Առաջինը, ոճի վերլուծման վերագրուած է, ունի դասաւորուած 60 երկղրամներուն մեծամասնութեան կշիռները, բայց ոչ խորագրութիւնները: Երկրորդը, կաղապարներու ուսումնասիրութեան վերագրուած է, ունի բոլոր 167 կտոր երկղրամներուն չըջագրութիւնները, բայց ոչ կշիռները: Ասոնցմէ անկախ, գոյութիւն ունի Պտուկեանի Կիլիկեան Հայաստանի զրամահատութեան նուիրուած վիթխարի բանասիրութիւնը (1962, 1963, 1979), ուր քօփուսին միայն տասնմէկ երկղրամներուն կշիռները տրուած են:

Երկղրամներուն նուիրուած Մէթքալֆի և Պտուկեանի յօդուածներուն հրատարակուելէն ի վեր բազմաթիւ երկղրամներ յայտնաբերուած են, ասոնց մէկ մասը ծախուած՝ վաճառքի ու աճուրդի կատարուածն են մէջ: Բարերախտարար այս ցուցակներուն կարեւոր մէկ մասը հրատարակած են երկղրամներուն ծանրութիւնները: Ըստ մեր հայեցողութեան, կարիքը կայ ուսումնասիրելու և վերլուծելու Լևոն Ա-ի երկղրամներուն չափագիտութիւնը ինչպէս նաև չըջագրութիւնները:

Երկղրամներու դասաւորման համար անհրաժեշտ եղած է նախ զանոնք խմբաւորել ըստ իրենց երեսներուն ու կոնակներուն չըջագրութեանց ու ոճերուն:

Մեզի ծանօթ երկղրամներէն 260 կտորը կարելի եղած է դասաւորել Աղիւսակ 1-ին մէջ: Ասոնց միջին կշիռն է 5.425 գրամ, տրամագիծը՝ 27.39 մմ:

Հոս տեղին է շեշտել, թէ գոյութիւն ունեցող բոլոր երկղրամներուն հաշուեկշիռը շատ աւելի բարձր է (թերեւ 500-ի մօտ), քան հոս ընծայուածը: Ցուցակագրութեանէն դուրս մնացած են բոլոր երկղրամները, որոնց կշիռը անծանօթ էր, ինչպէս նաև բոլոր այլ երկղրամները, որոնց մասին մեզի տեղեկութիւն չէ հասած:

Վերջերս յայտնաբերուած երկղրամներէն մեզի ծանօթ են տասնմէկ օրինակներ, ու ասոնց միայն հինգին կշիռները (միջին 6.342գ) մատչելի են: Թէև այս տասնմէկ զրամները զարնուած են տասը կաղապարներով, սակայն չըջագրութեանց ոճերը, կոպիտ սխալները, այլապէս ու հայերէնի նմանող անյարի տառերն ու չըջագրութիւնները, ինչպէս նաև 15-էն 20 առ հարիւր բարձր կշիռները մեզ կը մղեն եզրակացնելու, թէ 2005 թուականին եւրոպական ու համացանցային կայքի մը միջոցով միջազգային շուկայ իջած այս երկղրամները հարազատ չեն, այլ՝ կեղծ երկղրամներ: Ձեռք բացառել այն հաւանականութիւնը, թէ այս կաղապարներով արտադրուած կեղծիքներուն մի մասը տակաւին ներկայիս շուկայ իջած էր լիւսի:

ARMENIAN NUMISMATIC LITERATURE

15 ARMENIAN OBSERVER. Commemorative Coins on 1600th Anniversary. *Armenian Observer*, Vol. XXXVI (5 April 2006), No. 18, p. 5.
See abstract of No. 1059.

16 Garabedian, M-L E. Review of *Silver Coinage of the Artaxiad Dynasty of Armenia*, Nor Gyank, Vol. XXVIII (8 June 2006), No. 26, pp. 3 and 39. In Armenian.

17 IRITS'IAN, Narine. Hay anvani dramaget Eghia Nersēsianē 75 tarekan ē [Renowned Armenian Numismatist Yeghia Nercessian is 75 Years Old] - *Հայ անվանի դրամագետ Եղիա Ներսեսյանը 75 տարեկան է, գրեց՝ Նարինե Իրեցյան*. Ayb→Fe, Vol. IV (17-23 February 2006), p. 7. In Armenian.

18 MUGHALIAN, Gevorg. Hayastani dramakan t'ogharkumnerē [The Monetary Issues of Armenia] - *Հայաստանի դրամական քողարկումները, կազմող՝ Գևորգ Մուղալյան*. Yerevan: Central bank of the Republic of Armenia, 2005, 126 pp., illus. In Armenian.

The introductory presentation includes the coins of Sophene, Artaxiad dynasty of Armenia, and Cilician Armenia; bank notes of Transcaucasian Commissariat, Republic of Armenia (1918), Socialist Soviet Republic of Armenia, Federation of Socialist Soviet Republics of Transcaucasia, and Transcaucasian Socialist Soviet republic; the commemorative coins issued as common currency of USSR relating to Armenia. The issues of the 1991 Republic of Armenia include bank notes issued from 1993 to 1995 and 1998-2003, and commemorative bank notes; the metallic coins issued as currency include coins issued in 1994, and from 2003 to 2004, and commemorative metallic coins used in currency; the commemorative coins with nominal face value include the coins issued from 1994 to 2005 (each year). The information for bank notes, currency and commemorative gold and silver coins includes the metrological data, mintage, and where produced. YTN

Ներածական ներկայացումը կը պարունակէ Մոփքի, Արտաշէսեան Հարստութեան և Հակական Կիլիկիոյ դրամները. Անդրկովկասեան Կոմիտարիատի, Հայաստանի Հանրապետութեան (1918), Հայաստանի Սոցիալիստական Խորհրդային Հանրապետութեան, Անդրկովկասեան Սոցիալիստական Խորհրդային Հանրապետութիւնների Ֆեդերատիւ Միութեան և Անդրկովկասեան Սոցիալիստական Ֆեդերատիւ Խորհրդային Հանրապետութեան թղթադրամները. նաև Հայաստանի նուիրուած Խորհրդային Միութեան թողարկումները. 1991-ի Հայաստանի Հանրապետութեան թողարկումները կը պարունակեն 1993-1995, 1998-2003 թուականներու թղթադրամները և յորելիանական թղթադրամները. 1994-ի, 2003-2004 թուականներու մետաղադրամներու շարքը և յորելիանական ու յիշատակային մետաղադրամներու թողարկումները. յուշադրամներ որոնք ունին անուանական արժէքներ կը պարունակեն դրամներ թողարկուած 1994-2005 իւրաքանչիւր տարի: Տրուած տեղեկութիւնը թղթադրամներու, ոսկի ու արծաթ ու հասարակ թողարկումներու մասին կը պարունակեն չափադիտական տուեալներ, տպաքանակ, և ուր արտադրուած ըլլալը: ԵԹՆ

19 NOYAN TAPAN. Sahak Partewi ew Vramshapuh ark'ayin nuiruat hushadramner [Commemorative Coins Dedicated to Sahak Partev and King Vramshapuh] - *Սահակ Պարթևի և Վրամշապուհ արքային նուիրուած յուշադրամներ*. Asbarez, Vol. 98 (Friday, 31 March 2006), No. 12,681, p. 4, illus. In Armenian.

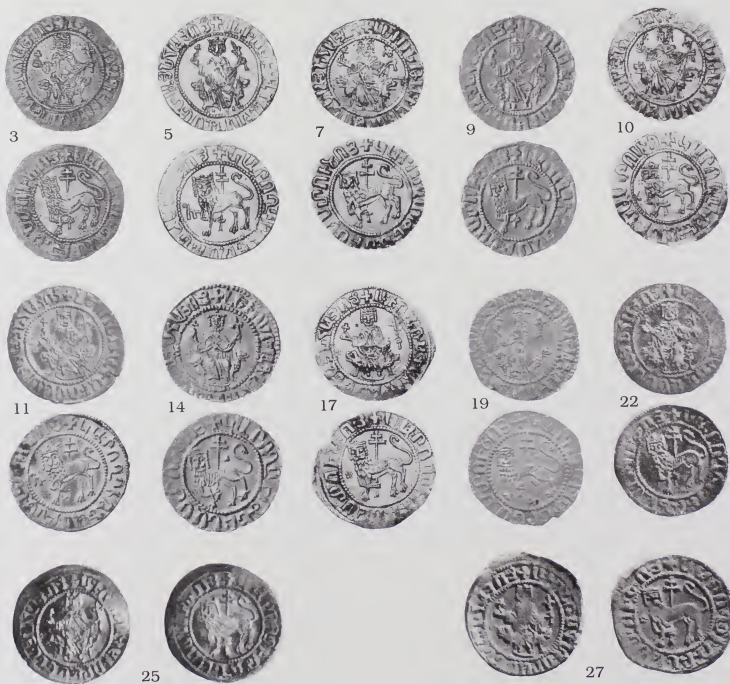
The Central Bank of Armenia placed in circulation two new commemorative silver coins dedicated to the discovery of Mesrobian alphabet's 1600th anniversary. The obverses display the coat of arms of the Republic of Armenia and the nominal value, "100 drams" in Armenian. The reverses depict Sahak Partev and King Vramshapuh. Also, reverses of both of them are engraved "1600th anniversary" in Armenian. Quantity 500. Designer Vardan Vardanian. YTN

Հայաստանի Կեդրոնական դրամատունը շրջանառութեան մէջ դրած է երկու նոր յուշադրամներ, նուիրուած՝ Մեսրոպեան գիրերու գիւտին 1600-ամեակին: Դիմերեսներուն վրայ պատկերուած է Հայաստանի Հանրապետութեան զինանշանը և անուանական արժէքը՝ «100 դրամ»: Դրամներու ետին դրուագուած է Սահակ Պարթև և Վրամշապուհ արքան: Նաև եկուքին ալ ետին քանդակուած են «1600 ամեակ»: Տպաքանակ 500: Հեղինակ՝ Վարդան Վարդանեան: ԵԹՆ

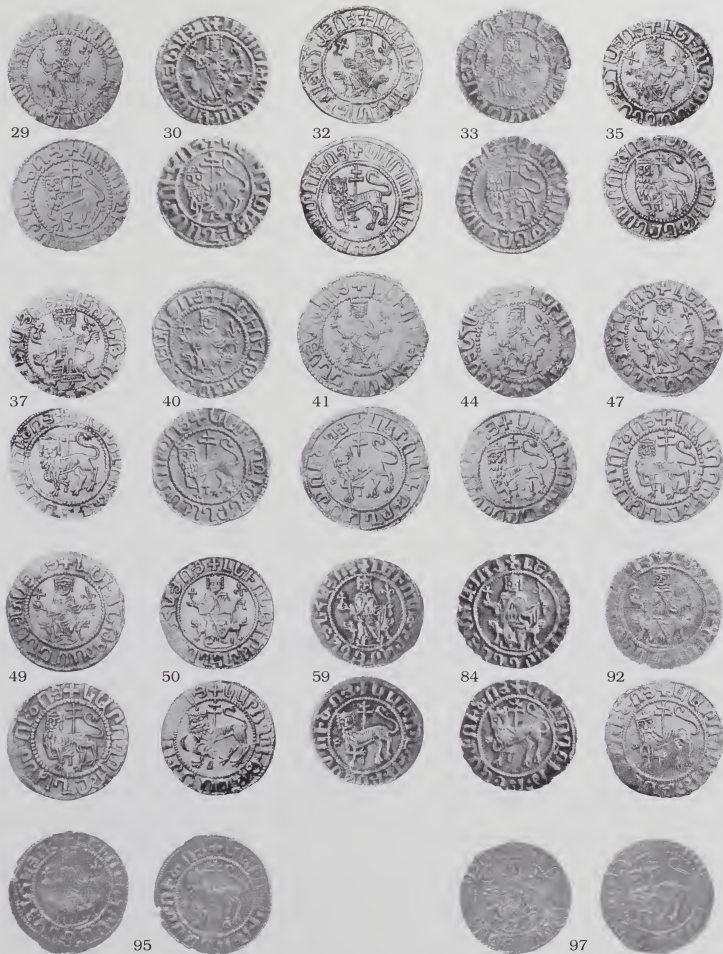
20 SARYAN, Levon. Review of *Armenian Monetary Units*, under the title of "History of the Dram," by L. A. Saryan, *Ararat*, Vol. 44 (Fall 2005), No. 184, pp. 65-66.

Fig. 1. *Levon I double tram obverse style patterns*

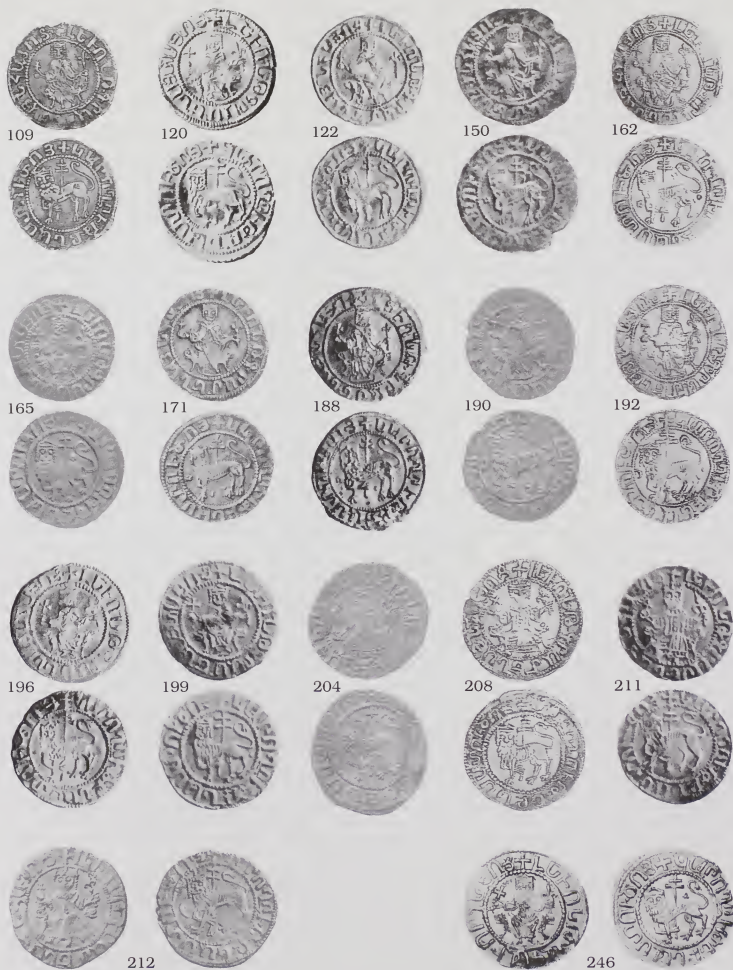

Y. T. Nercessian, Metrological analysis of Levon I double trams

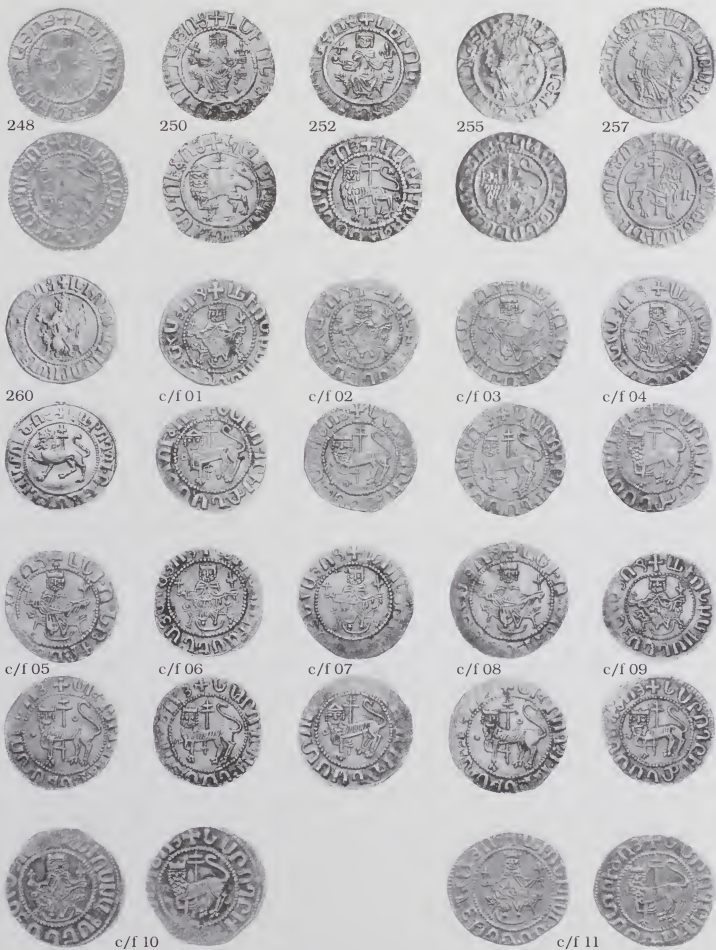

Y. T. Nercessian, Metrological analysis of Levon I double trams

Y. T. Nercessian, Metrological analysis of Levon I double trams

Y. T. Nercessian, Metrological analysis of Levon I double trams

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԴՐԱՄԱԿԱՆ ԹՈՂԱՐԿՈՒՄՆԵՐԸ, կազմող՝ Գէորգ Մուղալեան: Երևան, Հայաստանի Հանրապետության Կենտրոնական Բանկ, 2005, խաւաքարտէ կողք, գունաւոր նկարներ, 128 էջ:

Ողջունելի և զովասանքի արժանի է Հայասանի Հանրապետության Կենտրոնական Բանկի կողմից երևանում հրատարակուած «Հայաստանի դրամական թողարկումները» 128 էջանոց գիրքը, որը կազմել է Գէորգ Մուղալեանը:

Գրքի կարևոր արժանիքներից մէկը այն է, որ տալիս է մասնագիտական ճշգրիտ տեղեկութիւններ: Գրքում համառոտակի շարադրուած է հայոց դրամագիտութեան պատմութիւնը, գրքի երկրորդ մասում (էջ 19–120) պատմական աժէքաւոր տուեալներ են տրուած 1993–2005 տարիներին ժամանակաշրջանում Հայաստանի Հանրապետութեան թողարկումներին: Ամբողջական պատկերացում տալով, թէ ինչպէ՞ս է ստեղծուել անկախ Հանրապետութեան դրամային արժույթները: Թղթադրամների և նրանց թողարկումների մանրամասնութիւնները, նրանց նմուշները, յօդերանական թղթադրամները իրենց յատկանիշներով: Որից յետոյ, մանրակրկիտ տեղեկութիւններ մետաղադրամների և յորէնական յիշատակային մետաղադրամների մասին:

Գրքի երկրորդ էջում գրուած է, որ գիրքը

«նախատեսուած է բանկային գործ ուսումնասիրողների և բանկային ոլորտում աշխատողների, ինչպէս նաև հանրութեան լայն շրջանակների համար»:

Գիրքի պատկերները գունաւոր են, տպագրուած են նաև գրաֆիկ տուեալներ: Անկասկած մեր խստապահանջ ընթերցողներին այս փոքրիկ գիրք-տեղեկատուն չի բաւարարելու: Բայց և այնպէս այս գրքի հրատարակումը անհրաժեշտ էր այսօր: Գրքում գետեղուած պատմական արժէքաւոր տեղեկութիւնները, ուղեցոյց են լինելու մի շարք դրամագէտներին, հաւաքողներին և հետաքրքրասէրների համար:

Գրքի ներածութեան մէջ, գիրքը կազմողները գովելի երախտագիտութեամբ յիշում են օտար և հայ դրամագէտներին և նրանց կատարած արժէքաւոր ուսումնասիրութիւնները: Ինձ համար, շատ հաճելի էր կարդալ հետեւեալ գնահատականը:

«Առստձնապէս պէտք է նշել 1971 թուականին ստեղծուած Լոս Անջելոսի «Հայ Դրամագիտական Ընկերակցութեան» (Armenian Numismatic Society) դերը հայ դրամագիտութեան պարզացման և հոգևոր արժէքների պահպանման ու տարածման գործում: Անգնահատելի են Ընկերակցութեան անդամների կողմից կատարուած արդիւններն ու ուսումնասիրութիւնները հայ դրամագիտութեան ասպարէզում: Կարողանալով իր շուրջը հաւաքել աշխարհի մեր հայրենակից դրամագէտներին Ընկերակցութիւնը շարունակում է թողարկել հայագիտութեան ասպարէզում միակ «Հայ Դրամագիտական Հանդէսը»: (էջ 4–5)

«Հայաստանի Հանրապետության Կենտրոնական Բանկ»-ի հրատարակութիւնը այս գիրքը տպել է 300 տպաքանակով: Գիրքը կազմողներին շնորհաւորում եմ, այս յաջողակ ձեռնարկի համար:

ՅԱԿՈԲ ԻՇԽԱՆԵԱՆ

ARMENIAN NUMISMATIC LITERATURE

- 21 SARYAN, LEVON A. Rare Armenian Metallic Tokens from the Tokatlian Hotel and Restaurant in Constantinople, by L. A. Saryan. *Milwaukee Numismatic News*, (April 2006), pp.4-6, illus.

Three metallic trade tokens of Meguerditch Tokatlian Hotel and Restaurant in Constantinople are described. 1) "1" nominal value, circular 25 mm diameter, 4.04 grams; 2) "5" nominal value, octagonal 25 mm diameter, 5.35 grams; 3) "10" nominal value, circular 20 mm diameter, 2.57 grams. Historical and explanatory details about Arenian metallic tokens are given. YTN

Նկարագրուած են 4. Պոլսոյ Մկրտիչ Թոքաթլիեանի հիւրանոցին ու ճաշարանին երեք ժետոնները: 1) «1» անուանական արժէքով, շրջանակաձև 25 մմ տրամագիծ, 4.04 գրամ. 2) «5» անուանական արժէքով, ութանկյուն 25 մմ տրամագիծ, 5.35 գրամ. 3) «10» անուանական արժէքով, շրջանակաձև 20 մմ տրամագիծ, 2.57 գրամ: Նաև տրուած է պատմական ու պաշտարական տեղեկութիւն մետաղեայ ժետոններու մասին: ԵԹՆ

- 22 VARDANYAN, Ruben E and VARDANYAN, Karen. Artashisean pghndzē dramneri norayayt khmber [Newly Discovered Groups of Artaxiad Copper Coins] - Արտաշէսեան պղնձէ դրամների նորայայտ խմբեր, գրեցին՝ Ռուբէն Վարդանեան և Կարէն Վարդանեան. *Handes Amsorya*, Vol. CXVIII (2005), Nos. 1-12, pp. 75-120, 2 pls. and 2 Aramaic inscription tables. In Armenian.

Small module copper coins are described. These newly discovered coins have been found in Armenia (on the ancient coin market), assigned to the Artaxiad dynasty of Armenia, and divided into four different groups. I) King's head right, bearded, wearing five-pointed Armenian tiara, diademed; on the reverse, dog, standing right; 16 pieces, 1-2 grams, 10-12 mm. II) King's bust right, bearded, wearing five-pointed Armenian tiara, diademed; on the reverse, eagle, standing left, 12 pieces, 1-2 grams, 9-13 mm. III) King's bust rights, bearded, wearing three or more pointed Armenian tiara, diademed; on the reverse, bee, 17 pieces, 1-3 grams, 12-14 mm. IV) King's bust left, bearded, wearing five-pointed Armenian tiara; on the reverse, profile right, diademed, 20 pieces, 1-4.55 grams, 14-18 mm. The authors discuss the inscriptions engraved on these newly found and very poorly preserved copper coins, and try to read the legends engraved in Aramaic letters. They consider very probable that the newly found coins could belong to kings Artaxias II or Tigranes III and Tigranes IV. Based on the various data, they propose that the attribution to King Artaxias II is more likely. YTN

Նկարագրուած են փոքրածաւալ պղնձեայ դրամներ: Այս նորայայտ դրամները գտնուած են Հայաստանի մէջ (հին դրամներու շուկան), տրուած Արտաշէսեան հարստութեան, և բաժնուած են չորս տարբեր խումբերու: I) Արքային գլուխը դէպի աջ, մօրուսաւոր, հինգ սրածայր զագաթ ունեցող հայկական խոյրով, ասպառջով. ետին՝ շուն դէպի աջ կանգնած. 16 կտոր, 1-2 գրամ, 10-12 մմ: II) Արքային կիսանդրին դէպի աջ, մօրուսաւոր, հինգ սրածայր զագաթ ունեցող հայկական խոյրով, ասպառջով. ետին՝ արծիւ դէպի ձախ կանգնած. 12 կտոր, 1-2 գրամ, 9-13 մմ: III) Արքային կիսանդրին դէպի աջ, մօրուսաւոր, երեք կամ աւելի սրածայր զագաթ ունեցող հայկական խոյրով, ասպառջով. ետին՝ մեղու. 17 կտոր, 1-3 գրամ, 12-14 մմ: IV) Արքային կիսանդրին դէպի ձախ, մօրուսաւոր, հինգ սրածայր զագաթ ունեցող հայկական խոյրով. ետին՝ կիսադէմ գլուխ դէպի աջ, ասպառջով. 20 կտոր, 1-4.55 գրամ, 14-18 մմ: Հեղինակները կը քննարկեն ու կը վերլուծեն այս նորայայտ և վատօրէն պահպանուած պղնձեայ դրամներուն վրայի տառաձևերը և կը փնտնան վերծանել արամէական տառերով քանդակուած խորագրութիւնները: Անոնք չստ հնարաւոր կը նկատեն, որ այս նորայայտ դրամները կարելի է վերագրել Արտաշէս Բ, կամ Տիգրան Գ և Տիգրան Դ արքաներուն: Հիմնուած զանազան տուեալներուն վրայ, կ'առաջարկեն որ աւելի հաւանական է դրամներուն Արտաշէս Բ արքային վերագրելը: ԵԹՆ

Y. T. NERCESSIAN

Specialist in Armenian Coins and Books
8511 Beverly Park Place, Pico Rivera, CA 90660-1920, U.S.A.

Fixed Price List 29

2006

COINS

Tigranes II (95-56 B.C.), silver coins

1. Tetradrachm. Obv.: Bust of Tigranes draped r. wearing five-pointed Armenian tiara. Rev.: Tyche of Antioch. Monograms ΔH/A, o. ACV 31, CAA 17, Nercessian Silver A1-P9b, 15.40g-26mm-12h, VF+ \$1800

Copper coins

2. Heracles. Obv.: Bust of Tigranes draped r. wearing five-pointed Armenian tiara. Rev.: Heracles. ACV 66, CAA 101, 4.31-19g-11h, VF+ \$150

3. —. Heracles, ACV 69, CAA 101V, 4.21g-20mm-11h, VF+ SOLD

4. —. Heracles, ACV 69, CAA 100, 4.29g-17mm-12h, -VF/F \$100

5. —. Heracles, ACV 70, CAA 100, 3.66-18mm-12h, F+ \$100

6. —. Nike, ACV 78, CAA 114, 4.89g-19mm-12h, nice dark patina, F/VG \$60

7. —. Nike, ACV 86, CAA 119, 3.35-15mm-12h, F+/VG \$75

8. —. Cornucopia, ACV 96, CAA 105V, 3.24g-14mm-11h, nice dark patina, -VF \$125

ROMAN COINS RELATING TO ARMENIA

9. Nero, hemidrachm (A.D. 98-118). Rev.:

Trajan stng l, Armenia std. flanked by Euphrates and Tigris. Bed 24, RIC 642, 25.64g-33g-6h. Legend [ARMENIA ET] MESOPOTAMIA... -VF \$500

10. Trajan, sestertius (A.D. 161-180). Rev.: Armenia std. l. in mournful attitude. Bed 406V, RIC 80, AR17 mm, 2.96 g. Legend includes ARMEN. VF+ \$500

11. Marcus Aurelius, denarius (A.D. 161-180). Rev.: Armenia std. l. in mournful attitude. Bed 406V, RIC 80, AR 3.61g-17.5g-6h Legend includes ARMEN. VF+ \$600

12. — Similar to No. 11. Bed 406V, RIC 80, AR 3.38-18g-6h Legend includes ARMEN. VF+ \$300

13. — Similar to No. 11. Bed 406V, RIC 80, AR 2.96g-17g-6h Legend includes ARMEN. VF+ \$225

14. — Similar to No. 11. Bed 406V, RIC 80, AR 3.22g-17mm-6h. Legend includes ARMEN. VF/-VF \$175

15. — Similar to No. 11. Bed 406V, RIC 81, AR 2.45g-17mm-12h. Leg. includes ARMEN. -VF \$100

16. Lucius Verus, As (A.D. 161-169). Rev.: Armenia std. l. in mournful attitude. Leg. includes ARMEN. Bed 270V, RIC 1365, 11.30g-26g-12h. VF/-EF \$600

CILICIAN ARMENIAN COINS

Levon I (1198-1219), silver coins

17. Half double tram. Cinquefoil in l. field. ACV 274V, CCA 54V, 2.47-21mm-9h, -VF \$35

18. —. ACV 270V, CCA 55, 2.79g-21g-3hVF SOLD

Levon I (1198-1219), copper coins

19. Tank. ACV 302V, CCA 696, 5.48-27g, VF \$35

20. —. ACV 311V, CCA 718V, 6.62g-27g, VF \$30

Hetoum I (1226-1270), silver coins

21. Hetoum-Zabel Tram. ACV 334V, CCA 910V, 2.96g-22mm-7h, VF soil deposit SOLD

22. —. ACV 337, CCA 958, 2.93g-21mm, VF \$50

23. —. ACV 339V, CCA 990V, 2.85g-20g, 11h F+/-VF \$25

24. —. ACV 339V, CCA 994, 2.75g-20g-3h, VF \$40

25. —. ACV 337V, CCA 1035, 2.83g-21g-11h, soil deposit, VF \$25

26. —. ACV 339V, CCA 1061V, 2.98g-21g-6h, -VF \$30

27. —. ACV 343V, CCA 1223V, 3.04-22g-1h, F+ \$20

28. —. ACV 343V, CCA 1246, 2.45-22g-11h soil deposit, -VF \$18

29. —. ACV 343V, CCA 1253, 2.68g-21g-5h, -VF \$25

30. —. ACV 344V, CCA 1266, 2.66g-22g-4h, -VF \$25

31. —. ACV 344V, CCA 1268, 2.81g-22g-6h, -VF \$25

32. —. ACV 344V, CCA 1270, 2.86g-21g-2h, no cross and no star, F+/-VF \$25

33. —. ACV 344V, CCA 1271, 2.77g-21g-10h, F+ \$18

34. —. ACV 344V, CCA 1271, 2.65g-23g-10h, F+ \$15

35. —. ACV 344V, CCA 1272, 2.75g-21g-9h, -VF \$25

36. —. ACV 344V, CCA 1273, 2.88g-21g-7h, F+ \$18

37. Hetoum I tanks. ACV 352V, CCA 1317, 6.18g-22mm-7h, VF+ \$30

38. —. ACV 352V, CCA 1303, 8.66g-29g-6h, VF \$20

39. —. ACV 356V, CCA 1327v, 7.00-29g-5h, AYAS mint (AIAS) VF \$40

40. Equestrian Kardez. ACV 359V, CCA 1372, 4.95g-24g-1h, -F/VF+ \$20

41. —. ACV 359V, CCA 1373, 5.05-26g-1h, VF \$30

42. Kardez King seated on a bench-like throne. ACV 364V, CCA 1402, 4.66g-23g-9h, -VF/VF \$20

43. —. ACV364v, CCA1415v, 4.81g-24g-3h, -VF/F \$15

44. Levon II (1270-1289), Trams. ACV 371V, CCA 1446, 2.17g-20g-9h, flan crack, F \$25

45. Kardez. ACV 387, CCA 1540, 4.70-25mm-6h, black patina, -VF \$15

46. —. ACV 387V, CCA 1540V, 5.07g-24mm-3h, black patina. -VF/VF \$15

47. —. ACV387v, CCA1544, 3.34g-23g-5h, F+/VG+ \$25

48. —. ACV 387v, CCA 1544v, 3.79-23g-1h, -F/F \$20

49. —. ACV387V, CCA1558V, 4.36g-23mm-12h, VG+/F+ \$15

50. —. ACV 392V, CCA 1571V, 3.00g-22mm-8h, F/-F \$15

Hetoum II (1289-1305), king seated copper coins

51. Kardez. ACV400v, CCA1635v, 3.99g-21mm-8h, F\$15

52. —. ACV401V, CCA1640V, 2.31g-22mm-1h, F \$15

53. —. ACV 401V, CCA 1641V, 2.87g-20mm, F \$20

54. —. ACV 400V, CCA 1647V, 2.77g-21mm, F \$15

55. —. ACV 400V, CCA 1648V, 3.73g-20mm, F \$15

56. Kardeztes. Three coins, ACV 400V, CCA 1622V-47V, average grade about F	\$35
57. Kardeztes. Three coins, ACV 400-401V, CCA 1625V-48V, average grade F	\$40
Smpad (1296-1298), copper coins	
58. Pogh. ACV 412V, CCA 1685, 1.61g-18mm, F	\$30
59. —. ACV 413V, CCA 1700, 1.41g-19mm, F+/F	\$30
60. —. ACV 412V, CCA 1715a, 1.98g-18mm, F+	\$50
61. —. ACV 412V, CCA 1717, 2.05g-19mm, F+	\$50
Levon III (1301-1307), copper coins	
62. Kardez. ACV 432S, CCA 1829S, 3.20g-21mm, F+/VG	\$15
Oshin (1308-1320), silver coins	
63. Pogh. ACV449V, CCA1942V, 1.15g-17mm-11h, F	\$20
Levon IV (1320-1342), silver coins	
64. Takvorin o/s in Arabic. ACV 456, 2.36g, F	\$25
65. — o/s in Arabic. ACV 456, 2.21g-20mmø, F	\$25
66. — o/s in Arabic. ACV 456, 2.28g-21mmø, F	\$25
Levon IV (1320-1342), copper coins	
67. Pogh. YN LIV 24, 1.32g-17mmø, VG+	\$18
68. —. YN LIV 38, 1.15g-18mmø, VG+	\$18
69. —. YN LIV 63V, 1.55g-16mmø, -F	\$25
70. —. ACV462V, CCA2006V, 1.39g-17mm-11h, VF/-VF\$50	
71. —. ACV465V, CCA2015V, 1.37g-16mm-5h, VG+	\$18
72. —. ACV465V, CCA2017V, 0.99g-18mm-3h, VG+	\$18
73. —. ACV466V, CCA2019V, 1.72g-16mm-6h, -F	\$25
74. —. ACV465V, CCA2021V, 1.22 g-16mm-1h, F+	\$30
75. —. YN LIV 45, 1.29g-15mmø-12h, VG+	\$18
76. —. YN LIV 54, 1.21g-17mmø-10h, VG+	\$18
77. Poghs. 3 coins. Avg. grade VG to VG+	\$40
78. Poghs. 5 coins. Avg. grade VG to VG+	\$70
Gosdantin III (1344-1363), copper coins	
79. Pogh. ACV480V, CCA2121V, 0.99g-18mm-1h, VG+\$40	
Gosdantin IV (1365-1373), silver coins	
80. Takvorin ACV492S, CCA2188S, 1.46g-19mm, VG\$20	
81. —. ACV 492S, CCA 2188S, 1.18g-19mm-6h, VG	\$20
82. —. ACV 494S, CCA 2216S, 1.48g-20mm-6h, VG+/F\$35	
Levon V (1374-1375), copper coin	
83. Poghs. ACV 506, CCA 2243, 0.73g-15mm-10h, VF	\$75
84. —. ACV 506V, CCA 2243V, 0.67g-16mm-6h, F/-F	\$40

CRUSADER COINS—CYPRUS

85. Henry II (1310-24), billon denier. Obv.: Lion of Cyprus. Rev.: Cross. 0.46g-17mm-5h. Metcalf 727, MPS.66c. Toned -VF	\$30
86. —. Billon denier. Obv.: Lion of Cyprus. Rev.: Cross. 0.55g-16mm-5h. Metcalf 727, MPS.66c. Toned F	\$20

USSR COINS relating to ARMENIA (1989-90)

87. Armenian earthquake coin, 3 rubles cupro-nickel, prooflike, 1989, display case	\$15
88. — as before, UNC	\$5
89. Matenadaran, 5 r. cupro-nickel, proof, 1990.	
a. With government mint display package	\$25
b. With mint plastic envelope (sealed)	\$22
90. Matenadaran coin as before, UNC, 1990	\$10
91. 1000 yr Christianity in Russia, 3 5-r. coins	\$50
USSR Bonds (1936-1953)	
92. 10 rubles, 1936, black, tan. EF	\$25

REPUBLIC OF ARMENIA

93. Anahit, 25000 dram, 900 k. GOLD. UNC	\$200
94. Apricot coin, 25 dram, AR proof	\$55
95. Sardarapat Battle, 25 dram, AR proof.	\$65
96. David of Sasun coin, 25 dr., AR proof.	\$50
97. Garni coin, 25 dram, AR proof.	\$50
98. Jakharak coin, 1000 dram, AR proof.	\$50
99. Artsakh coin, 25 dram, AR proof.	\$80
100. United Nations, 100 dram, AR proof	\$55
101. 32nd Chess Olymp., 100 dram, AR proof.	\$40
102. 32nd Chess Olymp., 100 dram, AR proof	\$55
103. Bagramian, Marshal. 100 dram, AR proof	\$40
104. National Assembly, 500 dram, AR prf. 5oz	\$195
105. Artaxiad Dynasty, 500 dram, AR prf. 5oz	\$165
106. Arsacid Dynasty, 500 dram, AR prf. 5 oz	\$165
107. Cilician Armenia, 500 dram, AR prf. 5 oz	\$165
108. Bagratid Dynasty, 500 dram, AR prf. 5 oz	\$165
Cupronickel coins (1996-1997)	
109. 32nd Chess Olympiad, 100 dram, Proof.	\$10
110. 32nd Chess Olympiad, 100 dram, UNC	\$2
111. Charents, 100 dram, UNC	\$2
Aluminum coin set (1994)	
112. 10, 20, or 50 luma, UNC, each piece	\$1
113. 1, 3, 5, or 10 dram, UNC, each piece	\$1
Bank notes (1993-4)	
114. 10, 25, or 50 dram, UNC each banknote	\$1
115. 100 dram, Ser. ՂԱ or ՂԲ, UNC.	\$2
116. 200 dram, Ser. ԵԱ, UNC	\$4
117. 500 dram, Ser. ԶԱ or ԶԲ, UNC.	\$10
118. 1000 dram, Ser. ԹԱ, UNC	\$15
119. 5000 dram, Ser. ԽԱ, UNC	\$30
Bonds (1993)	
120. 500 r., obligation bonds (1993) UNC	\$16
121. 1000 r., oblig. bonds (1993) UNC	\$17
Pin (tricolor-red, blue, orange)	
122. Flag of Rep. of Arm. Lapel pin.	\$2
Medal (951-1003) anniver. commemoration	
123. Grigor Narekatsi medal, AR proof 5 oz.	\$135
124. Armenian ornamental brass work, door knob. 38x42 mm, spiral broken, nice patina	\$80
Medals and Key Chains	
XN1. Komitas medal, rev. 3 cranes [1966]	\$35
XN2. 75th anniv. of Arm. Church in USA, Æ	\$35
XN3. Armenia-Los Angeles, Garni Æ	\$8
XN4. Armenia-Los Angeles, Etchmiadzin Æ	\$8
XN5. Armenia-Los Angeles, Zvartnots Æ	\$8
XN6. Armenia-LA, Yerevan's Arm. Mem. Mon. Æ	\$8
XN7. Armenia-Los Angeles David of Sassoun Æ	\$8
XN8. Armenia-Los Angeles Government House	\$8
XN9. Set of 6 Armenia-Los Angeles medals Æ	\$40
XN10. Fresno Numism. Scty./David of Sassoun Æ	\$8
XN11. Levon V of Cilician Armenia Æ	\$30
XN12. Key chain, Tigranes II coin replica	\$5

Shipping extra. Please add \$5 for US shipping and \$1.5 for each additional item. Foreign orders, for registration add \$8 to the US cost of shipping. All prices are in US dollars and SUBJECT TO CHANGE WITHOUT NOTICE. MINIMUM ORDER \$25. California residents please add 8.25% sales tax. Phone 562-695-0380. e-mail ArmNumSoc@aol.com October 2006

Y. T. NERCESSIAN

Specialist in Armenian Coins and Books

8511 Beverly Park Place, Pico Rivera, CA 90660-1920, U.S.A.

Fixed Price List 30

2006

Numismatic Books

- N1. BEDOUKIAN, Paul Z.,** *Coinage of Cilician Armenia*. New York: American Numismatic Society, NNM 147, 1962, xxxi, 494 pp., 48 pls., 1 map, plus blank sheet inserts in the corpus next to every other sheet (@ 150 sheets), to record unpublished coin varieties. Bound for the author. One of a kind book. (ArmNS) \$150
- N2. BEDOUKIAN, Paul Z.,** *Coinage of Cilician Armenia - Կիլիկիան ձայաստանի դրամները*, Vienna, 496 pp., 48 pls., 128 pp. text in Armenian, corpus and plates in English \$50
- N3. BEDOUKIAN, Paul Z.,** *Medieval Armenian Coins*, 69 pp., 10 pls. \$50
- N4. BEDOUKIAN, Paul Z.,** *Armenian Coins and Medals: An Exhibition from the Collection of Dr. Paul Z. Bedoukian*. 1971, 24 pp., bilingual in Armenian and English. Card covers. \$2
- N5. BURNETT, A.,** *Coins*. 1990, 64 pp., 44 illus., card covers. \$5
- N6. DURST, Sanford J.** *Contemporary World Gold Coins*, 102 pp., cloth \$5
- N7. Handes Amorsya**. 1970, Nos. 1-3. Includes articles by Bedoukian and Sekoulian \$4
- N8. -- Nos. 4-6.** Includes articles by Bedoukian and Sekoulian \$4
- N9. --Nos. 7-9.** Includes an article by Sekoulian \$2
- N10. Handes Amorsya**. 1972, Nos. 1-3. Includes an article by Sekoulian \$3
- N11. --Nos. 4-6.** Includes articles by Bedoukian and Sekoulian \$4
- N12. --Nos. 7-9.** Includes an article by Sekoulian \$3
- N13. LANGLOIS, Victor.** *Numismatique de l'Arménie au moyen âge*, reprint, cl. \$30
- N14. MKRTCHIAN, K. H.** *Armenian Monetary Units - Հայոց դրամական միավորներ*, 88 pp., 16 pls. Bilingual in Armenian and English \$10
- N15. SEKOULIAN, Au.** *Coinage of Gosdantin III to Levon V in Vienna Mekhitarist Museum - Վիեննայի Միքիթարիստական թանգարանի կոստանդին Գ.-Լևոն Ե. դրամները*, 90 pp., 7 pls. \$15
- N16. SEKOULIAN, Au.** *Numismatic Studies: Hetoum II, Levon III, and Oshin - Դրամագիտական պրպատմանը Հեթում Բ., Լևոն Գ. և Օշին*, 102 pp., 9 pls. \$15
- N17. SIBILIAN, Clement.** *Classification of Roupenian Coins - Դասավորություն Բուքենեան դրամոց*, XVI+88+31 pp. original text, reprinted 6 pls., illus., cloth bound, gold print on spine. Only three copies left. OUT OF PRINT \$85
- N18. VASMER, Richard.** *Chronicle der arabischen Statthalter von Armenien unter den Abbasiden, von*

assaffach biz zur Krönung Aschot I, 750-887, 118, pp., soft covers \$20

Miscellaneous Armenology Books

- A1. BARSAMIAN, Khajag.** *A Pastoral Letter* \$2
- A2. POSTAJIAN, Torkom.,** *The Armenian Church and the Others*. 2005, 220 pp, numerous illus. in color, cloth. For orders contact the author, 1315 Cedar Court Rd., Glendale, CA 91207. It is a work of art and labor of love. Any donation accepted or \$25
- A3. Same as A2.** In Armenian. *Հայաստանայց եկեղեցին եւ միսնները, գրեց՝ Թորգոմ Փոսթաճեան*. 240 pp. illus in color, cloth. For orders contact the author, 1315 Cedar Court Rd., Glendale, CA 91207. It is a work of art and labor of love. Any donation accepted or \$20
- A4. SANJIAN, A. K.** *Medieval Armenian Manuscripts at the University of California, Los Angeles*. 1999, 382 pp, 34 pls. cloth \$85
- A5. ԱՅԱՆԹԱՆ, Հ.** *Լիակատար Բերականություն հայոց լեզվի*, 656 էջ, լրիվ, գրծ \$15
- A6. -- Հար Գ.** 1957, 1012 էջ, լրիվ, գրծ \$20
- A7. ԱՌԱՔԵԼՅԱՆ, Վարդ.** *Հայերենի շարահյուսությունը, հատոր Բ*, 467 էջ, լրիվ \$5
- A8. ԴԱՆԻԷԼԵԱՆ, Ժորյոյ.** *Հայ նոր պարբերական մամուլը*, 1967-1981, 184 էջ \$15
- A9. ԻՆԴՈՅԵԱՆ, Հմ.** *Ընդհատ նշումներ*, 180 էջ \$5
- A10. ՅԵՍԱՒԷԼԵԱՆ, Գ.** *Արագածի գագաթին*, 24 էջ \$5
- A11. Պայմար հանդես ազգային, գրական և տնտեսական, 164 էջ, որակաւոր տպագրութիւն \$15**
- A12. Պայմար նոր տարւոյ քացառիկ, 1951, 255 էջ, որակաւոր տպագրութիւն \$15**
- Antiquarian Books**
- B1. Աշխարհագրությունը չորից մասանց աշխարհի.** Ասիոյ, Եւրոպիոյ, Աֆրիկոյ, և Ամերիկոյ. (Վենե-տիկ, 1802), Մասն Բ, Գ հատոր 590 էջ, կզմծ ու շատ լաւ զիճակ \$100
- B2. ԹԵՈԴՈՐԵԱՆ, Սարգիս Վ.** *Յաղագս մարդկային իրաւանց և պարտոց, Փարիզ*, 1858, 151 էջ թղթկզմծ *Չգործածուած* \$8
- B3. ԹՈՌԵԱՆ, Թադէոս.** *Հատրմտիր ընթերցումս՝ ի մատենագրութեանց նախնեաց հանդերձ ծանոթութեամբ (Վիեննա, 1866)*, 551 էջ, կզմծ ու շատ լաւ զիճակ \$75
- B4. ՄԷԼԵՎԻՇԵԱՆ, Գարրիէլ.** *Արդի լեզուագիտութիւնը (Վիեննա, 1903)*, 204 էջ, կզմծ ու ընտիր զիճակ \$30
- B5. Պայմար հանդես ազգային, գրական և տնտեսական, 1930, 164 էջ, որակաւոր տպագրութիւն, խաւաքարտէ կզմծ, լաւ զիճակ \$15**
- B6. Պայմար նոր տարւոյ քացառիկ, 1951, 255 էջ, որակաւոր տպագրութիւն, խաւաքարտէ կզմծ, չափազանց լաւ զիճակ \$15**

B7. ՎԱՐԴԱՆ, Պատմիչ. Պատմություն բարարայ, 1870, 76 էջ, Թիֆլիսյան \$10

Dictionaries and Encyclopedias

D1. *Armenian Encyclopedia-Հայկական սովետական հանրագիտարան*, Yerevan, cloth

Vol. 9, 1983, 720 pp. \$40

Vol. 10, 1984, 736 pp. \$40

Vol. 11, 1985, 720 pp. \$40

Vol. 12, 1986, 751 pp. \$40

Vol. [13] 1987, 688 pp. \$40

Volumes 1 to 12 and supplement [13], a complete set in uncirculated state \$400

D2. *Haigazian Dictionary - Նոր Բաղդիք հայկազ-հան լեզուի*, Vol. I 1140 pp., 1979, Vol. II 1067 pp., 1981, Yerevan reprint, cloth. \$100

D3. *Ժամանակակից հայոց լեզվի բացատրական բառարան*, Բ Հար, Երևան, 1972, 720 էջ, լիթվա \$35

D4. --, Գ. Հար, 1974, 575 էջ \$35

History

H1. *Anthology of Quotations on Arm.*, 131 pp. \$10

H2. APELIAN, Albert S. *The Antiochians*; 312 pp., cloth \$20

H3. *Armenian History of Aintab - Պատմություն Ամթեպի Հայոց*, Vol. III, 1200 pp, 580 illus., cl. \$57

H4. HOVANNISIAN, R. G. *The Republic of Armenia*, Vol. II, 1982, 603 pp., cloth \$50

H5. HOVANNISIAN, R. G. *The Republic of Armenia*, Vols. I (1971, 547 pp.), II (1982, 603 pp.), III (1996, 534 pp.), IV (1996, 496 pp.) \$200

H6. *Martyrdom and Rebirth*, 105 pp. \$10

H7. MATEVOSIAN, Rafayel. *Armenian Coat of Arms-Հայկական զինանշաններ*, 144 p., 78 ills \$6

H8. ROBERTS, J. M. *The World of Greece and Rome*, 128 pp. \$6

H9. TORIGUIAN, Sh. *The Armenian Question and International Law*, 1973, 330 p., cl. \$12

H10. ԱՎԱԳՅԱՆ, Արիգ. Հարավային տեղեր, 412 էջ, \$20

H11. ԳԱԼՅԱՆԱՆ, Կ. Դիրք էլից հայոց, 651 էջ \$20

H12. ԵՂԻՇԷ. վանք վարդանայ և հայոց պատե-րազմին, 194 էջ \$7

H13. Երևանի պետական համալսարան, 324 էջ, \$6

H14. Թեոփանես Խոստովանող, Երևան, 364 էջ, \$16

H15. Յիշատակ միտոնոթիստիկան Ամրիլիսա \$5

H16. ՄԱՆԱՆԴԱՆ, Երկեր, 2, Երևան, 446 էջ \$15

H17. ՄՏԵՓԱՆԵԱՆ, Յ. Հայկական դրոշակներ և զինանշաններ \$3

Literature, Poetry, Novel, Fiction

L1. *Anthology of Quotations on Armenians*, 1967, 131 pp., card cov. Excellent cond. \$10

L2. ԱՆԴՐԵՆԷ, Լեոնիդ. Երկեր, 360 էջ, լիթվա \$3

L3. ԱՆԴՐՈՆԻՎ, Իսհա. Գալլի հետմերթվ և Թիմուր ԳԱՅԴԱՐ. Աֆղանիստանի երկմի տակ, 344 էջ, \$3

L4. ԱՐԱՄԱՆԻ, Վ. Դարպաս, Լուս Ահմեդ, 364 էջ \$15

L5. ԲԱՐԱՆԱՆ, Արմեն. Աղբիւր երգի և Արուստի (բանաստեղծություններ), 211 էջ \$10

L6. ԳԱԼԻՄԻՔԱՆԵԱՆ, Զարուհի. Օրեր և դեմքեր, 417 էջ, լիթվա \$6

L7. ԳԱՐԱԿԷՂՁԵԱՆ, Վ. Կեանքի գուգահեռ, 151 էջ \$6

L8. ԹԵԿԼՐԵԱՆ, Սոհա. Սահանք, 290 էջ, լիթվա \$5

L9. ՀԱՍԱՆ. Անդունդին մեջ, 175 էջ \$2

L10. ՀՈՎՍԵՓՅԱՆ, Թուրք, Ճալիք, 40 էջ \$1

L11. ՅՈՎԱԿԻՄԵԱՆ, Գարեգին, Արագածի գագարից, Նու Երբ, 1941, 24 էջ, Խա. կազմ, շատ լա. վիճ. \$5

L12. ՇԱՀԷՆ, Սեդրակ. Բար Թորոս, 51 էջ \$2

L13. ՄԱՐԳԱՐԻԱՆ, Պ. Հ. Գինեկոլոգիայի ձեռնարկ, 279 էջ, լիթվա \$6

Archaeology, Architecture, Miniature Painting, and Art Albums

Documents of Armenian Architecture 27x27 cm, text in Italian, English, Armenian, card cov.

M1. *Documents of Armenian Architecture*, 27x27 cm, text in Italian, English, Armenian (vol. 23 includes French), card covers.

No. 1, *Haghbat*, 47 pls., 52 pls., 1968..... \$40

No. 9, *Ezerouk*, 76 pls., 26 pls, 1977..... \$40

No. 12, *Ani*, 104 pls., 74 pls., 1984..... \$55

No. 13, *Haghartzin*, 57 pls., 26 pl, 1984..... \$40

No. 14, *Agaghov-Noravank*, 64 p, 28 pl. 1986..... \$40

No. 15, *Kasakh Vanker*, 76 pls., 35 pls..... \$40

No. 16, *Pghni/Arduch*, 76 pls, 44 pls, 1986..... \$40

No. 17, *Gandzasar*, 70 pls., 42 pls, 1987..... \$40

No. 18, *Sevan*, 90 pls., 54 pls., 1987..... \$45

No. 19, *Gharabagh* 110 pls., 54 pl., 1988..... \$45

No. 20, *Sorhul*, 111 pls., 65 pls. 1989..... \$50

No. 23, *Vagharshapat*, 156 pls., 48 pls. 1998..... \$55

M2. DAA Nos. 1 to 23, COMPLETE SET..... \$1000

M3. Case, houses 10 vols. (sold w/10 DAA books) \$10

M4. DAA No. 8, *Aghtamar*, cloth bound ed. \$75

M5. DAA *Achtamar*, German edition, 144 pp., 98 pls., 11 drawings \$60

M6. *The Consecration of a Cathedral* [St. Vartan]. Album. 1969 \$25

M7. DARVISH (Andre Sevrougian), print, 40x60 cm, in cl. a. *Sayat Nova*, *Tamar*; b. *Wedding*; c. *Sayat Nova playing musical inst.*. ea. picture \$25

M8. a, b, c, of above, three of them together..... \$65

M9. ERNEST, Henri, *U.R.S.S.; Bois ceramique bijoux cuir*, 27 loose plates in color, in folder, Paris, 28x37 cm. Excellent preser. \$60

M10. ERNEST, Henri, *U.R.S.S.; Broderies; russes, tartares, armeniennes*, 40 loose plates in color, in folder, Paris, 28x37 cm. Exc. prsr. \$75

M11. *Etchmiadzin Album*, 1981, 80 color pls..... \$10

M12. GRIGORIAN, Artsvin. *Sovremenniaa arkhitektura Armenii*, 18 p, illus, cloth..... \$6

M13. GRIGORIAN, G. *Album*, 46 pls., b/w. cl. cl. \$10

M14. RAND, H., *Arshile Gorky; the Implications of Symbols*, 270 pp, 15 color pls, 147 black and white illus., includes 12 p. chapter on artist's (Vosdanik Manooq Adoian), 22x28 cm, card covers. Retail \$25, discounted to \$12.50

M15. *Weavers, Merchants and Kings; The Inscribed Rugs of Armenia*, 211 pp., 68 pls. \$25

Shipping extra. Please add \$5 for US shipping and \$1.5 for each additional book. Foreign orders, add \$5 to the US shipping costs. All prices are in US dollars and SUBJECT TO CHANGE WITHOUT NOTICE. MINIMUM ORDER \$25. Prepayment is required. California residents please add 8.25% sales tax. Phone 562-695-0380; e-mail ArmNumSoc@aol.com

October 2006

ARMENIAN COIN AUCTIONS, by Y. T. Nercessian. Los Angeles: Armenian Numismatic Society, *Special Publication*, No. 12, 2006, vi + 118 pp. Armenian summary, 8½" x 11" format, card covers, perfect binding, net price \$16.00 + ship. (US \$4; foreign, surface \$7, air mail \$12).

Twenty-one auctions are presented in sixteen reviews. Collections reviewed include the following:

1. The Armenian Coin Auction of [Münzen und Medaillen] Auktion 12 (1981)
2. The Armenian Coin Auction of Credit Suisse (1985)
3. The Armenian Coin Auctions of Gerhard Hirsch 161, 163, 166 (1989-1990)
4. The Armenian Coin Auction of Nadia Kapamadjian Collection (1992)
5. The Armenian Coin Auction of Classical Numismatic Group, Inc. (1993)
6. The Armenian Coin Auction of Prof. Asbed Donabedian Collection (1994)
7. The Armenian Coin Auction of Nicholas V. Jamgochian Collection (1994)
8. The Armenian Coin Auction of the «Araratian» Collection (1995)
9. The Armenian Coin Auction of John J. Slocum Collection (1997)
10. The Armenian Coin Auction of Edward Joseph Collection (1997)
11. The Armenian Coin Auction of Dr. Mesrop Abgarian Collection (1998)
12. The Armenian Coin Auction of the «Araratian» Collection: Part II (1998)
13. The Armeno-Byzantine Lead Seal Auctions of George Zacos Collection (1998-1999)
14. The Armenian Coin Auction of the «Araratian» Collection: Part III (1999)
15. The Armenian Coin Auctions of Classical Numismatic Group, Inc.
58, Triton V (2001, 2002)
16. The Armenian Coin Auction of Manuel Panossian (2002)

All of these collections are very inspiring and challenging but some include more rarities and better quality coins than others. Consulting these unique collections and their auction catalogue reviews will prove to be very educational and rewarding.

The last chapter in *Armenian Coin Auctions* is the "Index of Coins Listed in Auction Catalogues."

The Armenian Numismatic Society may be contacted at 8511 Beverly Park Place, Pico Rivera, California 90660, U. S. A. or by e-mail at ArmNumSoc@aol.com.

(*Armenian Coin Auctions* is a short run printing limited to one hundred copies. The discounted net price of \$16.00, below the Society publication cost, applies to all parties.)

Date .....

ARMENIAN NUMISMATIC SOCIETY

Mr. W. Gewenian, Treasurer

8511 Beverly Park Place

Pico Rivera, CA 90660-1920, U. S. A.

Dear Mr. Gewenian:

Please send me.....copies of the book entitled *Armenian Coin Auctions*, by Y. T. Nercessian, \$16.00 each. Enclosed is a check for \$..... (value of the book + shipping: USA \$4; foreign, surface \$7.00, air mail \$12). California residents please add \$1.32 for sales tax. Foreign remittance may be made by a draft drawn on a branch of a U.S. bank.

Name .....

Address .....

.....Zip .....

Series II

Volume 2 (32), No. 4

December 2006

ՀԱՅ

ARMENIAN

ԴՐԱՄԱԳԻՏԱԿԱՆ

NUMISMATIC

ՀԱՆԴԵՍ

JOURNAL

TABLE OF CONTENTS

Vol. 2 (2006) No. 4

An Armenian Numismatic Society Webpage	69
Letters	70
Donations	70
Supplement, Billons of King Hetoum II	70
NERCESSIAN, Y. T. A Newly Discovered Copper Coin Tigranes II Struck in Damascus	71
NERCESSIAN, Y. T. Tigranes II Counterfeit Tetradrachm with Imperial Countenance Portrait	72
VRTANESYAN, Levon. A Unique Kardez of Levon III (1301-1307) King of Cilician Armenia	73
Armenian Numismatic Literature	74
SARYAN, L. A. An Uncut Partial Sheet of Yerevan City Paper Notes from 1918-1920	75
<i>ԿԱՐԱՊԵՏՅԱՆ, Մ.-Լ. Ներսիսեան, Ե. Թ., Արտաշէսեան Հարստութեան դրամահատութիւնը, Արժաբեայ դրամներ, գրախօսեց՝ Մարգո-Լենա Կարապետեան .....</i>	<i>79</i>
<i>(Nercessian, Y. T. Silver Coinage of the Artaxiad Dynasty of Armenia, reviewed by M.-L. Garabedian)</i>	
Armenian Numismatic Literature	88
Index	89

ՀԱՅ ԴՐԱՄԱԳԻՏԱԿԱՆ ՀԱՆԴԻՍ

ARMENIAN NUMISMATIC JOURNAL

Series II

Vol. 2 (32), No. 4

December 2006

An Armenian Numismatic Society Webpage

Over the past decade the internet has evolved into a fantastic tool for rapid and facile communication. Although the Armenian Numismatic Society already uses e-mail effectively, we have only barely tapped the potential of cyberspace. This editorial proposes that the Society investigate the feasibility, costs, and benefits of launching an Armenian Numismatic Society website.

At least five worthwhile purposes, all of which are of importance to our Society, can be served by this initiative:

- (1) Promotion and sale of the Society's valuable publications,
- (2) Raising the profile of the Armenian Numismatic Society, and promotion of Armenian numismatics and culture generally,
- (3) Providing reliable and unbiased information about Armenian coins and paper money to interested collectors, through informative materials and photographs,
- (4) Attracting and interesting people in Armenian numismatics, who in turn could support the society by contributing funds and/or joining as members, and
- (5) Keeping the far-flung membership aware and informed about Society activities.

The development of a webpage is an evolutionary process. Non-profit organizations such as ours typically start with a small site and expand it gradually as time and resources permit. A special section would be devoted to the sale of our books and special publications, with ample space to describe and illustrate each book. The page would provide members and non-members with information about society activities, meetings, and publications. It would offer reliable numismatic data to educate the coming generation of collectors and researchers. Donors would see that the Society is modern and well-organized with an international scope, having public education and the promotion of Armenian culture as its goals. Once the Society has a web address, other organizations can provide free links to our site from their sites, and we could do likewise at no extra cost. If the site is successful it can be expanded or upgraded in the future.

I have made some preliminary investigations as to the cost that might be involved. I know of a local club with a satisfactory basic webpage which costs as little as \$120 per year. It may even be possible to have our site hosted by another organization for no charge whatsoever!!

To create a webpage, the volunteer services of one or two energetic individuals (known as webmasters) skilled in page design and maintenance would be needed. Webmasters could be located anywhere in the world, but the content of the site would remain under the jurisdiction of Society officers. The first step is to appoint a committee which would investigate various options and present a proposal to the Society for approval. I would be happy to lead this committee and hope we can recruit some other volunteers. Once a proposal is approved, construction of the webpage could begin!

Levon A. Saryan,
Corresponding Editor

ARMENIAN NUMISMATIC JOURNAL is the quarterly publication of Armenian Numismatic Society, an educational, non-profit organization. Editor, Y. T. Nercessian, 8511 Beverly Park Place, Pico Rivera, CA 90660-1920, USA (e-mail: ArmNumSoc@aol.com). Associate Editors, W. Genewian and T. Nercessian, Corresponding Editors, L. A. Saryan. Non-member subscriptions US \$50.00 per year.

ISSN 0884-0180—LCCN 85-649443

LETTERS AND E-MAILS TO THE EDITOR

...The Central Bank of Armenia will be issuing the following silver and gold coins in the months to come. 1) 15th anniversary of Armenian Statehood, silver... 2) Komitas, gold... 3)..."Grey Bear" and Long-Eared Hedgehog...The latest was Artem Mikoyan's 100th birth anniversary.... Armen Hovsepian

My fake double tram arrived today... The dies (obverse and reverse) are identical to Rauch 864, but it is not the same coin. The weight is 6.33 grams, diameter 27 mm, dies 6 o'clock (180 degrees). In the interest of suppression of counterfeits and protection of fellow numismatists, you are welcome to publish this information... Last night I was reviewing my collection and I found that I have another counterfeit double tram, but in COPPER. This was found in a large hoard of genuine Cilician copper coins in 2005. The coin has the same obverse and reverse dies as Rauch 865. The rim is smooth and rounded (unlike the silver it has no tooling marks). The weight of the copper is 9.74 g, diameter 26 mm, dies 6 o'clock (180 degrees). The piece itself is pitted and if you can believe it also corroded. I am sure that someone added this to the group to legitimize it... Levon Saryan

DONATIONS

(Period ending 30 September 2006)

Eskijian, Luther.....	\$100	Setian, Charles.....	\$065
Ishkanian, H.	\$023	Schott, Donald F.....	\$015
Saryan, Levon A.....	\$150		

SUPPLEMENT

BILLONS OF KING HETOU M II

Table a. *Catalogue of Hetoum II Billons*

No.	CCA No.	ACV No.	Reverse Legend and Corpus	Obv. Rev. Style Cross
King's Head/ Latin Cross				
+ ՀԵԹՈՒՄ ԹԱԳԱՌԻ				
12a	1580	+ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈ	0.54g-16.1ø-6h Eravan 17549/11, Chevahirchian donation	2a A1
12b	1580	+ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈ	0.45g-14.6ø-6h Eravan 19032/149, Mazlumian donation	2b A1
14		+ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈ	0.62g-15ø-10h CNG 72-2303	1b C1
17a	1581v	+ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅԳ	0.46g-14.7ø-2h Eravan 17939/185, Bedoukian donation	1a A1
+ ՀԵԹՈՒՄ ԹԱԳԱՒԻ				
27a	1578v	+ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՂ	0.51g-15.2ø-7h Eravan 18391/1, Poladian donation	1a C1
+ ՀԵԹՈՒՄ ԹԱԳԱՌԻ				
31a	1577b	+ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈ	0.63g-15.0ø-2 Eravan 17939/186, Poladian donation	1a A1
31b	1577b	+ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈ	0.63g-15.0ø-2 Eravan 18391/2, Poladian donation	1b C1
+ ՀԵԹՈՒՄ ԹԱԳՐԻ				
33		+ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅ	c) 0.62g-15ø-10h CNG 72-2304, a) 0.50g-15ø-10h CNG 72-2305	1b A5

A NEWLY DISCOVERED COPPER COIN TIGRANES II STRUCK IN DAMASCUS

Plate 8

Y. T. NERCESSIAN

More than two thousand years have elapsed since Tigranes II the Great passed away and his son ascended the throne of the Artaxiad Dynasty of Armenia. Yet, we are witnessing the discovery of new silver and copper coins ascribed to him.

On February 7, 2006, a member of the Armenian Numismatic Society purchased a Damascene copper coin of Tigranes II, via internet, from a Damascus dealer.

The feature of this very attractive copper piece is that it was struck on a very large flan and some one is bound to think it was struck with the dies of a Damascene silver tetradrachm of Tigranes. We are assured without a doubt the copper coin is an authentic piece.

Description of Copper Coin

Obv.: Bust of Tigranes draped r., clean shaven and wearing ornate five-pointed Armenian tiara. A broad diadem knotted at the back encircles the head and falls downward. Divided drapes cover the ear and the neck. The tiara is adorned with a star on the l. side and an eagle to the r. which turns its head towards the star. Border of dots.

Rev.: Draped and turreted figure of the Tyche of Damascus seated l. on a rock. At her feet the upper portion of a swimmer facing with arms outstretched. The Tyche has her r. arm extended and in her l. arm she holds a cornucopia. Legend to r. downward ΒΑΣΙΛΕΥΣ; to l. downward ΤΙΓΡΑΝΟΥ. In outer field, l. of Tyche, ΘΕ above ΟΦ. Border of dots.

Data: Æ, 8.18 grams, diameter 25 mm, die axis orientation at 11 o'clock. Kilimdgyan coll.

Observations and Comments

1. Damascene tetradrachms have file/laurel wreath borders; coppers, border of dots on both sides. Normally, border of dots are not visible simultaneously on obverse and reverse sides of copper coins. On this newly surfaced copper, because of very wide flan, border of dots are visible on both sides. Border of dots tells us that the coin was struck with dies manufactured for copper coins.
2. The coin is slightly oval shaped (diameter 25 mm); large and heavy (8.18 grams) for a copper piece compared to what has been catalogued.¹ One would surmise that the dies of Tigranes Damascene copper coins were executed as large as the dies of his Damascene silver tetradrachms (compare with his "regular" size Damascene copper illustrated in the plate).
3. On the reverse of Damascene tetradrachms all field letters and the swimmer are seen very clearly; on coppers, not all field letters.² On this very large example (as large as a silver tetradrachm) the four letters in outer left field and the swimmer's body can be seen very distinctly.
4. The obverse and reverse border of dots are slightly off-center but the Tigranes bust and the reverse Tyche are well-centered. Otherwise, for a copper piece, it seems to be a coin in very fine grade of preservation.

¹ P. Z. Bedoukian, *Coinage of the Artaxiads of Armenia* [CAA] (London, 1978), pp. 65-6, Nos. 109-13, pl. 5; Y. T. Nercessian, *Armenian Coins and Their Values* [ACV] (Los Angeles, 1995), pp. 64-5, 69, Nos. 61-64, 91-92, pls. 6-7.

² Bedoukian, CAA, 110; Nercessian, ACV, 61.

TIGRANES II COUNTERFEIT TETRADRACHM WITH IMPERIAL COUNTENANCE PORTRAIT

Plate 8

Y. T. NERCESSIAN

The advent of the internet added a new dimension to the distribution of collector coins. The sale of ancient and medieval coins started being auctioned on the internet and in many instances the seller and buyer remained unknown to each other. Hence, the adage "purchase a coin from a reputable dealer" became a secondary issue.

On March 20, 2006, a member of the Armenian Numismatic Society purchased a silver tetradrachm of Tigranes II on the internet. The price of the coin was very low and the coin looked very attractive; at that price the tetradrachm seemed to be an extremely good bargain and it would entice any collector.

Description of Counterfeit Tetradrachm

Obv.: Bust of Tigranes draped r., clean shaven and wearing ornate five-pointed Armenian tiara, each peak having three pearls sitting on the top of each other. A broad diadem knotted at the back encircles the head and falls downward. Divided drapes cover the ear and the neck. The tiara is adorned with an eight-rayed star flanked by two eagles back to back and with heads turned to each other. Fillet border.

Rev.: Tyche of Antioch, draped and wearing a turreted crown, seated r. on a rock, holding a palm-branch in her r. hand; at her feet the upper portion of a youthful male nude figure of the river-god Orontes swimming r. Legend to r. downward ΒΑΣΙΛΕΩΣ; to l. downward ΤΙΓΡΑΝΟΥ. On rock, monogram Σ . All within laurel wreath.

Data: 17.02 grams, diameter 29 mm, die axis between 6 and 7 o'clock. Kilimdgyan coll.

Observations and Comments

1. The tetradrachm is a good strike. The obverse is slightly off-center but the fillet border and all of the five peaks, each with three stones, are visible. The reverse has nearly perfect centering with all inscriptions and monogram perfectly visible.
2. The anvil and punch dies seem to be identical to A60-P85a of our die study book.¹
3. Personal examination of this silver piece revealed that the 17.02 g. is excessive for a smoothly worn out coin but within the upper end of normal tetradrachm weights of Tigranes. Curiously, a Tigranes tetradrachm was sold by Spink² (A60-P85c), has the same dies and 17.02 g. weight. There are genuine tetradrachms of Tigranes II even heavier than this weight.
4. The edge of the coin is very smooth, some spots filed, and there are no edge cracks.
5. The die axis orientation is definitely beyond the specifications of Tigranes coins. Nearly one thousand silver coins of Tigranes were catalogued in our noted book and most of them have a die axis orientation of 12h, some 11h and 1h, 2 or 3 tetradrachms have 10h and 2h. No genuine silver piece has 6h or 7h die axis; except 2 counterfeit drachms which have 6h.

Conclusion

Simply, this tetradrachm cannot be a genuine piece. Excessive weight for a worn out coin in good very fine grade, lack of edge cracks, and 6h to 7h die axis makes this a counterfeit coin.

¹ Y. T. Nercessian, *Silver Coinage of the Artaxiad Dynasty of Armenia* (Los Angeles, 2006), p. 75, A60-P85a, pl. 67.

² *Spink Numismatic Circular*, Vol. CLX (April 2001), No. 2, p. 99, No. GK0166.

CAA 110

New copper coin

Y. T. Nercessian, A Newly Discovered Copper Coin Tigranes II Struck in Damascus

SCA A60-P85a

c/f tetradrachm

Y. T. Nercessian, Tigranes II Counterfeit Tetradrachm with Imperial Countenance Portrait

Levon III
Kardez

Newly discovered
Kardez

Hetoum II
Billon

Levon Vrtanesyan, A Unique Kardez of Levon III (1301-1307) King of Cilician Armenia

A UNIQUE KARDEZ OF LEVON III (1301-1307) KING OF CILICIAN ARMENIA

Plate 8

Levon VRTANESYAN

Since Dr. Bedoukian published his monumental treatise on Cilician Armenian coins, only a few new significant varieties have been reported.¹ Recently, a new type of kardez of Levon III (1301-1307), showing a Greek cross instead of the usual Latin cross has come to light. This new specimen bears a strong relationship with the coinage of his predecessor Hetoum II (1289-1306 intermittently) and raises some questions.²

The coinage of Hetoum II includes billons and coppers. The billons show a bust of the king on the obverse and on the reverse either a Latin or Greek cross with various field mark and inscription varieties. His copper coinage includes facing bust and seated kardezses. The reverses of the facing bust kardezses show a decorated cross, and those of the seated kardezses a simple Latin cross with various field marks. There are also some kardezses in this category that carry unidentified Arabic overstrikes. It has been suggested that these overstrikes may belong to a Seljuq of Rum or Mamluk sultan.

Levon III issued silver and copper coins. His silver coins include equestrian king and lion takvorins and extremely rare half trams of the same type. The copper coinage of this king consists of kardezses with three distinct obverses: king seated on a throne adorned with lions, king seated on a bench-like throne and king seated in oriental fashion.

The new type of kardez reprinted in this article comes from the collection of Dr. Nassif Nohra, a Lebanese numismatist who generously allowed access to his specimen for the purpose of publication.

The coin itself weighs 3.30 grams and is approximately 21.7 mm in diameter. The obverse features the king crowned and seated with legs crossed. He holds a scepter in one hand and a cross in the other. The inscription is only partially preserved and appears to be "...ն. ԹԱԳԱՒԱՆ..." (*Levon King*). The reverse bears a Greek cross, with short and then a long horizontal bar without any field marks. Again, the inscription is only partially preserved and appears to be "+ՇԻՆ ... Ի ՍԻ" (*Struck in the city of Sis*). Furthermore, despite the poor preservation of this specimen, it appears that the engraving of the lettering is slightly finer than seen on typical kardezses of Levon III.

In conclusion, it is interesting to note the connection of the Greek cross on this copper coin of Levon III to that on the billons of Hetoum II. The fact that there are hundreds of Latin cross kardezses and only one Greek cross variant has come to light is baffling. It may be an error on the part of the engraver.³ Nevertheless, one cannot exclude the possibility that the same engraver(s) who worked on the Greek cross billon variants of Hetoum II also worked on this peculiar copper of Levon III.

¹ For a recent example, see: L. A. Saryan, "An Unpublished Double Tram Of Gosdantin I (1298-1299), King of Cilician Armenia," *American Journal of Numismatics*, Vol. 12 (2000), pp. 195-204.

² P. Z. Bedoukian, *Coinage of Cilician Armenia* (revised edition, Danbury, Connecticut, 1979); Y. T. Nercessian, *Armenian Coins and Their Values* (Los Angeles, 1995). Note that materials from references have been used freely throughout the paper.

³ P. Z. Bedoukian, "Some Curious Coins from Cilician Armenia," *Selected Numismatic Studies II* (Los Angeles, 2003), pp. 131-134, pl. 15, No. 1; reprinted from *Armenian Numismatic Journal*, Ser. I, Vol. XVI (1990), No. 2, pp. 16-19. Bedoukian published an example of a billon of Hetoum II struck in copper, concluding that the error in the metal is a mistake of the mint.

ARMENIAN NUMISMATIC LITERATURE

- 23 CLASSICAL NUMISMATIC GROUP, INC. *Auction 72: A Mail Bid Sale of the Classical Numismatic Group*. Catalogued by numismatists Bradley R. Nelson, D. Scott VanHorn, Peter L. Lampinen, William B. Porter, Jeffrey B. Rill, A. J. Gatlin, Barry P. Murphy. Lancaster, Pennsylvania: Classical Numismatic Group, Inc., 14 June 2006, pp. 119-120, Nos. 843-850, pp. 329-330, Nos. 2293-2308, illus.

Description of the following Armenian coins or coins relating to Armenia are given: Arsames I (ca. 240 B.C.) and Arsames II (ca. 230 B.C.), bronzes with horseman; Tigranes II (95-56 B.C.), tetradrachms; Antiochus IV (38-72 A.D.), a bronzes displaying scorpion; Cilician Armenia, baronial coppers of Roupen I (1080-1095) and Levon II (1187-1198), royal period, Levon I (1199-1219), a coronation tram with two lions, a regular tram, and a tank; Hetoum I (1226-1270), a Hetoum-Zabel regular tram and a half tram, a tank, and a regular kardez; Levon II (1270-1289), a kardez; Hetoum II (1289-1306), billons with Latin cross; Levon III (1301-1307), a takvorin; Levon V (1374-1375), billons. Weights and die axis orientation of all coins are published.

YTN

Տրուած են հետևյալ հայկական դրամներու կամ Հայաստանի վերաբերեալ դրամներու նկարագրութիւնները: Արշամ Ա (չուրջ 240 Ն.Ք.) և Արշամ Բ (չուրջ 230 Ն.Ք.), բրոնզներ ձիավար պատկերատիրով, Տիգրան Բ (95-56 Ն.Ք.), չորեքդրամեաններ. Ատիոքոս Դ (38-72), բրոնզ մը կարիճ պատկերատիրով: Կիլիկեան Հայաստան, իշխանական շրջանի պղինձներ՝ Ռուբէն Ա (1080-1095) և Լևոն Բ (1187-1198), թագաւորական շրջան. Լևոն Ա (1199-1219), երկու առիւծով օծման դրամ մը, հասարակ դրամ մը, և դանգ մը. Հէթում Ա (1226-1270), Հէթում-Ջապէի հասարակ դրամ մը, կիսադրամ մը, դանգ մը, և հասարակ քարտէջ մը. Լևոն Բ (1270-1289), քարտէջ մը. Հէթում Բ (1289-1306), բիլոններ լատինական խաչով. Լևոն Գ (1301-1307), թագուորին մը, Լևոն Ե (1374-1375), բիլոններ: Հրատարակուած են բոլոր դրամներու ծանոթութիւններն ու աւանցքային ուղղութիւնները: ԵթՆ

- 24 NERCESSIAN, Y. T. Kilikian Hayastani Ōshin t'agaworin (1308-1320) dramnerē [Coins of King Oshin (1308-1320) of Cilician Armenia - *Կիլիկեան Հայաստանի Օշին թագաւորին* (1308-1320) դրամները, *գրեց՝ Եղիա Ներսէսեան*. *Bazmavep*, Vol. CLXIII (2005), Nos. 1-4, pp. 267-284, 1 pl. English summary.

An historical background of this period is given. The coins of King Oshin are described, coronation tram, half tram or half coronation tram, takvorin, takvorin overstruck in Arabic, and pogh. The coronation tram is discussed in detail. The author concludes that, initially, on Oshin's coronation tram an angel was engraved next to king's head. Eventually, the angel body and two wings were simplified, transformed and took the shape of a hand with two fingers. Also, Oshin's coronation trams were struck with greater care than his takvorins and poghs. Oshin intended to issue high quality silver coins similar to kings Levon I and Hetoum I. Forced with economic downfall, the coronation trams were replaced with debased silver coins and copper coins, known as takvorin and pogh.

Author

Տրուած է այս շրջանի պատմական ուրուագիծ մը: Նկարագրուած են Օշին թագաւորին դրամները՝ օծման դրամ, կիսադրամ կամ օծման կէս դրամ, թագուորին կրկնադրոշմուած արարատառ կնիքներով և փող: Մանրամասնութեամբ քննարկուած է իր օծման դրամը, Հեղինակը կ'եզրակացնէ, թէ նախապէս, Օշինի օծման դրամին վրայ, թագաւորի դիմուռ մօտ, հրեշտակ մը քանդակուած է: Ապա փոփոխութեան ենթարկուած է և կը նմանի ձեռքի մը, որ ունի երկու երկնցած մատներ: Օշինի օծման դրամները հատանուած են աւելի խնամքով քան թէ իր թագուորիններն ու փողերը: Օշին փորձեց թողարկել բարձրորակ արծաթ դրամներ նման Լևոն Ա և Հէթում Ա թագաւորներու: Հարկադրուած տնտեսական անկումէն, օծման դրամները փոխարինուեցան արժէքազրկուած արծաթով և պղնձեայ դրամով, ճանցուած որպէս թագուորին և փող: Հեղինակը

AN UNCUT PARTIAL SHEET OF YEREVAN CITY PAPER NOTES FROM 1918-1920

By L. A. SARYAN, Ph.D.

Paper currency is generally printed on large sheets which are then cut to produce individual bills. In some cases, fully or partially uncut sheets become available to the public, either by design or by accident. For example, uncut sheets of United States Federal Reserve notes may be purchased from the Bureau of Engraving and Printing as souvenirs or collector's items. Uncut examples of older American paper currency, dating back to the colonial era, also exist,¹ as well as worldwide issues. Sometimes, uncut sheets can provide clues to the methods used to manufacture the currency.

Uncut Armenian paper currency is extremely rare. No published literature describing uncut Armenian notes is known to this writer, and the example described below is the first such item I have encountered in three decades of collecting.

I recently procured a partially uncut sheet (sometimes called a sheetlet) consisting of four Yerevan city local notes, two each of the 25-ruble and 50-ruble examples, from an internet auction (Fig. 1). Illustrations of both sides of this interesting and extremely unusual piece are presented with this article. A description is given below:

- Face: Four notes of the Yerevan City Self-rule, two 25-ruble notes on the left side and two 50-ruble notes on the right side, laid out on a single uncut sheet of paper, with gutters in between. The printed surface of the 25-ruble notes is 73 mm x 42 mm and the printed surface of the 50-ruble notes is 72 mm x 42 mm. The vertical gutter (between the 25 and 50 ruble notes) is 14 mm wide, and the horizontal gutter (between notes of the same denomination) is 10 mm wide. The 50-ruble note in the lower right corner (which is probably the lower right corner of the original sheet) is 8 mm from the bottom edge and 10 mm from the right edge of the paper.
- Back: The back of this piece is an official document which carries a typed Armenian text in purple ink, a partially-legible stamped seal also in purple ink (in Armenian and Russian), and an Armenian signature in red ink (Fig. 2). The typed text is a list (ՑՈՒՑԱԿ) which gives the names of five officials (Գաղգործկոմիտե աշխատող Գործկոմի Անդամների, meaning members working in the city committee), the offices each held, and the number of persons for each. The officials and their titles are: Rouben Safrazpekian (chairman), Georg Danielian (vice chairman), Hrant Gharibian (director of the administrative section), Kostandin Aivazian (member secretary), and Barsegh Malkhasian (communal director). The Armenian text of the stamped seal reads: ...ԲԱԿԱՆ ԽՈՐՀ. ԳՈՐԾ. ԿՈՄԻՏԵ • ԵՐԵՎԱՆԻ ՔԱՂ. ԳՈՒ. ... The Armenian word for Soviet (Khorhour-tayin), as well as the titles of some of the officials, indicate that this was a Communist-era

¹ General information about uncut currency is found Harold Beecher, ed., *The Currency Club of Chester County: Special Ten Year Anniversary Book* (Devon, PA: 1981), pp. 100-101.

governmental body. A signature reading "Danielian" appears at the bottom in red ink and is tied to the stamped seal. A red ink Armenian script letter Φ (piur) is used to indicate that the signatory was Vice (Pokh) Chairman Danielian as indicated also in the list above.

Paper: Printed by typography in black ink on better quality semi-stiff cream colored paper, overall dimensions 170 mm x 109 mm.

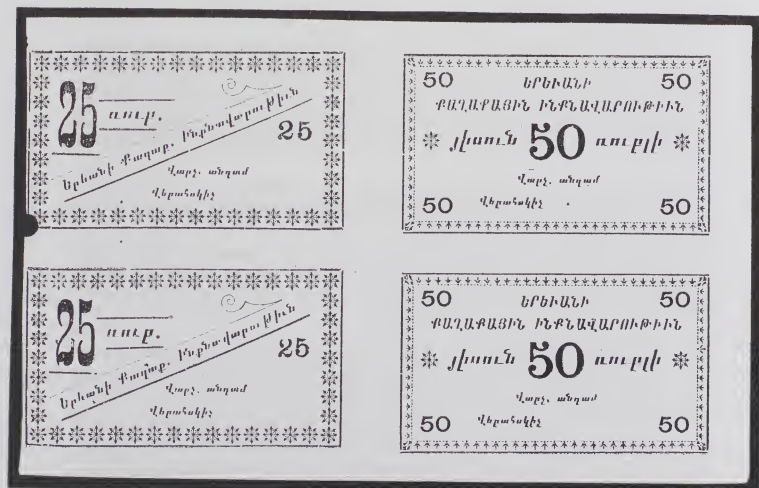

Fig. 1 Face of four notes of the Yerevan City Self-rule

The Yerevan city issues are described by Nercessian in *Bank Notes of Armenia* and also discussed in two articles by the same author.² These notes may be considered a form of notgeld, which is defined as emergency money or money of necessity issued by a city government.³ Altogether, six denominations of the Yerevan currency are known: 1, 3, 5, 10, 25 and 50 rubles, each

² Y. T. Nercessian, *Bank Notes of Armenia* (Los Angeles, 1988), pp. 59-60. Mr. Nercessian's two articles on the Yerevan notes are cited on p. 60 of *Bank Notes of Armenia*, "Yerevan City Notes," *Armenian Numismatic Journal*, Ser. I, Vol. VII (1981), pp. 31-35 and "Yerevan City Notes Updated," *Armenian Numismatic Journal*, Ser. I, Vol. XI (1985), pp. 36-40.

³ This term is usually used in connection with Germany during the post World War I (1919-1923) hyperinflation period, but may refer to issues from other countries as well. Notgeld is described in Beecher, pp. 73-75.

rectangular in shape with differing designs. According to the legend on the notes the notes were issued by authority of the self-rule of the city of Yerevan (Երեւանի Քաղաքային Ինքնավարութիւն). Printed very simply in black ink on one side of cream-colored paper, these notes are less attractive than the regular issues of Armenia from the same period and harder to locate. Each of the six notes exist in signed (hand-inscribed in various colors of ink on the face) and unsigned varieties. It is reported that the Yerevan currency was printed in Tiflis in 1918,⁴ but little is known about how this money circulated. The low denominations suggest that they were intended to be used for small transactions. The unsigned notes were probably never released to circulation, but signed notes may have circulated at least briefly.

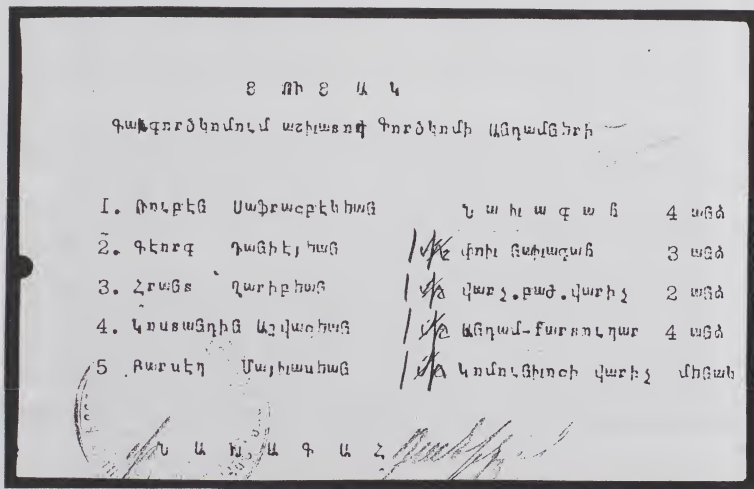

Fig. 2. Back of four notes which carries a typed Armenian text

This uncut sheetlet clearly represents only part of an original sheet of unsigned Yerevan notes. The left paper edge shows an irregular cut where this piece was removed from a larger sheet. We do not yet know how large the original sheet was, how many notes it contained, or how many denominations were printed on the same sheet. Obviously, at least two denominations of this series were printed together on the same piece of paper. Possibly, other uncut fragments or

⁴ Y. T. Nercessian, *Armenian Numismatic Studies* (Los Angeles, 2000), p. 521. This volume reprints both of the articles mentioned in footnote 2.

even complete sheets might be discovered, enabling researchers to determine if perhaps all six denominations were printed on a single sheet. It seems possible that the original sheet of notes consisted of one column for each of the six denominations, but a conclusion about this clearly cannot be made without additional examples for study.

The reverse-side inscription and the particular seal on the back of this piece are clearly unusual and call for some explanation. Unsigned Yerevan notes are generally found with blank backs. The backs of signed Yerevan notes generally have only a seal (in various colors) stamped with a double-headed eagle and a Russian-language legend reading Yerevan City Council. The signatures and seals were applied after the notes were printed. The stamp seal on the piece described in this article, however, differs in several respects from the seals on the signed notes. The first difference is that the text of the seal is in both Armenian and Russian. Although part of the seal is illegible, the abbreviation *ԽՍՀ* (meaning Soviet) is used, indicating that the information on the back of this piece was added during the Soviet era (after 1920).⁵ It is also worth emphasizing that, by the use of a signature and official seal, an unused piece of paper money was transformed into an early Soviet official document. The document is a list of committee members but its purpose is not apparent.

The presence of Soviet-era indicia might lead one to conclude that the Yerevan notes should be attributed and dated to the Soviet period, but we can rule this out for a few important reasons. Most convincing is that, due to rampant inflation, these low denomination issues would have been essentially worthless in the marketplace even prior to the fall of Armenia in late 1920. Furthermore, we have evidence that the notes themselves were printed in Tiflis in 1918. Biographical information for Kostandin Aivazian, one of the named officials, indicates clearly that he was a member of the Communist Party and a Soviet era official.⁶

The reverse text on the example published here may be explained as follows. The Yerevan notes were printed on one side of the paper only (uniface), leaving a blank reverse side. The face value of the notes was so low that any unused sheets remaining in the city archives were probably regarded as no more than scrap paper. After the fall of Independent Armenia in late 1920, Armenia became a Soviet state, and there was a change in governing bodies which resulted in new currency issues from the central government. Also, there was an acute shortage of good quality paper during the early Soviet era, and it was thus probably decided to use the blank backs of uncut currency sheets to prepare official documents. In this case, the preservation of a Soviet document led to the simultaneous preservation of an important numismatic document from the independent era.

The example described here thus cannot be used to reattribute the Yerevan notes to the Soviet era. Based on the analysis presented here, it seems likely that other full or partial sheets of Yerevan currency may exist. It would be of interest to find similar pieces that might indicate the size of the original sheets, the total number of notes printed on each sheet and how the various denominations were arranged or laid out on the sheets. This data would provide interesting information about the printing methods employed to produce early Armenian paper currency.

---

⁵ This document uses standard Armenian orthography to spell Armenian proper names. This indicates that the document was prepared very early in the Soviet period (probably prior to 1925). Revised orthography began to be used in Armenia as early as March 4, 1922, when a decree to that effect was issued by the Bolshevik authorities (see *Armenian Soviet Encyclopedia*, Vol. I (Yerevan, 1974), p. 23).

⁶ *Armenian Soviet Encyclopedia*, Vol. 1, p. 348. Information about the other named individuals could not be located in this source.

ԳՐԱԽՕՍՈՒԹՒԻՒՆ

SILVER COINAGE OF THE ARTAXIAD DYNASTY OF ARMENIA – ԱՐՏԱՆԷՍԵԱՆ
ՀԱՐԱՏՈՒԹԵԱՆ ԴՐԱՄԱՀԱՏՈՒԹՒԻՒՆԸ, ԱՐԾԱԹԵԱՅ ԴՐԱՄՆԵՐ, ԴՐԵՖ՝ Ե. Թ. Ներսիսեան: Լոս
Անճելըս. Հայ Դրամագիտական Ընկերակցություն, Յատուկ Հրատարակություն, թիվ 11, 2006,
կազմում, xii + 212 էջ, հայերէն ամփոփում էջ 164-169, 96 տախտակ նկարներու:

«Արտաշէսեան հարստութեան դրամահատութիւնը, Արծաթեայ դրամներ» գրքի, հրատա-
րակում՝ վաստակաշատ դրամագէտ Եղիա Թորոսի Ներսիսեանի¹ հեղինակութեամբ:

Գիրքն ստուարածաւալ է և խիստ արժէքաւոր:

Աշխատանքում քննութեան ներկայացում են իւր ընթերցողի համար աւելի դիրքմբռնելի
դարձնելու և օգնելու, իրաժէք, զաղափար կազմելու գրքի կառուցումը՝ վերաբերեալ, այն
հիմնականում բաժանել է հինգ զլուխերի: Նախապէս անհրաժեշտ համարելով ներկայացնե-
լու, գրքի հրատարակմանը օգնող, դրամական նուիրատուութեամբ, անձանց ցուցակը (այլեւնական
կարգով):

Գրքում գետեղում է նաև ժամանակի Հայաստանի պատմական քարտէզը:

Շուրջ 212 էջերում ներկայացում ըովանդակութեան մէջ Համառօտ կանգ է առնում, ժա-
մանակահատուածի և պատմական փաստերի վերաբերեալ բացատրութիւնները ներկայացնելու:

Քննութեան են ներկայացում իր նախորդ Հայ և օտարազգի դրամագէտների կողմից
Արտաշէսեանների դրամների ուսումնասիրութիւնները և նրանց կողմից ներկայացում
դասակարգման սկզբունքները:

Դրամագէտ Ե. Թ. Ներսիսեանը միաժամանակ մանրակրկիտ քննութեան ենթարկելով այն,
ներկայացրել է իր սկզբունքները և մօտեցումները դրամների դասակարգման վերաբերեալ:

Գնահատելի է նաև ներկայացում գեղատիպ լուսանկարները, որոնք ոչ միայն իրենց
ունեցած տպագրական որակով գերազանցում են աւելի քան 150 տարուց ի վեր հրատարակում
հայ դրամագիտութեանը նուիրում գրքերին, այլև, որ նրանք տրուած են ժամանակին և
թողարկման վայրին յատուկ դասակարգմամբ: Դրան զուգահեռ կազմել է և տախտակների
լուսաբանման բանալին, որոնք ներկայացուցած են, լուսանկարների վրայ եղած մենագրերի
վերծանմամբ:

Գիրքը նուիրում է Հայ ժողովրդի պատմութեան, իրադարձութիւններով հարուստ,
ամենափառանգ ժամանակահատուածներից մէկի, Արտաշէսեանների, մասամբ պատմութեանը,
սակայն հիմնականում դրամահատութեանը:

¹ Ե. Թ. Ներսիսեան, «Արտաշէսեան հարստութեան դրամահատութիւնը, Արծաթեայ դրամներ»: Հատորը հրատա-
րակուած է Հայ Դրամագիտական Ընկերակցութեան Յատուկ Հրատարակութիւն ժառանգարի կողմից, Լոս Անճելըս,
թիվ 11: Գիրքը հեղինակի Թ-րդ աշխատութիւնն է, նրա մատենադարի հրատարակութեամբ: Գիրքը գրուած է
անգլերէնով, ունի ամփոփում հայերէնով: Տպագրուած է բարձրորակ թղթի վրայ և չքեղակազմ է:

Արտաշէսեան արքայատոհմը Հայաստանում հաստատուել է Արաաշէս Ա-ի կողմից (189-96 Ն.Ք.)²։ Արտաշէս Ա-ն զահ ըրարձրանալով, իր առաջնահերթ խնդիրներէից մէկն է համարում, Հայաստանի զաւառներէ Վերամիաւորումը Մեծ Հայքի շուրջը, ստեղծելու քաղաքական անկախութիւն ունեցող, համազգային պետականութիւն։

Այն իրականացնելու նպատակով Արարատեան դաշտում Բ. դ. Ն.Ք. կառուցում է Արտաշատ քաղաքը, որը հետագայում դարձաւ Հայաստանի ոչ միայն, ռազմական, տնտեսական այլ և քաղաքական և մշակութային միաւորման կենտրոն, օգնելով երկրի ընդհանուր առաջընթացին։ Սակայն Արտաշէսեան հարստութեան ամենախոշոր և ականաւոր ներկայացուցիչն եղել է Տիգրան Ա-ի որդին, զահաժառանգ Տիգրան Բ-Մեծը (96-55 Ն.Ք.)։

Տիգրան Մեծը լինելով խոշոր ռազմական գործիչ և քաղաքագէտ, շարունակում է պահպանել երկրի քաղաքական անկախութիւնը և Մեծ Հայքի ամբողջականութիւնը։ Պայքարելով Հռոմի նուաճողական քաղաքականութեան դէմ, ընդարձակում է իր պետութեան սահմանները, տարածելով կառավարչական միջնէկ Միջերկրական ծով։

Տիգրան Մեծի զահակաւորութեան տարիներին, Հայաստանը համարուել է Մերձաւոր Արեւելքի հզօր պետութիւններից մէկը։

Տիգրան Մեծը եղել է հելլենիստական առաջաւոր քաղաքակրթութեան ջատագովներից մէկը, աշխատելով այն ներմուծել Հայաստան։

Նա հիմնադրում է հելլենիստական ոճով, իր նոր մայրաքաղաք Տիգրանակերտը, որը յայտնի է, ոչ միայն, որպէս քաղաքական, տնտեսական-այն է՝ արդիւնազորութեան, արհեստների և աւելորդ, այլ և առաւելագոյն հելլենիստական զրականութեան և մշակութի, այդ թւում նաև բարձրարուեստ դրամահատութեան կենտրոններից մէկը։

Ե. Թ. Ներսէսեանն այն դրամագէտներից է, որ չէ զրաւում դրամական գիւտերի պարզ ներկայացմամբ, այլ խորամուխ է լինում նիւթի բազմակողմանի, մանրակրկիտ վերլուծութիւնների մէջ, առաջ քաշելով այնպիսի մանրամասնութիւններ, որոնք արծարծուած չեն զրաւոր արդիւններում և աննկատ են մնացել նախորդ մեծահամբաւ դրամագէտների կողմից։

Հաշուի առնելով Արտաշէսեանների, յատկապէս Տիգրան Մեծի դրամներ, պատմութեանը յայտնի, օրինակների բաւարար լինելու փաստը, այն հանգամանքը, որ այդ դրամներն աւելի շատ են արժանացել, հայ և օտարազգի գիտնականների ուշադրութեանը, միաժամանակ, ցանկանալով ամփոփել և ներկայացնել 35 տարիների այդ ուշադրութեամբ իր խոհեր և մտքերի եզրահանգումներն Արտաշէսեանների, մասնաւորապէս Տիգրան Մեծի դրամների վերաբերեալ³, հեղինակը ձեռնարկում է, նրանց դրամների կնիքների (կադապարներ) դասակարգման գործին։ Յիշեցնելով, որ եթէ Արտաշէսեանների դրամների առաջին երեսին պատկերուած է յատկապէս արքայի դիմապատկերն իր տալլերակներով⁴, ապա երկրորդ երեսները ներկայացնում են խիստ տարբեր կնիքների, մի հարուստ պատկերասրահ, որոնց լրիւ ցուցակագրումն անգամ հնարաւոր կը լինի, նոր, լրացուցիչ նիւթերի յայտնաբերութեամբ։

Աշխատանքն ինչպէս նշում է հեղինակն, օգնում է վերլուծելու փոփոխութիւնները և նորութիւնները։ Օգնում է լուսարբանելու յատկապէս դրամահատութեան զարգացման աստիճանը։

Գրքի հեղինակը նշում է նաև, որ դրամներով հնարաւոր է պարզել, մետաղների գեղարուեստական մշակման ոճը և աստիճանը։ Ինչպէս նաև նրանց վրայ եղած պատմական փաստերի

² Ժամանակաշրջանը պատմութեան մէջ յայտնի է նրա անունով։

³ Որոնք տարիներ շարունակ հրատարակուել են բազմաթիւ յօդուածներով, տարբեր հանգիսներում։

⁴ Որոնցից իւրաքանչիւրն դրամագէտի ուսումնասիրութեան համար մի լուրջ թեմա է։

առկայություն, այսպես՝ արքաների դիմապատկերների⁵, տարազի, թագերի (խոյրի), արդ ու զարդի հետ առնչուող տուեսանքերը:

Խիստ արժեքավոր են նաև դրամների վրայ պահպանված մենագրերը⁶, Մենագրերի վերծանման միջոցով հնարավոր է ճշտել դրամների թողարկման ժամանակը և դրամաճատարանների, որոնք նշուած չեն դրամների վրայ:

Դրամադէտ Ե. Թ. Ներսէսեանը մէկ անգամ ևս յիշեցնում, ինչպէս և հաստատում է, որ Դամասկոսի թողարկումները, որոնցում կան Տիգրան Մեծի չորեքդրամեաններից, թողարկուած են ըստ սելևկեան տոմարակալութեան ուր 312 Ն.Ք. հիւմք ընդունելով իրրև Տիգրան Մեծի դահակալութեան սկիզբը: Ապա այն փաստը, որ Դամասկոսի դրամաճատարանը ունեցել է իր մասնաճիւղերը:

Վերջապէս դրամների միջոցով հնարավոր է մեկնարանել հարևան ժողովրդներին հետ ունեցած փոխյարաբերութիւնների պատկերը:

Արտաշէսեանների դրամներն ընդհանրապէս խիստ հազուադէպ են Սակայն յայտնի, որ Տիգրան Մեծի իշխանութեան տարիներին գործել են չորս դրամաճատարաններ Արտաշատի, Տիգրանակապերտի, Անտիոքի և Դամասկոսի:

Արտաշատի դրամաճատարանի թողարկումներից հեղինակին ծանօթ են 10 չորեքդրամեաններ և 140 դրախմաներ⁷, որոնց վրայ յունարէնով գրուած տիտղոսը ընթերցւում է «Արքայից արքայ Տիգրանի»⁸:

Անտիոքի դրամաճատարանի կողմից թողարկուած, հեղինակին յայտնի, դրամախմբերում ամենամեծ տոկոսն են կազմում չորեքդրամեանները, որոնք հեղինակն դասակարգելով բաժանում է 11 բլբլի, սակայն նկատում է, որ նրանց մեծ մասը պատկանում են առաջին 4 խմբերին:

Պարզելով նաև, որ այդ դրամախմբերի դրամներն երկու երեսներին համար ունեն պատկերատիպերի իրապատուկ տարբերակների, որոնք մեծ հետաքրքրութիւն են առաջին 4 խմբերին: մասնագէտների և դրամահաւաքների մօտ:

Թողարկուած դրամները տարբեր մետաղներից են (արծաթ, պղինձ) տարբեր չափ ու կշռային միաւորներով և ինչպէս նշել ենք, յատկապէս երկրորդ երեսի տարբեր պատկերատիպերով և գրեթէ մային տարբերակներով:

Կինքներում եղած տուեսանքի մանրակրկիտ ստուգարանութեամբ, աղիւսակային համակարգումով առաջին անգամ ներկայացուած են, այս աշխատութեան մէջ, դրամադէտ Ե. Թ. Ներսէսեանի կողմից:

Տիգրան Մեծին յաջորդում է նրա որդին Արտաւազդ Բ-ն (56-34 Ն.Ք.): Արտաւազդ Բ-ի կողմից թողարկուած դրամները բացառիկ են: Այն կարելի դասել իրրև մետաղագործական արուեստի, յատկապէս դրամաճատարանի գլուխ գործոցներ:

Պատմութիւնից յայտնի է, որ Արտաւազդ Բ-ն ստացել է հելլենիստական դաստիարակութիւն և բարձր կրթութիւն⁹:

⁵ Որոնց վերաբերակ տեղեկութիւններ այլ ճանապարհով մեզ չեն հասել:

⁶ Արտաշէսեանների դրամները հարուստ են մենագրերով:

⁷ Այդ դրամների մեծ մասը գտնուել են Հայաստանում և պատկանում են նոյն դրամաճատարանին:

⁸ Դրամների վրայ եղած գրութիւնները յունարէն են, սակայն միաժամանակ տրուած են նրանց հիշտ թարգմանութիւնները հայերէնով:

⁹ Որն պատմագիր Պլուտարքոսը յիշատակում է, որ Արտաւազդ Բ-ն գրել է պատմութիւններ, ճառեր, անգամ ողբերգութիւններ:

Արտաւազդ Բ-ի դրամները ունեցած առանձնայատկութիւններէց է և այն, որ միայն նրա դրամները խորագրերի վրայ է ուր գրուած է «Արքայից արքայ Արտաւազդի աստուածային» տիտղոսը¹⁰,

Դրամագէտ Ե. Թ. Ներսէսեանն այս աշխատութեան մէջ Արտաւազդ Բ-ից յետոյ յաջորդաբար նախ ներկայացրել է նաև Արտաշէսեան հարստութեան գահակալներ Արտաշէս Բ-ի (34-20 Ն.Ք.) և Տիգրան Գ-ի (20-8 Ն.Ք.) դրամները, որոնց վերաբերեալ եղած սահմանափակ տեղեկութիւնները հետեւեալով Ե. Թ. Ներսէսեանը զրքում, հիմնականում ներկայացնում է դրամները կնիքներում եղած դիմապատկերային տարբերութիւններն ու առանձնայատկութիւններն, վերագրելով այն իշխանութեան կողմից երկրի դրամաշրջանառութեան կարգաւորման և ամրապնդման անհրաժեշտութեամբ:

Նրանց յաջորդող, Արտաւազդ Դ-ի (4-6 Յ.Ք.) և Արտաշէս Գ-ի (18-34 Յ.Ք.) դրամները վերաբերեալ ներկայացնելով իր կողմից կատարած ուսումնասիրութեան արդիւնքները, նրանց պատկանելութիւնը, համապատասխան դրամահատարաններին և այլ առանձնայատկութիւններ:

Հնարաւորութեան սահմաններում տուել է, արծաթեայ և պղնձեայ դրամները արժէքային անուանումները, և չափ ու կշռային միաւորները:

Ե. Թ. Ներսէսեանը ներկայացնում է նաև, որ դարասկզբին յաջորդաբար թողարկուել են դրամներ Արտաշէսեան Արտաւազդ Դ-ի (4-6 Յ.Ք.) և Արտաշէս Գ-ի (18-34 Յ.Ք.) անուններով, Հայաստանի համար: Սակայն, քանի որ, այդ դրամները առաջին երեսներին պատկերուած են ժամանակի Հռոմէական կայսրերի դիմապատկերներ, դրամագէտներն այն կարծիքն են յայտնում, որ դրանք Հռոմէական դրամներ են որոնցում ներկայացուել իրենց յաղթանակները Հայաստանում և Հայաստանի ենթակայութիւնը Հռոմին:

Դրամագիտութեան հանդէպ, իր ունեցած նուիրումովեամբ, դրամագէտ Ե. Թ. Ներսէսեանը շարունակում է հարստացնել դրամագիտութիւնը նորանոր ուսումնասիրութիւններով:

Այսպիսով, դրամագէտ Ներսէսեանին, հանգամանքները բերումով, յաջողուել է մանրամասն տեղեկութիւններ ներկայացնել դրամները անուրդային վաճառքի, յատկանշական ցուցակների (կատարողների) մատենագրութեան մարողջական տուեալները, որտեղից և բարդուած են հեղինակի աշխատութեան կորպուսի մէջ դասաւորուած դրամները մեծամասնութիւնը:

Գնահատելի է նաև, որ առաջին անգամ դրամագէտ Ե. Թ. Ներսէսեանի կողմից զրականութեան մէջ տեղ են գտել, այն դրամներն, որոնք, տարբեր աճուրդներում վաճառուելով, ենթարկուել են տեղաշարժերի¹¹,

Աշխատանքի անգնահատելի արժէքներէց մէկն էլ այն է, որ Արտաշէսեանները պատմութեան կամ դրամների հետ առնչուող իւրաքանչիւր ոք, ձեռք բերելով այդ դրամներից մի նոր օրինակ, կարող է այս աշխատութեան մէջ ղրկութեամբ գտնել իրեն հետաքրքրող հարցի պատասխանը:

Շնորհաւորելով վաստակաւոր դրամագէտ Եղիա Ներսէսեանին, այս մեծարժէք զրքի կապակցութեամբ¹², անհրաժեշտ է չմոռանալ շնորհաւորելու զրքի հեղինակ դրամագիտական ընկաերակցութեան ատենադպիր, «Հայ Դրամագիտական Հանդէս»ի գլխաւոր խմբագիր Ե. Թ. Ներսէսեանին, նորա ծննդեան 75-ամեայ յոբելեանի առթիւ:

¹⁰ Դրամները սակաւթիւ լինելու պատճառով չափազիտական տուեալներն աղիսակով չեն ներկայացուած:

¹¹ Քրքում մանրամասն տեղեկութիւններ են ներկայացուած աճուրդների վերաբերեալ:

¹² Գրախօսութեան նախնական հրատարակութեան համար տե՛ս Նոր կեանք, հատար ԻԸ. (8 Յունիս 2006), թիւ 26, էջ 3 և 38:

Անդրադառնալով նրա անցած ուղղու, հիմնական համոռոտ այն տարիներին, որոնք չադկապում են, յակապէս դրամագիրտութեանն առնչուող նրա գործունէութեան հետ:

Թիշեցեցեք, որ Եղիա Թորոսի Ներսէսեանն անդրանիկ զաւակն է Մեծ Եղեռնից որրացած, մազապուծ, Հալէպում հանգրուանացած Այնթափցի Թորոս և Ազնիւ ամուսինները:

Եղիա Թորոսի Ներսէսեանը ծնուել է 1931 թ. Փետրուարի 19-ին Հալէպում: Միջնակարգ կրթութիւնը ստացել է Հալէպի դպրոցներում¹³,

Կրթութեան և դաստիարակութեան առումով, նորա վրայ մեծ ազդեցութիւն են ունեցել, ինչպէս Թուարանութեան, Նոյնպէս նաև հայրենի պատմութեան և գրականութեան ուսուցիչները: Լինելով ընթերցասէր, օգտուելով վարժարանի գրադարանապետն լինելու իր իրաւունքից, կարդում և ծանօթանում է հայ ժողովրդի պատմութեանը, ազգագրութեանը, և յատկապէս երբ ընթերցում ու ծանօթանում է Կ. Հ. Բասմաջեանի «Հայկական ընդհանուր դրամագիրտութիւն» դասական գիրքի:

Օժտուած լինելով գրելու արուեստով, դեռևս պատանեկան հասակից թղթակցում է կոլեջի «Գրասէր» պարբերականին:

Միջնակարգ ուսումն աւարտելուց յետոյ Ե. Թ. Ներսէսեանին յաջողում է մօրաքորթ Ուփսենա Նազարեանի օգնութեամբ մեկնել Նիւ Եորք, ուսումն շարունակելու: 1950/51 ուսումնական տարեշրջանում ընդունուել է Թրոյ, Նիւ Եորքի, Ռենսսելէր Պոլիտեխնիկական Ինստիտուտի ճարտարագիտական ֆակուտետը¹⁴, մասնագիտանալով էլեքտրոնիքի ասպարէզում:

1955 թ. աւարտելով համալսարանը, ստանաում է պսակաւորի աստիճան (Bachelor of Electrical Engineering):

1956թ. Ե. Ներսէսեանը գինակուելու է ամերիկեան բանակում ծառայելու: Այդ ընթացքում իրեն բաւական օգնում է, իր ունեցած էլեկտրոնիկ ինժեների մասնագիտութիւնը:

1959 թ. մինչ բանակից ազատուելը, էլ Փազոյի չրջանի դատարանը, դեռևս Ապրիլ 6-ին Ե. Թ. Ներսէսեանին շնորհում է ամերիկեան քաղաքացիութիւն:

Զօրացրուելուց յետոյ, իր մասնագիտութեամբ աշխատում է տարբեր հաստատութիւններում:

Թրիփոլի քաղաքում, Լիւրնան ազգականներին այցելելու ընթացքին, ծանօթանում է Օր. Անահիտ Սրապոնեանին հետ: 1961 թ. Անահիտի հետ պսակաղուում է Բէյրութի Ս. Նշան եկեղեցում:

Ե. Ներսէսեանի և Անահիտի ընտանիքը բախտաւորում են չորս զաւակներով՝ Միւզան, Դերեսիկ, Անէթ և Արմէն, որոնք բոլորն էլ ունեն համալսարանական բարձրագոյն կրթութիւն:

Ե. Թ. Ներսէսեանը Սիրակուզայում իր մասնագիտութեամբ աշխատելիս, General Dynamics-Pomona ընկերութեան հրաւէրով ընտանեօք տեղափոխում է Կալիֆորնիայի Փոմոնա քաղաքը, ապա վերջնականապէս հաստատում են Փիքօ Ռիփերա քաղաքում, ուր և ապրում են առ այսօր:

¹³ Սովորել է Նախ Հալէպի Ուսումնասիրաց վարժարանում ապա 1947-50 թթ. ուսումը շարունակում է Ալէքսի Գոլէթի (Aleppo College) ամերիկեան ուսումնարանում:

¹⁴ Համալսարանը զրամով էր Ե. Թ. Ներսէսեանը ստիպւած ազատ ժամերին աշխատում է տարբեր հաստատութիւններում, ուսման վարձը վճարելու համար: Միաժամանակ թղթակցում է Բոստոնում հրատարակուող «Հայ Օգնութեան Միութիւն» պաշտօնաթերթին:

Դեռևս զպրոցական և ուսանողական տարիներին Եղիա Թորոսի Ներսէսեանը սիրել և զբաղուել է հայ մշակութի նիւթական մասունքների՝ այն է — զրբերի, նամականիշների, զրամների և մեդալների հաւաքչական աշխատանքով: Հետագայում, նրանց վերաբերեալ իր մտորումները, ներկայացնելով հրատարակման թէ՛ ամբերիկեան և թէ՛ եւրոպական հանդէսներին:

1964 թ. երբ ղեկ պաշտօնաւորում էր North American Aviation ընկերութիւնում, ծանօթանում է Վարդան Կեփենհեյնի, Սեպուհ Թաշճեանի, Վարդան Ֆնտըրեանի, Ճոզէֆ Տորոսի, քիչ աւելի ուշ Ճօրճ Մարտիրոսեանի (ղրամավաճառ) հետ: Առաջին անգամ նրանից գնում է Կիլիկիայի հայկական թագաւորութեան կողմից թողարկուած, արծաթեայ չորս զրամներ իր գաւակներին նուիրելու համար: Կամենալով, նրանց ծանօթացնել, հայ ժողովրդի անցեալի փառահեղ պատմութեանը:

Հաւաքչական աշխատանքներն առաւել կանոնաւորելու և առկայ զրամագիտական նիւթերին աւելի լաւ ծանօթանալու նպատակով Ե. Թ. Ներսէսեանը յիշեալ ընկերներու հետ, մի քանիսով հիմնադրում են Armenian Coin Club—ը (Հայկական Դրամի Ակումբը): 1971 թ. Փետրուարի 27-ին տեղի է ունենում Ակումբի անդրանիկ հաւաքը: Որը հետագայում հիմք հանդիսացաւ ապագայ Հայ Դրամագիտական Ընկերակցութեան:

Հաւաքը հրաւիրուեց Եղիա Թորոսի Ներսէսեանի տանը¹⁵, Փիքօ Ռիփերա քաղաքում, ուր ընդհանուրի հաւանութեամբ որոշուում է ակումբի ղեկավար կազմը:— Ժօրճ Մարտիրոսեան՝ Ընկերակցութեան նախագահ, Եղիա Թորոսի Ներսէսեան՝ ատենադպիր և Վարդան Կեփենեան՝ գանձապահ¹⁶:

Կազմուեց նաև աշխատանքային ծրագիր: Ակումբի անդամների թիւը գնալով աւելանում էր:

Կազմակերպութեան նիւթական կարիքների, մասնաւորապէս Ակումբի անդամներին, անհրաժեշտ գրականութեամբ բաւարարելու համար 1971 թ. Ե. Թ. Ներսէսեանը ստիպուած ձեռնարկում է զրբերի և զրամների վաճառքի, որից ստացուած միջոցներով հրատարակում է Armenian Coins and Books, Bulletin գրաքոցակը (1972 թ. թիւ 1):

Կարճ ժամանակում, մեծանում է զրացուցակի պահանջը, որը և շարունակում է մինչ այսօր: Այն խնդրում են Ամերիկայի տարբեր նահանգներից և օտար երկրներից: Մեծանում է յարգանքը հանդէպ զրամագէտ Ե. Թ. Ներսէսեանի, ինչպէս և հետաքրքրութիւնը նրա զրամագիտական աշխատութիւնների նկատմամբ:

Դրամագիտական Ակումբի գործունէութիւնը գնալով մեծ ծաւալ է ստանում: Զեռնակում են տարբեր միջոցառումներ: Լոս Անճելըսի տարբեր քաղաքներում և հաստատութիւններում: Թուցահանդէսներ են կազմակերպւում զպրոցականների և բարձրագոյն ուսումնական հաստատութիւններին համար, ուր և դասախօսութիւններ են կատարւում հայոց պատմութեան և յատկապէս զրամագիտութեան վերաբերեալ: Միջոցառումներն աւելի պատկերաւոր և զիւրլըմրունելի զարմնելու նպատակով Ընկերակցութեան ատենադպիր Ե. Թ. Ներսէսեանի մտահղացմամբ և քանցելով, Ակումբի որոշմամբ, կազմակերպւում է ներկայացուող նիւթերի գունաւոր նկարասահիկների հարուստ ֆոնդ: «Հայկական զրամի Ակումբ» անունը, շատ էր սահմանափակւում նրա գործունէութեան շտապիղը: Ակումբը զրկուած էր միջազգային ճանաչում ունենալու հնարաւորութիւնից: Զրկուած էր զրամների ուսումնասիրութեան արդիւնքները հրատարակելուց, ոչ յօդուածների և ոչ էլ մենագրութիւնների միջոցով:

¹⁵ Ե. Թ. Ներսէսեանի տունն առ այսօր էլ հասցէն է Հայ Դրամագիտական Ընկերակցութեան:

¹⁶ Վերջին երկուսը մինչև այժմ վաւրում են իրենց պաշտօնները:

Հարցի երկար քննարկումներից յետոյ 1972 թ. Յունիսի 23-ին որոշում են կայացնում փոխել կազմակերպության անունն, այն վերանունակելով «Հայ Դրամագիտական և Արուեստի Ընկերակցություն»։ Որի համար կրկին մշակում է սահմանադրություն և կանոնադրություն։

Ընդլայնում է ընկերակցության գործունեության վերաբերեալ տեղեկությունների հաղորդումները, հայ և օտար պարբերականներում։ Ընդարձակում է նրանց իրաւունքները և հնարաւորութիւն է ստեղծում պաշտօնական կապեր հաստատելու այլ երկրների հաստատութիւնների և դրամագիտութեամբ զբաղող առանձին մասնագէտների հետ։

Կապեր հաստատուեցին Հայաստանի Պատմութեան Թանգարանի դրամագիտութեան բաժնի հետ¹⁷,

Բաժնի վարիչ Դոկտ, իմպատուր Մուշեղեանին «Հայաստանի դրամական գանձերը» գրքի առաջին հատորի հրատարակման կապակցութեամբ 1974 թ, Օգոստոսի 17-ին «Հայ Դրամագիտական և Արուեստի Ընկերակցութիւնը» դրամագէտ իմ. Մուշեղեանին ընտրում են ընկերակցութեան պատուաւոր անդամ։

Այդ կոչմանը, մինչ այդ բաժնացել էր դրամագէտ Դոկտ, Զարեհ Պտուկեանը։

1974 թ. Սեպտեմբերի 14-ին Դոկտ, Զարեհ Պտուկեանը (Նիւ Եորքից) գալով Լոս Անճելըս այցելում է ընկերակցութեան հաւաքին, ուր Զ. Պտուկեանը ելոյթով հանդէս է գալիս, 1962թ. հրատարակուած «Կիլիկեան Հայաստանի դրամները» դասական աշխատութեան անհրաժեշտութեան և հրատարակման մասին հաղորդումով։

Դոկտ, Զարեհ Պտուկեանը պատասխանում է և Արտաշէսեանների թագաւորութեան դրամների վերաբերեալ, ընկերակցութեան անդամների հուզող, տրուած տարբեր հարցումներին։

«Հայ Դրամագիտական և Արուեստի Ընկերակցութիւնը» Դոկտ, Զարեհ Պտուկեանին ընծայում է Մոնթրէլի լոյսի Հայ Նահատակաց Յուշարձանի ոսկէ կոթքանշանը։

Հաշուի առնելով մի շարք հանգամանքներ, դրամագէտ Եղիա Ներսէսեանի առաջարկով, կազմակերպութիւնը վերջնականապէս վերանունակեց Armenian Numismatic Society (Հայ Դրամագիտական Ընկերակցութիւն) իր նոր կանոնադրութեամբ։

Ընկերակցութեան վերաբերեալ բազմաթիւ տեղեկութիւններ են տրւում հայ և օտար մամուլում, որին հետևում է մասնագէտների շնորհաւորանքները և նրանց կողմից ներկայացուող պահանջները՝ Ընկերակցութեանը, անյապաղ պաշտօնաթերթ ունենալու։

1975 թ. Փետրուարի 15-ի որոշմամբ, ստեղծւում է «Հայ դրամագիտական Հանդէս» երկկենսական, եռամսեայ պարբերաթերթը, որն իր նիւթերով և նրանց որակով չի զիջում, որևէ հայագիտական ակադեմիական միւս պարբերաթերթերին։

Ընդհանուր համաձայնութեամբ Հանդէսի գլխաւոր խմբագիր է ընտրւում Ընկերակցութեան ատենադպիր՝ դրամագէտ Ե. Թ. Ներսէսեանը։ Նա այդ աշխատանքն, անընդմէջ և սիրով վարւում է մինչ այսօր։

1975 թ. Մարտին լոյս է տեսնում Հանդէսի անդրանիկ համարը։

Հրատարակութեան ընդազաւուում Ընկերակցութենն ունենում է երկու ճիւղ։ Յատուկ Հրատարակութիւն և Յուշամատեններին։

Ընկերակցութեան համաձայնութիւնն ստանալուց՝ յետոյ, Ե. Թ. Ներսէսեանը ձեռնարկում է, հայ դրամագիտութեան հայր ճանացուած Հ. Կ. Սիպիլեանին նուիրուած, Հանդէսի առաջին

¹⁷ Որը չարունակւում է առ այսօր։

բացառիկ համարի պատրաստումը: Նրա մահուան 100-ամեակի կապակցությամբ Այս առթիւ ընդմեջ եկող ֆալսեւրական թղթակցութիւններ ստացուեցին, տարբեր երկրների և բանասէրների կողմից: Ապահովուեց նոյն իսկ հատորի հրատարակման ծախսերը:

Յուշամատենը հրատարակուեց մի շարք պատմաբանների և դրամագէտների (տարբեր լեզուներով) ուղարկած յղուածներով¹⁸:

Յուշամատենի հրատարակումից յետոյ, պարզ դարձաւ, որ Հայ Դրամագիտական Ընկերակցութիւնն, իր գոյութիւնն արդարացնելու համար, պէտք էր ձեռնարկել, Ընկերակցութեան արխիւում հաւաքուած մեծածաւալ աշխատանքների բարձրորակ հրատարակման գործը:

Դրամագէտ Ե. Թ. Ներսէսեանի համոզմամբ և առաջարկութեամբ առաջնութիւնը տրուում է Դոկտ. Զ. Պտուկեանի մինչ այդ հրատարակած դրամագիտական յղուածների մէկ հատորում ամփոփելուն:

Դոկտ. Զ. Պտուկեանը, ոչ միայն իր երախտագիտութիւնն է յայտնում այդ առթիւ, այլ և պատրաստակամութիւնն է յայտնում աշխատանքի և հրատարակութեան համար անհրաժեշտ ծախսերը լրիւ հոգալու:

Հատորը լոյս տեսաւ Հայ Դրամագիտական Ընկերակցութեան Յատուկ Հրատարակութիւն մատենաշարի կողմից թիւ 1 համարի տակ:

1982 թ. դրամագէտ Ե. Թ. Ներսէսեանը Ընկերակցութեան ընդհանուր ժողովում հանդէս է գալիս զինուցումով «Հայ երկլեզուեան դրամներ» թեմայով: Աշխատութեան մէջ, իր կողմից պատրաստուած յատուկ գծադրական աղիւսակով, առաջին անգամ, բացատրում և ներկայացնում է Կիլիկիայի թագաւոր Հեթում առաջինի երկլեզուեան դրամների թուագումն և պատկանելիութեան հարցերը¹⁹: Աշխատանքը հրատարակում է 1983 թ. Յատուկ Հրատարակութեան թիւ 2-ի ներքոյ:

Յայտնի է, որ Ե. Թ. Ներսէսեանը, խնամքով հաւաքել էր և ունէր պատմութեան և դրամագիտական գրականութեան հարուստ զրադարան: Նախապէս պատրաստելով այդ գրքերի մատենագրութիւնը և համառոտագրութիւնները հասցնելով այն մինչև 1980 թ.:

Աշխատանքը պատրաստուած էր, իրենց ընագիր լեցուներով, իսկ համառոտագրութիւններն (ամփոփումները) և անգլերէնով և թէ՛ հայերէնով²⁰:

Գրքի պատրաստման աշխատանքներին սիրով օգնել էին մի շարք համապատասխան հաստատութիւնների և անհատ բարեկամներ:

1984 թ. Յատուկ Հրատարակութիւն մատենաշարի կողմից Լոս Անճելըսում հրատարակում է Ե. Թ. Ներսէսեանի «Հայ դրամագիտական մատենագրութիւն եւ գրականութիւն» մեծածաւալ հանրագիտարանային արժէք ներկայացնող աշխատութիւնը²¹:

Գիրքը մեծ օգնութիւն է, ոչ միայն պատմաբաններին, դրամագէտներին կամ գրականագէտներին համար, այլ և դրամահաւաքների և նոյն իսկ դրամավաճառների համար:

Դեռևս զպրոսական տարիներէից Ե. Թ. Ներսէսեանի ուշադրութեան են արժան նամակա-նիշները և թղթադրամները, հաւաքելով կազմում է թղթադրամների մի հարուստ հաւաքածոյ:

¹⁸ Որոնք ստացուել էին՝ Երևանից, Վենետիկից, Վիեննայից, Փարիզից, Լոնդոնից և Նիւ Եորքից:

¹⁹ Հնդիսակը կողմնորոշում է, թէ՛ որ դրամը կարելի է վերագրել Հեթում Ա-Քայսրպատին և որը Քայսրա-րովնի:

²⁰ Այդ աշխատանքը չուրջ 10 տարիների տքնաջան, չարաբանքի արդիւնք էր:

²¹ Այդ գրքի երկրորդ հատորը, ղեռնա 1981 թ. Նոյնպէս պատրաստ է հրատարակութեան:

Սակայն թղթաղրամների ուսումնասիրություններն աւարտին են հասնում երբ Սփիւքահայ կոմիտէի հրաւիրով իր տիկնոջ Անահիտին հետ մեկնում են Հայաստան:

Ե. Թ. Ներսէսեանը Հայաստանում ծանօթանում է Պատմութեան Թանգարանի Դրամագիտութեան բաժնի Ֆոնդերում եղած թղթաղրամների մեծածաւալ հաւաքածոյին և բաժնի աշխատակիցներին ստանում է, իրեն անհրաժեշտ տուեալներ և լուսանկարներ²², Հատորը աւարտին հասցնելով հրատարակում է «Հայաստանի քղադրամները» եզրվի աշխատութեան հատորը²³:

Այդ աշխատութեանը 1989 թ. յաջորդում է Հայ Դրամագիտական Հանդէսի Յուշամատենի հիւղի բացառիկ մէկ այլ աշխատանք ձեռնած Դոկտոր Զարեհ Պտուկեանին:

Երկար տարիների մանրակրկիտ ուսումնասիրություններից յետոյ, 1995 թ. հրատարակում է Ե. Թ. Ներսէսեանի մէկ այլ արժէքաւոր գործ «Հայկական դրամները և իրենց արժէքները» գիրքը²⁴: Գիրք հրապարակ իջնելով գրեթէ անմիջապէս արագօրէն սպաւում է: Այդպէս արագ վաճառուիլը նոյնպէս խոսում է նրա անհրժեշտութեան և արժէքաւորութեան մասին:

Ընդարձակ և բազմաբնոյթ է Ե. Թ. Ներսէսեանի ուսումնասիրությունների չրջանակը: Ինչպէս տեսնում ենք նա զբաղւում է Հայ ժողովրդի պատմութեան գրեթէ բոլոր ժամանակաշրջաններում թողարկուած և չրջանառութեան մէջ եղած և դրամներով և նամականիշներով և մեդալներով:

Այսպէս Արտաշէսեանների, ապա միջնադարում Կիլիկիայի հայոց թագաւորութեան կողմից թողարկուած դրամների և վերջապէս նոր և նորագոյն պատմութեան չրջանում (1918-1929 թթ.) Հայաստանում չրջանառութեան մէջ գործող թղթաղրամների, նամականիշների և մեդալների ուսումնասիրութեամբ:

Սակայն նրա հրատարակությունների պսակը, կարելի է համարել նորա «Արտաշէսեան հարստութեան դրամատոքիւմը, Արծաթեայ դրամներ» չքեղ աշխատութիւնը²⁵, որի համարժէքն ունեցող գիտական գրականութիւն մինչև օրս յայտնի չէ:

Համոզուած ենք, որ դրամագէտ Ե. Թ. Ներսէսեանը ունի դեռևս մեծ թուով մտահոգումներ, և պատրաստի աշխատանքներ, որոնք սպասում են հրատարակութեան:

Մէկ անգամ ևս շնորհաւորում ենք դրամագէտ Եղիա Թորոսի Ներսէսեանին ծննդեան 75-ամեակի առթիւ, մաղթում ենք իրեն քաջաւոգջութիւն, երկար տարիների կեանք և բոլոր ծրագրերի անյապաղ իրականացում:

Այդ առթիւ շնորհաւորում ենք և իր ընտանիքին՝ գաւակներին և յատկապէս տիկնոջը Անահիտին, որ միշտ սատար է կանգնել ամուսնու գործին:

ՄԱՐԳՈ-ԼԵՆԱ Ե. ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ

Հայաստանի Պատմութեան Թանգարանի

Դրամագիտութեան Բաժնի աւագ աշխակից (նախկինում)

²² Աւելի ուշ Ե. Թ. Ներսէսեանը Լեհինգրադից (Ս. Պետերբուրգ) ստանում է էլմիտաթի պահպանում եղած հայկական թղթաղրամներից յաւաքոյնի յուսանկարները:

²³ Հատորը հրատարակուել է 1988 թ. Հայ Դրամագիտական Ընկերակցութեան Յատուկ Հրատարակութեան մասնաշաղկի թիւ 6-ով:

²⁴ Հայ Դրամագիտական Ընկերակցութիւն, Յատուկ Հրատարակութիւն, թիւ 8, Լոս Անճելէս, 1995 թ.:

²⁵ Հայ Դրամագիտական Ընկերակցութիւն, Յատուկ Հրատարակութիւն, թիւ 11, Լոս Անճելէս, 1996 թ.:

ARMENIAN NUMISMATIC LITERATURE

- 25 NERCESSIAN, Y. T. *Silver Coinage of the Artaxiad Dynasty of Armenia*, by Y. T. Nercessian, Los Angeles: Armenian Numismatic Society, *Special Publication*, No. 11, 2006, x, 212 pp., 96 pls., 1 map. Armenian summary.

More than a thousand silver coins of the Artaxiad dynasty of Armenia are presented. The monograph includes an historical background (95 B.C. - A.D. 34), a survey of major numismatic works, a survey of coin hoards, cataloguing the silver coins, catalogue, analysis, Armenian summary, sale and auction catalogue publishers, an extensive bibliography, key to plates, index, and photographic plates. In the corpus all known silver coins of Tigranes II (1026 pieces), Artavasdes II (25), Artaxias II (4), Tigranes III (3), and Artavasdes IV (5) are catalogued; when available, metrological data and past history of each coin is given. In the analysis section, the following are discussed: portrait art, the Armenian tiara, monograms, stylistic analysis, die linkage (Tigranes II Antioch tetradrachms only), die-engravers, metrology, estimation of original dies (Antiochene tetradrachms), mints, chronology, and counterfeits. Detailed tables include die linkage (Antiochene tetradrachms), relationship of weight, diameter, die axis orientation and dies (Tigranes II Antiochene tetradrachms and Artaxata drachms), estimation of original anvil and punch dies (Antiochene tetradrachms), Tigranes the Great regnal date and period, counterfeit coins, and summarized metrological data of Tigranes the Great Silver coins.

Author

Ընծայուած են հազարէ մը աւելի Արտաշէսեան հարստութեան արծաթեայ դրամները: Նիւթերը կը պարունակեն պատմական ուրուագիծ մը (95 Ն.Ք. - Յ.Ք. 34), գլխաւոր դրամագիտական աշխատանքներու քաղուածք մը, դրամագիտերու քաղուածք մը, արծաթեայ դրամներ դասաւորելը, դասաւորութիւն, վերլուծում, հայերէն ամփոփում, վաճառքի ու աճուրդի կատարողներու հաստատարակիչները, ընդարձակ մատենագրութիւն մը, տախտակներու րանայլի, ցանկ, և դրամներուն պատկերագրող տախտակները: Տիգրան Բ-ի (1026 կտոր), Արտաւազգ Բ-ի (25), Արտաշէս Բ-ի (4), Տիգրան Գ-ի (3) և Արաւազգ Դ-ի (5) բոլոր ծանօթ արծաթեայ դրամները դասաւորուած են կորպուսին մէջ՝ երբ մատչելի եղած է, իւրաքանչիւր դրամի համար, տրուած են չափագիտական տուաչներն ու անցեայ պատմութիւնը: Վերլուծման րածինի մէջ քննարկուած են հետեւեայնքը: զիմանկարի արուեստ, հայկական խոյրը, մենագիրներ, ոճի վերլուծում և կաղապարներու զօդում (Տիգրան Բ-ի Անտիոքեան չորեքդրամեաններ), կաղապարներու քանդակիչներ, չափագիտութիւն, հաշուարկում նախնական կաղապարներուն (Անտիոքեան չորեքդրամեաններ), դրամահատարաններ, ժամանակագրութիւն ու կեղծ դրամներ: Ընդարձակօրէն պատրաստուած աղիւսակները կը պարունակեն կաղապարներու զօդումը (Անտիոքեան չորեքդրամեաններ), յարաբերութիւն կշռի, տրամագիծի, աւանքային ուղղութեան և կաղապարներու (Տիգրան Բ-ի Անտիոքեան չորեքդրամեաններ և Արտաշատի դրամներ), հաշուարկում նախնական սալի ու դրոշմի կաղապարներու (Անտիոքեան չորեքդրամեաններ), Տիգրան Մեծի արքայութեան թուական ու չըջան, կեղծ դրամներ, Տիգրան Մեծի արծաթեայ դրամներու չափագիտական տուեայներու համառոտագրութիւն: Զեդիակը

- 26 NOYAN TAPAN. Shrganarut'ian piti drui tasē hazaranots' nor thght'adram [A New Bank Note of Ten Thousand [Drams] will be Placed in Circulation] - Շրջանառութեան պիտի դրուի տասը հազարանոց նոր թղթադրամ. Asbarez, Vol. 98 (Thursday, 1 June 2006), No. 12,723, p. 5. In Armenian.

The Central Bank of Armenia placed in circulation a new bank note of 10,000 drams. The new note displays the portrait of Avedik' Isahakian. YTN

Հայաստանի կեդրոնական դրամատունը շրջանառութեան մէջ դրած 10,000 դրամնոց նոր թղթադրամ: Նոր դրամանիւի վրան պատկերուած է Աւետիք Իսահակեանը զիմանկար: ԵԹՆ